

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

OSMNÁCTÝ ROČNÍK

10

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Autor zpracoval tento článek k jiným účelům. Redakce proto neuvažovala o jeho přijetí k otištění v našem časopise. Při jeho posouzení dospěla však redakční rada k závěru, že článek vyjadřuje autorův určitý ucelený názor na vojenskou doktrínu, ocenila jeho hodnoty, a proto doporučila jeho uveřejnění ve Vojenské mysli.

Redakce VM

Plukovník gšt. Ing. Josef P r ů š a, CSc.

VOJENSKÁ doktrína

V posledních deseti letech věnovali teoretičtí pracovníci i příslušníci ústředních orgánů většiny socialistických armád značnou pozornost vyjasnění a řešení řady závažných problémů vojenské doktríny.

V tomto článku předkládám čtenářům našeho časopisu *jako určitý souhrn svých názorů o vojenské doktríně*

- základní myšlenky a závěry svých studií o hlavních kategoriích vojenských doktrín;
- rozbor některých závažných otázek obsahu a vztahů státní vojenské doktríny členského státu koalice států Varšavské smlouvy;
- závěry svých studií z oblasti metodologie tvorby státní vojenské doktríny socialistického státu.

I.

Východím bodem úvah musí být bezesporu vymezení obsahové definice „vojenské doktríny“.

Při formulování, posuzování, či úpravě definice jakéhokoli pojmu z oblasti společenského života, je nutné respektovat fakt, že objektivní podstata vztahů,

jevů a prvků příslušné společenské reality, které jsou uvažovaným pojmem vyjadřovány, se nepřetržitě vyvíjí.

Tedy i definici pojmu „vojenská doktrína“ je nutné chápat jako společensky dohodnutý a obecně akceptovaný odraz určitého stupně historického vývoje dané společenské reality.

O takto chápané definici pojmu, vyjadřujícího objektivně se vyvíjející společenskou realitu, je ovšem nezbytné čas od času znovu se poradit, znovu dohodnout a v souladu se společenskou potřebou a účelností uvažovanou definici přizpůsobit vývoji a změnám objektivní reality, kterou definice vyjadřuje.

Pojem „vojenská doktrína“ byl v minulosti chápán, a proto i definován různě; není cílem tohoto článku historicky rozebírat vývoj obsahu tohoto pojmu, a proto postačí závěrečné zjištění, že *dosavadní pojetí definicí vojenské doktríny je možné dělit v podstatě do dvou skupin*: první skupina definuje vojenskou doktrínu jako teorii, kdežto druhá skupina jako souhrn, svým způsobem závazných normativů, právních norem.¹⁾

Ke skupině první patřila převážná většina názorů na vojenskou doktrínu z let po druhé světové válce a speciálně pak oficiální názory socialistických vojenských a politických teoretiků padesátých let, kteří považovali vojenskou doktrínu za buržoazní vojenskou teorii, za pavědecký protějšek socialistické vojenské teorie, vytvořené socialistickou vojenskou vědou. Je jistě pochopitelné, že takto chápanou vojenskou doktrínu nikdo v socialistickém táboře nepřipisoval a nemohl připisovat ani Sovětskému svazu, ani kterémukoli jinému socialistickému státu.

V praxi přípravy obrany jednotlivých socialistických států i tábora socialismu jako celku však stále naléhavěji vystupovala do popředí nezbytnost diferencovat souhrn vědeckých teorií, rozpracovaných příslušnými vědními obory, od souhrnu těch závěrů, zásad a norem, jež z univerza příslušných teorií byly v jednotlivých státech nebo koalicích, přijaty za závazné normy při realizaci přípravy a účasti daného státu, či dané koalice, ve válce.

V šedesátých letech byla tato diferenciace provedena uznáním a zavedením termínu „vojenská doktrína“ pro onen souhrn závěrů, zásad a norem, jež stát či koalice států přijaly jako závazné pro přípravu a případnou realizaci své účasti ve válce.

Za nejrozšířenější, obecně dnes přijatou definici vojenské doktríny, je možné považovat definici státní vojenské doktríny, uvedenou v Sokolovského knize „Vojenská strategie“, podle níž: „Vojenská doktrína je výrazem názorů, přijatých ve státě na otázky politického hodnocení příští války, na otázky vztahu státu k válce, určení charakteru příští války, přípravy země k válce v hospodářském i morálním směru a na otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a také způsobů vedení války. Pod pojmem vojenská doktrína je tedy třeba chápat systém názorů přijatých ve státě na základní, zásadní otázky války.“²⁾

Z citované *definice vojenské doktríny vyplývají její tři základní, obecné rysy*:

1. Určujícím atributem vojenské doktríny je její *charakter závazné normy*; vojenská doktrína je systém názorů svým způsobem určitou, konkrétní společenskou autoritou právně kodifikovaným.

1) Termínu „norma“ používám ve dvou významech: jednak širším, tj. jako právní norma a jednak užším, jako kvantitativní údaj (např. tempo útoku 100 km za 24 hod.).

2) Viz Sokolovský: Vojenská strategie, české vydání Praha 1984, str. 64

Aby vojenská doktrína byla takovouto závaznou normou, musí příslušné společenské uskupení, o jehož vojenskou doktrínu jde, splňovat dva základní předpoklady:

a) musí mít „normotvornou“ (např. zákonodárnou) pravomoc kodifikovat příslušné závěry, zásady a normy jako závazné pro všechny své příslušníky i orgány;

b) musí mít výkonnou moc, schopnou zabezpečit realizaci přijaté vojenské doktríny i těmi svými příslušníky a orgány, kteří by ji z jakýchkoli důvodů nechtěli respektovat.

2. Bezpodmínečným atributem vojenské doktríny naproti tomu *není vědeckost tohoto systému názorů*. Vojenská doktrína bude doktrínou bez ohledu na to, zda její názory, povýšené odpovídající konkrétní společenskou autoritou na závazné právní normy, jsou či nejsou vědecké. Tak např. německý „blitzkrieg“ proti SSSR v druhé světové válce byl v mnoha svých aspektech nevědeckým pojetím války proti tomuto konkrétnímu protivníku a přesto tvořil páteř vojenské doktríny fašistického Německa. I v případě francouzské obrany za Maginotovou linií je prokázáno, že tato koncepce byla nesprávná, nevědecká a přece byla součástí oficiální francouzské státní vojenské doktríny pro válku s Německem.

3. Vojenská doktrína je *systém oficiálně přijatých a kodifikovaných názorů politického, ekonomického a vojenského charakteru* — na realizaci přípravy a případného vedení války odpovídajícím společenským uskupením.

Akceptujeme-li tedy pojetí státní vojenské doktríny kolektivu maršála Sokolovského, lze z něho vyvodit formulaci obecné definice vojenské doktríny: „Vojenská doktrína je soustava závazných zásad, stanovených konkrétní společenskou mocenskou autoritou k řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války odpovídajícím společenským uskupením“.

V současné historické epoše je nejpevnější institucionální společenskou autoritou stát, a proto také právě *státní vojenské doktríny jednotlivých států jsou nejzávažnější kategorií vojenských doktrín*.

Suverénní stát má svou vlastní normotvornou pravomoc, která může „uzákonit“ jednotlivé doktrínální závěry, zásady, či normy a kodifikovat státní vojenskou doktrínu v celku.

Suverénní stát má i svůj mocenský aparát, schopný vynutit si realizaci přijatých doktrínálních norem v praktické činnosti státu, jeho jednotlivých orgánů, ostatních společenských organizací a institucí a všeho obyvatelstva.

Uvažujeme-li o suverénních státech, lze oprávněně konstatovat, že vedení každého takového státu oficiálně kodifikovalo určitý souhrn, určitou soustavu závěrů, zásad a norem, podle nichž se v daném státě realizuje příprava účasti státu v potenciální válce. Existence takové soustavy, bez ohledu na to, zda ji nazýváme státní vojenskou doktrínou či nikoli, je nezbytností existence suverénního státu.

Přitom je naprosto logické, že tyto soustavy se navzájem liší jak svou komplexností, tak vědeckostí svého obsahu.

Definici takto chápané státní vojenské doktríny je možné získat příslušnou modifikací uvedené již obecné definice vojenské doktríny: „Státní vojenská doktrína je soustava, konkrétním státem oficiálně přijatých a kodifikovaných závěrů, zásad a norem k řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války tímto státem“.

A jak je tomu s koaličními vojenskými doktrínami?

Uvažujeme-li o koaliční vojenské doktríně obecně, je nutné si ujasnit především charakter uvažované koalice a obdobně jako u státní vojenské doktríny, vymezit jednak onen normotvorný orgán, oprávněný celokoaličně „uzákonit“ potřebné závěry, zásady a normy, tak aby byly závazné pro celou koalici a jednak vymezit onen mocenský aparát dané koalice, který by byl schopen vynutit si realizaci přijatých koaličních norem na všech členech koalice.

Pod tímto zorným úhlem je možné rozlišovat *dva typy koalicí států*:

— koalice integrovaného typu, v nichž jsou členské státy závazně usměrňovány určitými nadstátními orgány, vybavenými určitými pravomocemi;

— koalice konzultativního typu, v nichž koaliční orgány, pokud jsou vůbec zřízeny, mají pouze konzultativní charakter a nemají tedy naprosto žádnou „nařizovací“ pravomoc vůči členským státům koalice.

O koaliční vojenské doktríně, relevantní naší obecné definici vojenské doktríny, je možné hovořit u koalicí integrovaného typu, u nichž existuje nejen konkrétní koaliční normotvorný orgán, ale i konkrétní výkonná moc integrovaného koaličního vedení, schopná vynutit si plnění koaliční vojenské doktríny všemi členskými státy.

Neexistují-li koaliční, integrované a nadstátní nositelé potřebné normotvorné a mocenské koaliční autority, mohou být tyto nezbytné koaliční autority zaměněny jinými autoritami:

1. buď normotvornou a zejména pak mocenskou autoritou vedoucí velmoci uvažované koalice, nebo

2. státní normotvornou a mocenskou autoritou jednotlivých států koalice pro svůj vlastní stát.

V prvním případě může být mocenské postavení vedoucího státu koalice tak absolutní, že jeho spojenci nemají jiné možnosti, než se podřítit doktrínám normám vedoucí velmoci.

V druhém případě je možné za vojenskou doktrínu určité koalice považovat pouze to, co je společné všem státním vojenským doktrínám členských států této koalice. Je ovšem logickým důsledkem, že taková koaliční doktrína je prakticky pouze souhrnem základních, nejčastěji jen obecně formulovaných a zpravidla jen politických a vojenských závěrů, zásad a norem přípravy a případného vedení války danou koalici. Takto chápáná koaliční vojenská doktrína je ovšem automaticky součástí státní vojenské doktríny každého členského státu koalice a je tedy pro území a obyvatelstvo daného státu kodifikována státní normotvornou autoritou a realizovatelná — jako státní vojenská doktrína — státní mocenskou autoritou.

Dříve než přikročím k rozboru konkrétních vojenských doktrín, bude účelné ujasnit *vzájemné vztahy mezi vojenskou doktrínou a příslušnými vědními oblastmi*.

I na stránkách současné odborné literatury lze najít formulace, podle nichž „... Vojenská doktrína rozpracovává, zkoumá...“, tedy formulace, jež jsou dozníváním padesátých let, kdy doktrína byla považována za teorii a kdy tedy doktríně byla přiznávána poznávací funkce vědy.

S takovými formulacemi ovšem nelze souhlasit. Rozvoj společenského poznání je určující funkcí vědy.

Určující funkcí vojenské doktríny pak je obsahové usměrnění činnosti všech složek života uvažované společenské instituce (státu, popřípadě koalice států), při plnění jejich úkolů přípravy k válce a případné realizaci účasti v potenciální válce.

Vztah vojenské doktríny a vědy je vztahem složitým a v žádném případě jej nelze zjednodušovat na vztah subordinatione vědy vůči vojenské doktríně, nebo vojenské doktríny vůči vědě.

Rozlišujeme-li závěry, názory a normy vojenské doktríny podle obsahu na politické, ekonomické a vojenské, pak je možné porovnávat vzájemné vztahy:

- politických doktrinálních norem s teoriemi politických věd,
- ekonomických doktrinálních norem s teoriemi ekonomických věd,
- vojenských doktrinálních norem s teoriemi vojenské vědy.

Ve všech třech uvedených oblastech příslušná věda zkoumá celý rozsah svého předmětu zkoumání a vytváří řadu teorií, velmi často i variantního charakteru, o jejichž společenské hodnotě může zpravidla rozhodnout až jejich praktická verifikace.

Vojenská doktrína však může a musí přijmout jako závaznou právní normu jenom jednu z nich, která v dané historické situaci je pro daný stát, či danou koalici států optimální; ostatní varianty vojenská doktrína nekodifikuje, aniž by tím vyslovovala soud o jejich vědeckosti.

V tomto pojetí vztahu vojenské doktríny a odpovídajících vědních oblastí je tedy věda základem, z něhož je doktrína vytvářena.

Na druhé straně však vojenská doktrína tím, že stanoví, aby v praxi přípravy státu k válce byla realizována určitá zásada, určitý záměr, klade na příslušnou vědní oblast „doktrinální požadavek“: vědecky rozpracovat právě ony přijaté závěry a zásady až do realizační úrovně.

Je-li tedy na jedné straně věda základem vojenské doktríny a na druhé straně je vojenskou doktrínou úkolována, je nutné vzájemný vztah obou charakterizovat jako dialektický vztah oboustranné podřízenosti i nadřízenosti.

Přitom ovšem ve všech vědách — tedy i ve vědách politických, ekonomických a stejně tak i ve vědě vojenské — pokračuje proces společenského poznání. A tato „poznávací“ funkce vědy nemůže být omezována nebo dokonce znemožňována (a jmenovitě je tuto zásadu nezbytné podtrhnout u vojenské vědy) proto, že např. státní mocenské orgány kodifikovaly jako státní vojenskou doktrínu určité, podmínkám daného státu optimálně odpovídající a vyhovující názory, zásady a normy. Vědám a tedy i vojenské vědě musí být vytvořeny podmínky nejen pro vědeckou činnost v hranicích vojenské doktríny, ale i pro vědeckou činnost vně vojenské doktríny. Je nezbytné, aby právě i doktrinální závěry, jako výsledek rozhodnutí mocenských orgánů (ať jde o orgán individuální, či kolektivní) byly odpovídajícími vědami kriticky zkoumány a podle výsledků další poznávací činnosti jednotlivých věd, aby byly doktrinální mocí podle potřeby upravovány, měněny a případně i zavrženy.

A nakonec ještě několik vět o funkci vojenské doktríny jako integrátora mezi politickými, ekonomickými a vojenskými teoriemi, navrhovanými k doktrinální kodifikaci. Sebevědečtější a sebeprogresivnější vojenskovědecká teorie nemůže být v konkrétním státě či v konkrétní koalici doktrinálně kodifikována, jestliže např. ekonomika uvažovaného státu, resp. uvažované koalice není schopna zabezpečit materiální podmínky její realizace. Stejně tak nebude doktrinálně kodifikován návrh takových politických cílů války, které jsou v daných historických podmínkách vojensky neuskutečnitelné.

II.

Vycházíme-li z obecné definice vojenské doktríny, je možné konkrétní státní vojenskou doktrínu definovat takto: „Sovětská státní vojenská doktrína je soustava závěrů, zásad a norem, právně kodifikovaných mocenskou autoritou Sovětského státu, k řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války Sovětským svazem“. Obdobná je definice státní vojenské doktríny kteréhokoli jiného státu. Tak státní vojenskou doktrínu ČSSR je možné definovat jako „soustavu závěrů, zásad a norem, právně kodifikovaných mocenskou autoritou ČSSR k řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války Československem“.

Složitější je stanovit definici koaliční vojenské doktríny koalice členských států Varšavské smlouvy, kde je nutné především vystihnout charakter koalice. Dejme nejdříve slovo liteře smlouvy:

„Smluvní strany ... v souladu se zásadou respektování nezávislosti a svrchovanosti států, jakož i zásadou nevměšování do jejich vnitřních věcí, rozhodly se uzavřít tuto smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci...“ (úvod smlouvy).

„Smluvní strany se budou radit o všech důležitých mezinárodních otázkách, které se dotýkají jejich společných zájmů...“ (článek 3).

„Dojde-li v Evropě k ozbrojenému útoku proti jednomu státu nebo několika státům zúčastněným na smlouvě ze strany kteréhokoli státu nebo skupiny států, každý stát zúčastněný na smlouvě ... poskytne státu nebo státům, které byly takto napadeny, okamžitou pomoc individuálně i v dohodě s ostatními státy zúčastněnými na smlouvě, a to všemi prostředky, které považuje za nutné, včetně použití ozbrojené síly...“ (článek 4).

Citovaná místa smlouvy naprosto jednoznačně charakterizují funkci koalice států Varšavské smlouvy jako konzultativní spolupráci samostatných států.

Má koalice států Varšavské smlouvy nějaký integrovaný, nadstátní normotvorný orgán? Smlouva říká:

„K provádění touto smlouvou stanovených porad mezi státy zúčastněnými na smlouvě a k projednání otázek, vznikajících při provádění této smlouvy, zřizuje se Politický poradní výbor, v němž bude každý stát, zúčastněný na smlouvě, zastoupen členem vlády nebo jiným zvlášť jmenovaným zástupcem.“ (Článek 6.)

Domnívám se, že naprosto není třeba prokazovat, že tento Politický poradní výbor v žádném případě není možné považovat za integrovanou, nadstátní, koaliční normotvornou instituci, tedy za jakousi koaliční „nadstátní“ obdobu státních vlád nebo dokonce státních parlamentů.

Pokud se týče nějaké integrované, nadstátní, koaliční výkonné moci, obdobné státnímu mocenskému aparátu (např. soudům, policii apod.), je možné naprosto jednoznačně konstatovat, že znění Varšavské smlouvy nic podobného nepředpokládá; proto tedy nic takového v koalici států Varšavské smlouvy prostě neexistuje.

Struktura a celkové poslání koalice států Varšavské smlouvy jako koalice vysloveně konzultativního charakteru vyžadují, aby ke stanovení a realizaci koaliční vojenské doktríny koalice států Varšavské smlouvy bylo — neexistující-li koaliční integrované a nadstátní nositelé koaliční normotvorné a mocenské autority — využito jiných autorit, konkrétně normotvorných a mocenských autorit jednotlivých členských států.

Na základě tohoto závěru lze pak formulovat definici koaliční vojenské doktríny koalice států Varšavské smlouvy: „Koaliční vojenská doktrína koalice států Varšavské smlouvy je soustava závěrů zásad a norem zcela souhlasně právně kodifikovaných mocenskými autoritami jednotlivých členských států koalice v jejich státní vojenské doktríně, k řešení politických, ekonomických a vojenských otázek přípravy a realizace účasti těchto států ve válce“.

Přikročím nyní k rozboru hlavních vazeb a vztahů mezi státní vojenskou doktrínou SSSR na straně jedné a státní vojenskou doktrínou kteréhokoliv z ostatních států Varšavské smlouvy, např. ČSSR na straně druhé.

Je jistě pochopitelné, že hlavní politické a vojenské principy přípravy a případné realizace války v Evropě jsou a musí být ve své podstatě shodně zakotveny jak ve státní vojenské doktríně SSSR, tak ve státních vojenských doktrínách ostatních členských států Varšavské smlouvy.

Sovětská státní vojenská doktrína nemůže být ovšem omezena jen na politické a vojenské podmínky přípravy a vedení války v Evropě; musí obsahovat i kodifikované závěry, zásady a normy přípravy a případné realizace války Sovětským svazem mimo Evropu, např. na Dálném východě. Kvantitativně, a chcete-li tedy „teritoriálně“ bude vojenská státní doktrína SSSR daleko obsáhlejší, než např. státní vojenská doktrína ČSSR.

Sovětská státní vojenská doktrína bude se však od státní vojenské doktríny ČSSR odlišovat i v ohledu kvalitativním, což vyplývá z materiální podstaty postavení SSSR jako jaderné velmoci. Státní vojenská doktrína SSSR musí obsahovat a obsahuje potřebné závěry, zásady a normy, jež jsou v SSSR kodifikovány k budování a případnému použití sovětských strategických jaderných raketových sil a stejně tak např. k přípravě a praktické realizaci využití kosmického prostoru v potenciální válce.

Ve státní vojenské doktríně ČSSR samozřejmě tyto závěry nejsou právně kodifikovány československou státní mocenskou autoritou. Pokud československá doktrína z nich musí vycházet, pak plně respektuje příslušné doktrinární závěry sovětské státní vojenské doktríny jako předem dané premisy.

Jako příklad uvádím první strategický hromadný jaderný úder.

Sovětská státní vojenská doktrína v této souvislosti obsahuje nejen obecné formulace o „překvapení“, nebo o „stírání rozdílů mezi činností nepřítelů na frontě a v týlu“, ale i komplex kodifikovaných závěrů, zásad a norem, určujících způsoby materiální a organizační výstavby sil a prostředků, předurčených k přípravě a provedení tohoto prvního strategického jaderného úderu. Státní vojenská doktrína ČSSR bezesporu musí vycházet ze státní vojenské doktríny SSSR, pokud se týče významu a provedení prvního strategického hromadného jaderného úderu; přípravu a vybavení příslušných strategických jaderných sil ovšem nezahrnuje.

Československá státní vojenská doktrína, vzhledem k očekávané činnosti nepřítelů v potenciální válce na našem směru, klade důraz na výstavbu a přípravu takových československých ozbrojených sil, které by byly schopny splnit specifické úkoly armády prvního sledu na konkrétním směru nepřátelské činnosti. A jsou-li tyto úkoly vyhodnoceny např. jako požadavek odrazit útok nepřátelských operačně taktických prostředků vzdušného napadení a pozemními silami okamžitě přejít do aktivní bojové činnosti proti agresoru, budou se doktrinární závěry, zásady a normy v oblasti materiální a kádrové výstavby a přípravy československých ozbrojených sil velmi podstatně odlišovat od zá-

věrů, zásad a norem nejen sovětské státní vojenské doktríny, ale i státních vojenských doktrín některých dalších členských států Varšavské smlouvy.

Rovněž v oblasti ekonomických závěrů, zásad a norem jednotlivých státních vojenských doktrín států Varšavské smlouvy je nutné vidět — při podrobnějším promítnutí obecných, všem těmto státům společných principů do ekonomické reality jednotlivých států — podstatné rozdíly a národní specifiky. Zejména rozdílný celkový ekonomický a výrobní charakter jednotlivých států promítá se do konkrétních státních vojenských doktrín velice výrazně, především v oblasti norem a zásad materiálního vybavení a zabezpečení ozbrojených sil jednotlivých států.

Nyní jen velmi krátce upozorním na koaliční vojenskou doktrínu států Varšavské smlouvy a na její vazby a vztahy k státním vojenským doktrínám jednotlivých členských států koalice.

Vycházím-li z definice koaliční vojenské doktríny států Varšavské smlouvy, pak tato doktrína tvoří de facto jakousi „obecnou část“ státní vojenské doktríny každého členského státu. Její závěry, zásady a normy jsou společnou, více méně obecnou formulací konkrétních závěrů, zásad a norem všech státních vojenských doktrín členských států.

Koaliční vojenskou doktrínu států Varšavské smlouvy je možné tedy posuzovat jako jednotné vyjádření právní kodifikace společných zájmů všech členských států ve všech jejich státních vojenských doktrínách.

Na závěr druhé části článku zopakuji obsahové skupiny závěrů, zásad a norem, kodifikovaných ve státní vojenské doktríně jednotlivých členských států Varšavské smlouvy. Jsou to:

- obecně formulované závěry, zásady a normy k přípravě a případné realizaci účasti daného konkrétního státu ve válce, jež jsou shodně kodifikovány státními vojenskými doktrínami všech členských států Varšavské smlouvy a tvoří tak vlastní obsah koaliční vojenské doktríny států Varšavské smlouvy;

- konkretizace těchto koaličních závěrů, zásad a norem na specifické politické, ekonomické a vojenské podmínky příslušného státu;

- kodifikované závěry, zásady a normy, jejichž uplatnění při přípravě a případném vedení války příslušným konkrétním státem zabezpečí splnění jeho specifických národních zájmů, mezi nimi pak na prvním místě „přežití“ národa či národů onoho státu v případě války.

Pokud se týče stupně konkrétnosti závěrů, zásad a norem takto chápané státní vojenské doktríny, existuje v současné době mezi vojenskými teoretiky i praktiky značná názorová nejednotnost: od názorů, že státní vojenská doktrína má obsahovat pouze základní obecně formulované principy až po názory, že součástí státní vojenské doktríny jsou např. v její vojenské oblasti i všechny vojenské řády a předpisy.

Jsem toho názoru, že rozhodujícím kritériem řešení tohoto problému je společenská účelnost takto omezované, resp. takto rozšiřované státní vojenské doktríny: má-li státní vojenská doktrína být souhrnem kodifikovaných norem, usměrňujících přípravu a případnou realizaci účasti státu ve válce, nelze se omezit jen na obecnou formulaci, ale musí zahrnovat řadu konkrétních, a to i kvantitativně určených norem.

Na druhé straně ovšem není společensky nezbytné a společensky účelné zahrnovat do státní vojenské doktríny všechny předpisy, řády a různá realizační nařízení a zpracovávané plány.

III.

Každý suverénní stát má dnes svou mocenskou autoritou kodifikovanu řadu konkrétních závěrů, zásad a norem, podle nichž je v daném státě závazně usměrňována příprava a případná realizace účasti státu ve válce.

Pokud pro objektivně existující soustavu těchto závěrů, zásad a norem používám termínu „státní vojenská doktrína“, vyplývá, že *státní vojenská doktrína suverénního státu je rovněž objektivním faktem*, na němž nic nemění souhlasný či nesouhlasný závěr jakékoli velitelské, vědecké či stranické autority.

Mám-li nyní, v poslední části článku pojednat o základech metodiky tvorby státní vojenské doktríny konkrétního socialistického státu, musím vycházet z faktu, že *státní vojenská doktrína kteréhokoli socialistického státu dnes objektivně existuje*, bez ohledu na její vědeckost či nevědeckost, původnost či závislost, výhodnost či nevýhodnost a komplexnost či neúplnost. Pod tvorbou konkrétní státní vojenské doktríny proto chápu ty činnosti a ty procesy, jež přispívají ve svém souhrnu k jejímu upřesnění, doplnění, popřípadě i změně.

Tyto činnosti a procesy takto chápáné tvorby např. konkrétní československé státní vojenské doktríny *je možné členit do tří oblastí:*

- vědeckého rozpracování potřebných vědeckých teorií, studií a rozborů,
- koncepčního výběru těch teorií, jež optimálně odpovídají daným konkrétním podmínkám státu k přípravě a případné realizaci jeho účasti ve válce,
- právní kodifikace navrhovaných závěrů, zásad a norem nejvyšší politikou mocí státu.

Ve vědecké práci všech uvažovaných vědních oborů, zejména pak v oblasti vojenskovědecké práce, je nezbytné *opírat se o výsledky práce celospolečenské vědecké základny* — tedy o výsledky práce vědců Sovětského svazu a ostatních spřátelených zemí a v mnoha problémech i o výsledky vědecké práce buržoazních vědců. Využít především celospolečenských vědeckých poznatků a vlastní státní vědeckou základnu usměrnit převážně ke konkrétní jejich aplikaci a k řešení takových vlastních specifik, které jinde řešeny nejsou a řešeny být nemohou — v tom tkví účelnost a efektivnost vlastní vědecké základny při tvorbě konkrétní státní vojenské doktríny.

Sestavení návrhů jednotlivých nových doktrínálních závěrů, zásad a norem, popřípadě i celkové změny československé státní vojenské doktríny, jsou jednou z nejzávažnějších funkčních povinností koncepčních složek státního aparátu, především generálního štábu, který koordinuje úkoly v oblasti příprav a vedení války. Je samozřejmé, že při své koncepční činnosti generální štáb vychází z celé řady základních premis politického a ekonomického charakteru, jež jsou dány celkovou státní politikou a jež určují směry a způsoby vývoje státu v celku — ke komplexnímu a zejména mírovému rozvoji politického a ekonomického života státu.

Není možné souhlasit s názory a požadavky některých našich vědeckých pracovníků, podle nichž by koncepční činnost v oblasti navrhování státní vojenské doktríny měla být vyhrazena vědecké základně. Nelze totiž předpokládat, že by bylo možné dát k dispozici vědeckovýzkumné základně kteréhokoli státu potřebná konkrétní, tvořící ve svém souhrnu nejzávažnější část státního tajemství, přístupného jen velmi omezenému počtu vedoucích funkcionářů státu. Bez znalostí těchto konkrétních není reálný jakýkoli pokus o výběr „optimálně výhodných“ závěrů, zásad a norem vojenské doktríny.

Na druhé straně je ovšem stejně nesprávné se domnívat, že veškerou teorii, nezbytnou k výběru optimálních návrhů doktrinárních norem, může např. generální štáb prostě jen přebírat od jiných států: *specifické otázky svého státu musí řešit vlastní vědeckovýzkumná základna.*

Nereálná je i představa, že všechny důsledky dosavadní dlouholeté stagnace — v ČSSR konkrétně např. vojenskovědecké práce — může odstranit jakákoli „komise“. Taková komise může plnit funkci koncepčního orgánu, může vypracovat návrhy na odstranění případných nedostatků současné vojenské doktríny, a to i tehdy, není-li k dispozici dostatek vědeckých podkladů — ovšem s příslušným rizikem míry jejich objektivnosti.

Třetí oblastí tvorby konkrétní státní vojenské doktríny je bezprostřední *právní kodifikace předložených koncepčních návrhů.* Je pochopitelné, že změny hlavních zásad státní vojenské doktríny nejsou a nemohou být v pravomoci např. generálního štábu. Státní mocenskou autoritu ČSSR představuje Národní shromáždění, prezident a vláda republiky. Kodifikační pravomoc závěrů, zásad a norem státní vojenské doktríny ČSSR může tedy mít buď Národní shromáždění, vláda, nebo jiný specifický orgán zřízený v souladu s ústavou republiky.

Za optimální řešení v současných československých podmínkách je možné považovat ústavní zřízení Rady obrany státu, složené z nejvyšších představitelů mocenské autority státu. Rada, jakožto nejvyšší státní orgán pro přípravu státu k válce, měla by ústavou svěřenou i kodifikační pravomoc ke stanovení československé státní vojenské doktríny.

Zásadní principy celkové orientace a celkového vývoje státu by ovšem určovalo Národní shromáždění a naopak, podrobné propracování hlavních doktrinárních zásad, stanovených Radou obrany státu, by měly v kompetenci ostatní ústřední státní orgány, mezi nimi i MNO a GŠ.

Neoddělitelnou součástí kodifikační pravomoci Rady obrany státu (stejně tak kteréhokoli jiného orgánu touto pravomocí pověřeného) musí být právo a povinnost kontroly realizace státní vojenské doktríny ve všech oblastech státního života.

K METODICE

vyučování taktice

V článku vyjádřím svůj názor na teorii metodiky vyučování vševojskové taktice na vojenské vysoké škole.

Pojem „metodika“ jako pedagogická disciplína není často správně vysvětlován ani jednotně chápán. Domnívám se, že v souladu s posledními názory pedagogické vědy, lze tento pojem definovat takto:

„Metodika vyučování vševojskové taktice je pedagogická disciplína, která zkoumá a objasňuje zákonitosti a jevy výchovně vzdělávacího procesu ve vyučování vševojskové taktice v souladu s cíli a obsahem celkového vojenského vzdělání a komunistické výchovy v armádě. Přijaté závěry realizuje v praxi a ověřuje jejich účinnost.“

Je tedy **součástí pedagogické teorie**. Je speciální didaktika — je to svébytná pedagogická disciplína.

Vybudovat takovou metodiku (v tomto smyslu) je dnes jedním z nejnáléhavějších úkolů vědeckopedagogického sboru vojenských vysokých škol, zvláště při přechodu na nový model studia. Metodiku nelze ovšem vybudovat jen pouhým nashromážděním individuálních zkušeností učitelů nebo jen pouhým odvozením obecně platných pedagogických zásad. Obě tato pojetí jsou zjednodušená. Skutečná potřeba vybudování metodiky vyžaduje využít poznatků z jiných vědních oborů — zejména psychologie a fyziologie (a to

nejen v tradičním školně hygienickém aspektu).

Teorie a metodika vyučování vševojskové taktice jako pedagogická disciplína má **těsné spojení** s vědním oborem — vševojskovou taktikou — který vytváří základ vzdělávacího a výchovného obsahu. **Vyučovací předmět a vědní obor však není totéž, i když mají úzkou spojitost.** Výběr látky vyučovacího předmětu představuje **současné** odborný i pedagogický úkol. Kromě toho vševojsková taktika jako vyučovací předmět je **organickou součástí** celého systému vojenského vzdělání. To znamená, že úloha vědního oboru jako **zdroje** vzdělávacího obsahu v taktice je velmi závažná, ale přesto z ní nevyplývá závěr o **neodlučitelnosti** metodiky a vědního oboru. Pojetí vyučovacího předmětu jako organické součásti vzdělání vyvolává pak požadavek **diferenciace vyučování** taktice ve skupinách specializace a v ostatních učebních skupinách různých fakult, a to nejen co do obsahu, ale i cílů, metod, forem a prostředků vyučování. Přitom si musíme být vědomi zcela mimořádného významu vševojskové taktiky pro vojenské vzdělání příslušníků velitelského sboru.

Při budování metodiky vyučování vševojskové taktice je třeba vzít v úvahu, že jde o aktivní dvoustranný proces; na jedné straně učitel — na druhé straně posluchači s různým věkovým stupněm du-

ševního rozvoje, s různou životní zkušeností a mnohdy i s různou úrovní předcházejícího vzdělání. To má zvlášť velký význam při realizaci nového modelu školy. Výuka taktiky není jen vzdělávací úkol. Podílí se totiž významně na **utváření osobnosti velitele** — organizátora bojové a politické přípravy a boje. Proces výuky taktiky je tak do určité míry i pěstováním nejen obecných, ale i specifických vlastností osobnosti velitele. Jistě neméně závažným úkolem metodiky vyučování taktiky je docenění aktivity sub-

jektu výchovy posluchače vysoké školy a v souvislosti s tím i volba účinných metod zvláště **problémového vyučování**.

Tradiční pojetí metodiky jako zkoumání vyučovacích metod učitele je úzké a dnes překonané. S růstem obecných poznatků o podstatě a zákonitostech výchovy a vyučování je zákonitým důsledkem nutnost vybudovat metodiku vyučování taktiky (a samozřejmě i jiných předmětů) jako jeden ze základních úkolů vědeckopedagogického sboru v příštím období.

STRUKTURA A OBSAH METODIKY VYUČOVÁNÍ TAKTICE

Program budování metodiky může být utvářen v různých oblastech, ale z hlediska taktiky je výhodná tato struktura (podle plukovníka dr. Miroslava Jonáše: „Úvod do teorie metodik vojenského vyučování“):

1. **Předmět a úkoly** metodiky vyučování taktiky,

— zvláštnosti pedagogicko-metodického výzkumu v taktice,

— historický (vývojový) aspekt vyučování taktiky zvláště za posledních 10 až 15 let.

2. **Výchovný a vzdělávací význam** vyučování taktiky

— prozkoumání a stanovení výchovně vzdělávacího cíle a směřu jeho realizace v dílčích úkolech.

3. **Obsah vyučování taktiky**

— výstavba předmětu v úzké souvislosti s vědním oborem „vševojsková taktika“.

4. **Zvláštnosti uplatňování pedagogických principů a didaktických zásad**, metody, organizační formy a prostředky ve vyučování taktiky.

5. **Osobnost učitele**

— příprava na vyučování, obsah, úkoly a metody rozvoje pedagogicko-metodické práce v taktice a systém práce se zkušenostmi.

Dosavadní názory ukazují, že tato struktura má odpovídající logické členění a může se stát základem skutečné realizace vybudování metodiky vyučování taktiky.

Výchozím úkolem je stanovit výchovně vzdělávací cíl taktiky a směr jeho realizace v dílčích úkolech. Tento úkol je základem pilířem a má koncepční význam pro celou metodiku.

Nejprve je nutné objasnit **podíl** taktiky na obecných cílech výchovy a vojenské

odbornosti z hlediska celkového požadavku **profilu absolventů** různých směrů studia. To je klíčový problém, jistě ne lehký. Bude třeba ujasnit si význam taktiky nejen pro vševojskovou specializaci, ale neméně i pro ostatní specializace. Cím hlubší bude tato analýza, tím objektivnější bude možné stanovit spojitosti taktiky s ostatními předměty a určit, zda taktika je na různých směrech studia předmětem profilujícím, základním, průpravným nebo dokonce speciálním.

Taktika jako vyučovací předmět má svou vlastní strukturu, která je základem dem vnitřního didaktického systému učiva. Výzkum této struktury by nám umožnil správně uspořádat učivo do postupné koncentrické podoby. Praxe zatím ukazuje, že taktika je převážně uspořádána koncentricky (tomu odpovídá např. výuka podle organizačních stupňů pluk — divize...). Toto uspořádání sice vede k soustavnému prohlubování vědomostí na vyšším stupni a s větší složitostí, ale není dostatečně známé, jakých výsledků by mohlo být dosaženo při jiném uspořádání učiva. Na to může dát odpověď jen solidní pedagogicko-metodický výzkum. Domnívám se, že právem se tento systém v poslední době stává středem kritiky (podplukovník Ing. Muroň — VM 2/68).

Významný úkol čeká vědeckopedagogické pracovníky ve zkoumání vztahu teorie a praxe při vyučování taktice nejen u vševojskové specializace, ale i u ostatních směrů studia. Půjde především o objasnění povahy taktiky jako disciplíny, která vyžaduje kromě základních poznatků a dovedností také **dostatečnou** přípravu pro vojenskou praxi. Úloha praxe při vyučování taktice by se měla zkoumat především z hlediska jejího **přínosu rozvoji tvůrčích odborných hodnot (profesionálních hodnot)** velitele, důstojníka štábu apod. Bude nutné vyřešit stav ve výuce taktiky, jejíž obsah je zatím zaměř-

řen více k praktickým účelům. Stále více se totiž ukazuje, že přínos taktiky je zvláště v tom, jak se posluchači dovedou orientovat v různých situacích a problémů a v umění je dobře řešit a ne jen ve vybavování jednotlivých poznatků a jejich reprodukci podle naučeného schématu.

Rozvoj vědního oboru a dynamika výchovně vzdělávacího cíle zavazuje k neustálému prověřování a zkoumání **obsahu taktiky jako vyučovacího předmětu**. Podobně jako v oblasti výchovně vzdělávacího cíle, i v něm většinou dosud převažuje empirický přístup, který nahrazuje fundovaný pedagogický výzkum. Obsah taktiky jako vyučovacího předmětu nemůže představovat náhodný nebo jen empirický výběr látky z vědního oboru. Bylo by třeba důkladně poznat vnitřní strukturu předmětu a na základě toho stanovit optimální členění na jednotlivé tematické celky. Čím podrobnější bude naše zkoumání, tím příznivější budou pak předpoklady určit **diferenciaci obsahu vyučování v závislosti na stupni školení**, směru a faktickém stupni předchozího vývoje posluchačů. Přijetí těchto principů by umožnilo vycházet z pedagogické reality a orientovat se na přiměřené úkoly a obsah vyučování, na přiměřené metody, formy a prostředky při vyučování taktice.

Pro metodiku vyučování taktice by mělo být příznačné, že **zkoumání zásad, metod, forem a prostředků vyučování** chápeme jako jeden celistvý jednotný úkol. To ovšem znamená, že obecně platné pedagogické zásady nelze přenést do vyučování taktice jen pouhou logickou dedukcí. Uplatnění těchto zásad nebo tvorba dalších je úkol, jehož prozkoumání patří k naléhavým problémům budování metodiky vyučování taktice. Např. zásada uvědomělosti a aktivity náleží mezi nejvýznamnější didaktické zásady v taktice. Vzhledem k tomu, že v dnešní době přichází na vysokou školu důstojník s určitou praxí a životní zkušeností, otevírají se dveře **problémovému** vyučování, kde je skryta nejlepší možnost uplatnit takové metody, které maximálně tuto zásadu realizují. Zcela jiný problém bude v novém modelu studia, kdy předběžné praktické i životní zkušenosti posluchačů budou kvalitativně na zcela jiné rovině. Zásada však bude plně platit v postgraduálním školení, kde by měla najít nejširší uplatnění.

Také v oblasti vyučovacích metod bude třeba další usilovné práce, i když na tomto poli nashromáždili učitelé mnoho dobrých zkušeností. Ve vzdělání vševojskové-

ho velitele (příslušníka štábu) spatřuji jako jednu z rozhodujících cest výchovy k **samostatnosti**. Toho lze ve výuce dosáhnout různými metodami; zatím však není v pedagogickém sboru jednotný názor na jejich účinnosti. Konkrétní metoda je vnějším výrazem učitelovy práce. Metoda určuje nejen styl práce učitele, ale je také **prostředkem řízení** výuky posluchačů. Je třeba dosáhnout toho, aby učitel **řídil poznání posluchačů** ve vyučování; tedy ne „naléval“ vědomosti. Řízení poznání bude mít různou formu v závislosti na etapě vyučovacího procesu — jako odraz konkrétně použité metody. To znamená, že nelze zkoumat jen způsob práce učitele, ale také způsob práce posluchačů. Není možné se spokojit s tím, že seminář se liší od přednášky tím a tím, VŠC od skupinového cvičení tím — je však třeba zkoumat metody jako **dvoustanný proces učitele a posluchače**.

Obdobně by bylo možné hovořit o metodách hodnocení posluchačů. Největší potíže činí metody určení vstupní úrovně vědomostí a dovedností, které si důstojníci přinášejí z předchozího vzdělání, z odborné a životní praxe. Dalším problémem je i určení hodnocení učební skupiny, kam přičítáme důstojníky s různou praxí apod. Při výstavbě metodiky bude nutné zabývat se průběžným hodnocením, jeho včasností a potřebnou mírou hodnocení; zvláštní pozornost si zaslouží i metody a obsah zkoušky.

Program budování metodiky vyučování taktice zahrnuje také úkol prozkoumat neefektivnější **formy organizace vyučování**. Půjde především o určení sledu zaměstnání, vyučovacích jednotek a jejich společného podílu na celkovém výchovně vzdělávacím cíli. V dalším pak bude třeba řešit výstavbu jednotlivých zaměstnání. Jde skutečně o jednu ze základních otázek. Bude nutné podrobit seriózní kritice dosavadní převládající schéma ve výuce taktice, které je zhruba sestaveno takto:

— přednáška — seminář — skupinové cvičení — zdokonalovací cvičení (ne u všech skupin) — případná účast na válečné hře nebo velitelsko-štabním cvičení — zkušená u vojsk.

Bude třeba odhalit vnitřní vztahy a přínos jednotlivých druhů zaměstnání pro celkový výchovně vzdělávací cíl. V této souvislosti se v poslední době často diskutuje o podílu taktiky, vyjádřeném počtem hodin ve vyučovacím procesu. Zvláště se zdůrazňuje, že počty hodin určené pro veškerou vševojskovou taktiku se neustále rok co rok snižují a v dnešní době jsou na kritické hranici. Je jisté, že potřeba

širšího, obecnějšího vzdělání a přitom stejná doba studia, vykonává tlak na dříve tradiční disciplíny. V dosavadní tendenci snižování počtu hodin nelze však pokračovat a domnívám se, že musí být v brzké době zcela ujasněn podíl taktiky na celkovém výchovně vzdělávacím cíli a z toho vyplývající počet hodin.

Nejrozšířenější formou vyučování taktice je skupinové cvičení, které je prvním stupněm spojení teorie a praxe. Úkolem skupinového cvičení je opakovat, prohlubovat a procvičovat teoretické zásady na konkrétním příkladě. Hlavně v prvních ročnících by se mělo používat i poloukázkového způsobu některých řešení. Situace do mapy by se neměla kreslit podle oleát, ale diktátem např. bojového hlášení. Další otázkou je volba místa konání skupinového cvičení. V závislosti na obsahu lze tato cvičení řídit na učebně, na speciální taktické učebně se zařízenými velitelskými stanovišti v terénu (pokud umožní dotvářet posluchačům představu. Příprava učitele na skupinové cvičení musí být širší a diferencovaná podle jednotlivých učebních skupin. Učitel si musí učební otázky nejen promyslet, ale poznamenat si i své propočty, zdůvodnění a závěry. Autorské materiály by měly ponechat možnost variantní volby. Postupem doby bude vhodné do skupinových cvičení vnášet i prvky válečné hry nebo velitelsko-štábních cvičení (např. počínaje druhým ročníkem).

Důležité místo v budování teorie vyučování taktice mají **vyučovací prostředky**. Dnes se používají různé technické vyučovací pomůcky a stroje, které se mnohdy ne zcela uvážene zavádějí i tam, kam nepatří. To se týká i výbavy speciálních učeben a kabinetů vševojskové taktiky, které je třeba budovat s rozvahou na základě zkoumání jejich pedagogického přínosu, komplexnosti ve výuce a systémového vzdělání.

Neméně závažný úkol čeká na úseku

učebních textů. Zde bude třeba prozkoumat potřebu základních učebních textů učebnic, jako základního materiálu a dále soubor skript a cvičebnic. Mnohé přednášky a skripta „zastaralá“ a neodrážejí dynamický rozvoj vědního oboru, jiné jsou příliš dogmaticky poplatné řádům a nerozvíjejí tvůrčí myšlení. Bude nutné posoudit, zda jsou výhodná skripta pro jednotlivé organizační stupně a druhy boje, nebo taková, která zahrnují např. celý taktický sutpeň. Kromě toho bude třeba vypracovat programové učebnice.

Organickou součástí programu budování metodiky vyučování taktice je zkoumat **osobnost učitele**. Ve vyučování taktice se plně uplatňují i osobité hodnoty učitele, jež by měly zaručovat úspěch jeho práce. Zejména by bylo vhodné objektivně prozkoumat požadavky na všeobecné a odborné vzdělání učitele taktiky, jeho životní a odborné zkušenosti, dále požadavky na jeho průběžné vzdělávání a metody přípravy učitelů na různé druhy a typy zaměstnání. Učitelé nejsou zvaní na předvádění nových zbraní, ukázková cvičení (s novou problematikou) apod. Učitelů není ani plně využíváno při rozpracování nových otázek. V takové praxi vznikají škody jak na straně učitelů, tak i na straně vojsk.

Dalším problémem je potřeba více **zvýraznit osobnost učitele** plným rozvíjením jeho profesionálně kladných hodnot. Pak bude možné využít ve vyučování, podle potřeb jednotlivých zaměstnání, „velitelských“ nebo „štábních“ typů učitelů tak, aby se rozvoj posluchačů opíral i o určité vzorné jednání učitele.

Na vojenských vysokých školách bude nutné vypracovat metodiku vyučování taktice, zvláště vzhledem k přestavbě školy. Vybudováním této metodiky by bylo vhodné pověřit tým, sestavený nejen z vědeckopedagogických pracovníků vysokých škol, ale i z velitelů a příslušníků štábu od vojsk.

Plukovník Ing. Milan Sládeček, DrSc.

K VOJENSKÉ DOKTRÍNĚ STÁTU

V poslední době se řada teoretických prací na stránkách odborného vojenského tisku zabývá problematikou vojenské doktríny státu. Z mnohých vyplývá snaha po dokonalejší definici samotného pojmu a teoreticky se zdůvodňuje obsah skutkové podstaty pojmu a oblastí politické, ekonomické, vojenské a jiné) do kterých vojenská doktrína státu zasahuje nebo ze kterých se tato „formuje“.

I když není sporu o tom, že „působnost“ vojenské doktríny státu nelze omezit pouze na ozbrojené síly státu nebo jejich koalice, má její „vojenská část“ přímý vliv na její formování a současně ve zpětné vazební funkci silně ovlivňuje celkovou politickou doktrínu státu. V celé řadě případů má „vojenská část“ limitující funkci pro ostatní.

V článku nechci vyčíslit a obsahově uvést stručný popis všech opatření „vojenské části“ vojenské doktríny státu, ale chci upozornit jen na některé z nich, které výrazně vystupují do popředí. Rovněž i v názvech jednotlivých statí si nečiním nárok na terminologickou přesnost. Obsahově se jednotlivé statí prolínají, doplňují nebo podmiňují.

Základním smyslem článku je obrátit pozornost zainteresovaného čtenáře na určité konkrétnosti (na rozdíl od obecně teoretických úvah v této problematice), které tvoří „vojenskou část“ vojenské doktríny státu a úmyslně pomíjím ostatní části doktríny.

CHARAKTER PŘÍŠTÍ MOŽNÉ VÁLKY

Tento je určován nejen politickými, ekonomickými, technickými a geografickými činiteli (kromě řady dalších), ale i čistě vojenskými. Proto má velký význam i určení charakteru příští možné války na základě vědeckého předvídání, vyplývajícího z vojenskotechnických zvláštností války, jejího vzniku a průběhu. Studiemi o charakteru příští možné války se zabývají vojenští teoretikové, zejména v časově historických intervalech mezi válkami. Závěrečné fáze první světové války naznačily nové možnosti použití bojových chemických látek, tanků a letadel. Všechny teoretické práce před druhou světovou válkou braly v úvahu tyto nové zbraně, které modifikovaly charakter druhé světové války. Ovlivňovaly rozhodujícím způsobem „vojenskou část“ doktríny, ve zpětné vazbě pak kromě jiného ekonomiku jednotlivých zemí, které se připravovaly na válku, výstavbu ozbrojených sil atd. Druhá světová válka vynesla do popředí možnost širokého využití jaderných zbraní a raketových nosičů, které rozhodným způsobem — budou-li použity — ovlivní charakter příští možné války (to nehovoříme o použití biologických zbraní, umělých družic apod.). Na základě takových studií a podkladů můžeme cílevědomě plánovat a realizovat výstavbu ozbrojených sil, stanovit posloupnost této výstavby jak v oblasti početního stavu, organizačních struktur, dislokací sil a prostředků, tak i výroby a dovozu výzbroje, techniky, materiálního zabezpečení všeho druhu i přípravy kádrů. Určení charakteru příští možné války má kromě toho i přímý vliv na výstavbu materiálně technické základny pro případ války, na organizaci civilní obrany v celém jejím komplexu, rozmístování výroby nezbytné pro válku, tvorbu a rozmístění státních mobilizačních rezerv, zajištění správného řízení státu, zapojení civilního obyvatelstva k plnění vojenských a polovojenských úkolů při obraně teritoria apod.

I stanovení všech dalších „vojenských částí“ vojenské doktríny závisí na určení charakteru příští možné války.

Z uvedeného je zřejmé, jaký význam mají vědecky zdůvodněné a kritické teoretické práce zasvěcené charakteristice příští možné války. Z celé oblasti „vojenské části“ doktríny má správné ohodnocení charakteru příští možné války prioritní význam.

MOBILIZAČNÍ ROZVINUTÍ OZBROJENÝCH SIL A POLOVOJENSKÝCH ORGANIZACÍ

Současné ozbrojené síly i polovojenské organizace naprosté většiny států světa jsou na určitých mírových početních stavech. Mají vypracována opatření k jejich rychlému doplnění a rozvinutí na válečné početní stavy. Vojenská potřeba sil a prostředků je v přímé vazbě s možnostmi národního hospodářství. Čím více je rozvinut průmysl, zemědělství, věda, čím je produktivita práce i efektivnost celého národního hospodářství vyšší, tím jsou lepší možnosti udržovat větší ozbrojené síly v mírových podmínkách, vybavit je nejmodernější bojovou technikou a omezit jejich rozvíjení při zahájení války.

Způsob mobilizačního rozvinutí má v podstatě dva vnější projevy:

- a) všeobecná mobilizace, kterou můžeme vyhlásit a provést jediné veřejně,
- b) částečná (popřípadě rozložená do několika etap¹), která může probíhat buď jako otevřená, nebo skrytá (utajená).

Možnosti skryté mobilizace postupně ztrácejí na významu, protože každý větší rozsah skryté mobilizace nemůže ujít obecné pozornosti. Soudobé technické prostředky strategického průzkumu poskytují takové možnosti, které v minimálním čase uvědomí protivníka o takových opatřeních.

Metodika průběhu mobilizace závisí na celé řadě činitelů.

Rozpracování závěrů vojenské doktríny v oblasti mobilizačních příprav na konkrétní podmínky našeho státu vyzvedají do popředí metodiku teritoriálního doplnění, která urychluje celý proces mobilizace (zejména uvědomování o mobilizační povinnosti, přepravu osob, techniky atp.). To ve svých praktických důsledcích ovlivňuje evidenci osob, techniky z hlediska předurčení a celou metodiku mobilizačního plánování.

Hlavní zdroj mobilizačního doplňování představují vojensky vycvičené zálohy z osob, které ukončí základní vojenskou službu a přechází do zálohy a podléhají vojenské evidenci. Dalším zdrojem jsou nové ročníky nebo osoby, které z různých příčin vojenský výcvik nemají. Tyto představují mobilizační hodnotu až po určité době, po kterou získávají potřebný vojenský výcvik.

Nejsou-li závěry vojenské doktríny pro oblast výstavby ozbrojených sil dostatečně vědecky zdůvodněné, ztrácejí-li na perspektivnosti, což ve svých důsledcích vede k častým reorganizacím či redislokacím, nerovnoměrnému přezbrojování apod., je nutné srovnatelně často měnit mobilizační plány, přecvičovat zálohy.

Mobilizační rozvinování a formování určitých speciálních útvarů (dopravních, nemocničních, spojovacích např. pozemních kabelů — opravárenských apod.) nemusí uskutečňovat vojenské orgány, ale různá civilní ministerstva, resorty státní správy nebo organizace.

Jaké povinnosti předchází v mobilizačních přípravách na uvedené orgány — to představuje konkretizaci závěrů vojenské doktríny v dané oblasti, která určuje i rozsah i způsob mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil a polovojenských organizací.

OPERAČNÍ PŘÍPRAVA STÁTNÍHO ÚZEMÍ

Představuje přípravu a realizaci celé škály — většinou investičních opatření, zahrnujících výstavbu nebo ovlivnění výstavby silničních a železničních komunikací, mostů, objezdů důležitých komunikačních uzlů a průmyslových center, případně výstavbu opevnění, letišť (přistávacích ploch), spojovacích tras, záložních telekomunikačních zařízení a uzlů, jejich obchodů, skladišť, produktovodů, nemocnic, úkrytů, minových polí a záatarasů, záložních radiolokačních a navigačních zařízení a další.

Strohé vyjmenování opatření ukazuje na rozsáhlost takových opatření, která připravují jak ozbrojené síly, tak i různé resorty státní správy.

Z určitého pohledu i metody zkoumání obsahu popisované „části“ vojenské doktríny státu, jakým je operační příprava státního území, může vzniknout dojem nebo pochybnost, zda tato je skutečnou „částí“ vojenské doktríny nebo je důsledkem konkretizace rozpracovaných plánů předpokládaného ozbrojeného zápasu. Podle mého názoru jde v daném případě o obojí. Zásadní závěry pro tuto oblast stanoví vojenská doktrína. Toto tvrzení mohu ilustrovat příkladem z vlastní historie našeho státu v období před 30 lety. Závěry vojenské doktríny předmnichovské ČSR ovlivnily koncepci obrany státu opřenou o postupně budovaná opevnění státní hranice na exponovaných operačních směrech. Tato

koncepte vycházela též z předpokládaného zásahu ozbrojených sil tehdejších spojenců. Neměli jsme dostatek vojenských sil na překrytí 2 000 km dlouhé ohrožené státní hranice. Vybudování opevněných pásem — součástí operační přípravy státního území — bylo realizací závěrů tehdejší vojenské doktríny.

V současných podmínkách s ohledem na charakter příští možné války za hrnuje v sobě výše vyjmenovaná škála opatření v oblasti operační přípravy státního území vlastní realizaci doktrinárních závěrů postupně transformovaných prostřednictvím strategie a rozpracovaných plánů předpokládaného ozbrojeného zápasu.

VOJENSKÉ PŘÍPRAVY V NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

Kromě opatření v operační přípravě státního území, které mají přímý nebo nepřímý vliv na národní hospodářství, je nutné na základě doktrinárních zásad a z nich vyplývajících propočtů stanovit rozsah mírové zbrojní i ostatní vojenské výroby a její rozvinutí za války ke krytí materiálních potřeb ozbrojených sil. Tato opatření sice spadají do oblasti ekonomické části státní vojenské doktríny, ale v celé řadě oblastí jsou přímo ovlivňována „vlastní vojenskou částí“ doktríny. Zpětná vazební funkce vojenské a ekonomické části vojenské doktríny státu je v této oblasti výrazná.

Řada těchto opatření se vyjadřuje pojmem mobilizačních příprav průmyslu a pojmem státní mobilizační rezervy, které umožní a zabezpečí rozvinutí válečné výroby, dále pak dopravy, spojení apod. pro potřeby ozbrojených sil.

Z vojenského hlediska mají velký význam předem připravené zásoby výzbroje, bojové techniky a materiálu, na časově značně diferencované období, které musí vystačit až do doby přechodu průmyslu na válečnou výrobu (válečný výrobní program).

Stanovit správně výši těchto zásob, limitovat časové období pro nezbytný přechod té které výroby na válečnou, to jsou problémy na které musí dát závaznou odpověď vojenská doktrína.

S touto problematikou úzce souvisí další praktické důsledky:

- „zprošťování“ určitých výrobních sil od povinností vojenské služby (k nezbytnému zajištění nerušeného chodu národního hospodářství),
- evakuace určených výrobních podniků,
- přípravy v dopravě (zejména železniční) včetně záloh paliva, vlakových souprav, lokomotiv s náhradní trakcí, záložního materiálu (kolejnic, mostů) k obnovovacím pracím apod.,
- přípravy ve spojích, k vytváření nových průběhů spojovacích cest k zajištění velení,
- přípravy ve zdravotnictví apod.

PLÁN URČUJÍCÍ ZPŮSOB VEDENÍ OZBROJENÉHO ZÁPASU

Tento vyplývá z politických cílů války státu stanovených vojenskou doktrínou a které v podstatě určují úkol ozbrojeným silám. Samotný stav ozbrojených sil, tzn. jejich počet, vyzbrojení, vycvičenost, možnost jejich rozvinutí, sestava, síly, prostředky a uskupení protivníka spolu s předpokládaným zámyslem jeho činnosti, jsou ve zpětné vazební funkci vymezujícími činiteli rozsahu a obsahu úkolu stanoveného ozbrojeným silám pro konkrétní dobu.

Stanovený úkol uložený ozbrojeným silám pro vedení ozbrojeného zápasu rozpracovává generální štáb, popřípadě i určené nižší štáby. Čím je nebezpečí vzniku ozbrojeného zápasu akutnější, tím se na rozpracování konkrétních úkolů účastní nižší štáby.

V podstatě jde v závislosti na závěrech vojenské doktríny o rozpracování těchto základních způsobů vedení ozbrojeného zápasu: útoku nebo obrany (případně jejich kombinace a aplikace) a stanovení časové posloupnosti plnění úkolů.

Ve svých důsledcích rozpracování plánu ozbrojeného zápasu, někdy v různých variantách a stanovení optimálních variant za různých podmínek, ovlivňuje perspektivu i posloupnost výstavby ozbrojených sil, jednotlivých druhů vojsk, služeb, orgánů velení, ovlivňuje sestavu, dislokaci atd.

Příprava jednotlivých opatření vyplývajících z plánu předpokládaného ozbrojeného zápasu se promítá nejen v opatřeních ozbrojených sil, ale i resortů státní správy (ve zdravotnictví, dopravě, spojích a dalších).

Uvažujeme-li zúženě, můžeme posuzovat zpracování plánu předpokládaného ozbrojeného zápasu za konkretizaci a obsahovou náplň vojenské strategie. (Totéž se týká i operační přípravy státního území, problematiky mobilizace apod.) Zde je třeba přistupovat k problému velmi kriticky. Velmi často používáme pojmů strategie nebo doktrína. Když pak zkoumáme co tvoří vlastní náplň těchto pojmů, tak většinou zjistíme, že ji dobře neznáme (sám se počítám mezi ty neznalé). Často se obsahová náplň obou pojmů prolíná. Je to důsledek toho, že jeden vychází z druhého, vzájemně se podmiňují a doplňují. Určitou pomůckou nám může být obecně, v řadě teoretických prací používaný a uznávaný obsah vojenské strategie, která má za úkol co nejvýhodněji kombinovat akce ozbrojených sil (v nich pak druhů vojsk) a účelné využití vojenských prostředků k dosažení určitého stanoveného cíle. Přitom je třeba ke každé uvažované a námi předpokládané vlastní akci předvídat možné a pravděpodobné reakce protivníka tak, abychom si mohli vytvořit předpoklady k efektivnosti vlastní činnosti. Tento dialektický proces musí zahrnovat předvídaní celého sledu událostí od začátku do konce splnění daného strategického cíle. Obecně lze říci, že strategie „pracuje“ s konkrétními prostředky. Jejich celkové množství určuje doktrína.

V této souvislosti je prospěšné podívat se na definice vojenské strategie a doktríny použité v knize Vojenská strategie (V. D. Sokolovskij, Naše vojsko 1963):

Vojenská strategie je soustava vědeckých poznatků o zákonitostech války jako ozbrojeného zápasu ve jménu určitých třídních zájmů. Na základě studia válečných zkušeností, vojenskopolitické situace, ekonomických a morálních možností země, nových bojových prostředků a názorů pravděpodobného protivníka zkoumá podmínky a charakter příští války, způsoby její přípravy a vedení druhů ozbrojených sil a principy jejich strategického využití, jakož i principy materiálního a technického zabezpečení a zařízení války i ozbrojených sil.

Zároveň je to oblast praktické činnosti nejvyššího vojenskopolitického vedení, vrchního velení a vyšších štábů, pokud jde o umění připravit zemi na válku a na vedení ozbrojeného zápasu v konkrétních historických podmínkách (str. 19).

Vojenská doktrína je výrazem názorů přijatých ve státě na otázky politického hodnocení příští možné války, na otázky vztahu státu k válce, určení charakteru příští války, přípravy země na válku v hospodářském i morálním

směru a na otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil a také způsobů vedení války. Pod pojmem vojenská doktrína je třeba tedy chápat systém názorů přijatých ve státě na základní, zásadní otázky války (str. 53).

M. V. Frunze (Vybraná díla, NV 1953) definuje „jednotnou vojenskou doktrínu“ jako teorii, která platí pro armádu daného státu a která stanoví charakter výstavby ozbrojených sil země, metody bojové přípravy vojsk, jejich vedení na základě názorů daného státu na povahu vojenských úkolů, které stát má před sebou i způsoby jejich řešení jak vyplývají z třídní podstaty státu a jak je určuje stupeň rozvoje produktivních sil země (str. 121).

A. Beaufre (Úvod do strategie, NV 1967): Strategie je umění zaměřit sílu na dosažení politických cílů (str. 26).

Jak je z uvedených definic zřejmé jsou vzájemné vazby strategie a doktríny nepopíratelné. Obsahová část obou pojmů se vzájemně prolíná a podmiňuje. To vysvětluje i z teoretických prací (teoretické diskuse) k problematice doktríny na stránkách časopisu Vojenská mysl. Pro usnadnění (zjednodušení) vztahů doktríny a strategie jsem pro daný cíl článku vycházel z rozdílů obsahu obou pojmů z knihy I. I. Vacetise „O vojenské doktríně budoucnosti“ (GIZ, Moskva 1923, str. 49—74) a knihy „Úvod do strategie“ (gen. André Beaufre, NV 1967).

PŘÍPRAVA VOJSK A ŠTÁBŮ

Náplň přípravy vojsk a štábů ovlivňuje (v závislosti na úkolech) organizační struktura ozbrojených sil, materiálně technické vybavení, způsoby vedení boje a operace, jejich všestranné zabezpečení a délka vojenské služby.

Vojenská doktrína ovlivňuje přípravu vojsk a štábů přímo i nepřímo. Přímý vliv vojenské doktríny nachází svůj odraz v bojové pohotovosti, její diferenciaci pro určité organizační celky, v důrazu na procvičení určitých, doktrínou a z ní vyplývajících strategických koncepcí předpokládaných způsobů vedení ozbrojeného zápasu, tak aby mírové stavy ozbrojených sil mohly od samého začátku války plnit úkoly vyplývající z doktríny (to v žádném případě neznamená jednostrannost zaměření přípravy). Nepřímý vliv je v odborné přípravě a v přípravě k zvládnutí všech prostředků ozbrojeného zápasu.

Rozsah a obsah praktické přípravy vojsk a štábů, její všestranné zabezpečení, je ovlivněn „ekonomickou částí“ vojenské doktríny státu. Tato přímo ovlivňuje „spotřebu“ materiálu všeho druhu, munice, pohonných hmot. V tomto smyslu ekonomická část doktríny určuje prostředky, které je možné (za určitých podmínek nutné) vyčlenit pro potřeby ozbrojených sil jak v míru, tak i za války (v tomto případě již nejde o přípravu v pravém slova smyslu).

DISLOKACE VOJSK A ZÁSOB

Závěry vojenské doktríny ovlivňují též dislokaci vojsk a zásob ozbrojených sil všeho druhu. Každé dislokační opatření nese sebou řadu problémů ekonomických i sociálně politických, provázených značnými finančními i hmotnými náklady, ubytovacími podmínkami, kádrovými možnostmi a řadou dalších, které jsou od nich odvozeny. Dislokační opatření mají přímou závislost na dislokaci a koncentraci sil i prostředků předpokládaného protivníka, nacházejí svůj odraz i v mobilizačních opatřeních (např. v teritoriálním doplňování). V mírových podmínkách má velký význam dosažení srovnatelně dlouhodobé perspektivy v dislokačních opatřeních.

Dislokace spolu s požadavkem rozptýlení vojsk a zásob je v mnoha případech podmíněna historicky. Většina investic pro potřebu ozbrojených sil byla realizována v době, kdy neexistovaly jaderné prostředky, kdy nebyly známy moderní bojové prostředky k dopravě zbraní hromadného ničení na cíl. To vede k nutnosti využívání těch objektů a zařízení (např. kasáren, skladů, opraven apod.) vybudovaných v minulosti. Budování nové materiálně technické základny dislokace vojsk a zásob je ovlivňováno závěry vojenské doktríny.

Důsledky změn vojenské doktríny v popisované části se projevují celá desetiletí a činí nemalé obtíže v mírové dislokaci vojsk a zásob, která přímo ovlivňuje zaujímání operační sestavy prostorově i časově.

CIVILNÍ OBRANA

Rozsáhlá opatření v civilní obraně, ovlivňovaná vojenskou částí doktríny trvají prakticky od třicátých let v přípravách státu na válku. V minulosti se koncentrovala do ochrany protiletecké (u nás odvozený název: civilní protiletecká obrana), která zahrnovala ochranu před leteckým bombardováním destrukčními i chemickými prostředky (především plynem) a evakuaci.

V soudobé válce, kdy velmi výrazně vystupuje nebezpečí použití jaderných zbraní a raketových prostředků, vzrůstá vliv vojenské doktríny — její vojenské části — na civilní obranu. Svými závěry ovlivňuje opatření k zabezpečení podmínek činnosti řídicích orgánů státní správy, chodu národního hospodářství, ochranu obyvatelstva před prostředky hromadného ničení, likvidaci následků použití ZHN protivníkem a brannou přípravu obyvatelstva na válku. Ovlivňuje i výstavbu speciálních vojsk a polovojenských organizací.

* * *

V článku uvádím velmi stručný popis (někde jen upozornění na ně) některých problémů z „vojenské části“ vojenské doktríny státu, které mají rozhodující význam a od kterých se odvozují další. Uvedené problémy výrazně, zejména se zpětně vazební funkcí, vzájemných vztazích a souvislostech, ovlivňují všechny ostatní části vojenské doktríny státu (politickou, ekonomickou atd.). Považujeme-li vojenskou doktrínu za souhrn názorů... je nutné při rozpracovávání doktríny posuzovat jednotlivé její části jak samostatně, tak ve vzájemných vazbách a souvislostech.

Stojí-li před námi úkol z akčního programu ČSLA — vypracování čs. vojenské doktríny, je třeba si uvědomit o jak rozsáhlý úkol jde. V této souvislosti nebude na škodu připomenout si z knihy „Vojenská strategie“ (V. D. Sokolovskij, NV 1963, str. 53):

„Vojenskou doktrínu nevymýšlí a nesestavuje jedna osoba nebo skupina osob; vytváří se na základě celé životní praxe státu, je výsledkem velmi složitého a dlouhého dějinného procesu vzniku a vývoje státních idejí. Proto je vojenská doktrína celostátní.“

BRANNÝ SYSTÉM ČSSR A NOVÉ STÁTOPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ

Především chci říci, že o problematice branného systému ČSSR se nezačalo hovořit a psát teprve v poslední době. Dokonce i výzkum v této oblasti má již u nás svoji tradici. Na druhé straně ale si musíme přiznat, že realizace spolehlivého systému značně zaostává. Právě proto se v poslední době dostává znovu otázka branného systému do popředí nejen zájmu, ale i snah o jeho brzkou realizaci.

Na celoarmádní konferenci komunistů Československé lidové armády v Bratislavě ve dnech 9.—11. července 1968 řekl předseda vlády Ing. Oldřich Černík mimo jiné, že „budeme řešit brannou politiku a československý branný systém jako součást našich politických koncepcí, odpovídající tradicím a posláním našich národů v širším evropském a socialistickém společenství. Proto nemůžeme vidět ozbrojené síly izolovaně, nýbrž vždy jen v nejtěsnějších vztazích k našim celkovým zájmům politickým, ekonomickým a zejména ve vztahu k československé zahraniční politice“.

Akční program Komunistické strany Československa upozorňuje na to, že „je nutné věnovat náležitou péči provádění branné politiky v našem státě. V této souvislosti je třeba usilovat o náš aktivní podíl na koncepci vojenské doktríny států Varšavské smlouvy, o upevňování obranné schopnosti našeho státu v souladu s jeho potřebami a možnostmi, o jednotné komplexní chápání otázek obrany se všemi problémy výstavby socialismu v celé naší politice včetně branné výchovy“.

Nakonec na tuto skutečnost reaguje i Akční program naší lidové armády, který ve stati III pod bodem 2) hovoří o rozpracování a realizaci zásad branného systému ČSSR.

V článku chci krátce zhodnotit dosavadní systém a ukázat na jeho některé nedostatky pod zorným úhlem nového postavení státních a stranických orgánů v řízení.

V neposlední míře chci zhodnotit některé názory na branný systém ČSSR pod zorným úhlem zákona o novém státoprávním uspořádání ČSSR, tj. vypořádat se s tímto systémem v duchu tohoto zákona.

— * —

Především, že v roce 1967 a dlouho před tím bylo vykonáno velmi mnoho práce, aby branný systém státu představoval ucelenou integrovanou soustavu všech opatření, která se jakýmkoliv způsobem dotýkají otázek obrany našeho státu. Funkční orgány i teoretičtí pracovníci reagovali přitom na ty názory na charakter příští možné války, ve které se hodnotí jako válka jaderná, světová, koaliční, jako třídní sražení a podle formy jejího vedení by to zřejmě byla válka, ve které se setře do značné míry dělení na pole a zápolí. Od prvních okamžiků by do této války bylo zavlečeno obyvatelstvo všech zúčastněných států a důsledky takového války by pocítilo v podstatě a najednou celé národní hospodářství.

Když byla přijata takováto teorie a takovýto obraz příští možné světové války a jestliže jsme současně přijali i názor, že zahájení takovéto války není vyloučené jako nenadálé, pak z toho jasně vyplývají i nároky na přípravu státu na takovouto válku.

Všechny problémy, které musíme v této oblasti vyřešit zahrnujeme pod pojem *branný systém státu*.

Před rokem 1967 existoval určitý model tohoto systému. Nemůžeme říci, že to byl model špatný. Celou soustavu pronikala myšlenka centralizovaného řízení všech opatření přípravy i vedení státu za války, snaha o maximální akceschopnost všech prostředků, kterými stát mohl a musel by tedy reagovat na jakoukoliv mimořádnou situaci. Naše představy o příští možné válce byly tedy důsledně uplatněny v tomto principu — *principu centralizovaného řízení*.

Zmíněný model měl ovšem i řadu nedostatků. Model vycházel z toho, že v té době existovalo administrativně direktivní řízení. Komunistická strana Československa v celé řadě případů nahrazovala svou činností vládu republiky a celý model vycházel i z toho, že byla sloučena funkce prvního tajemníka KSČ s funkcí prezidenta republiky, vrchního velitele ozbrojených sil našeho státu.

Systém fungoval na principu komisí obrany jednotlivých výborů Komunistické strany Československa. Předsedy těchto komisí byli první tajemníci těchto výborů. Uvážíme-li, že i organizace aparátu ÚV KSČ byla taková, že prakticky tvořil stínovou vládu, pak se ani nemůžeme divit tomu, že právě v této velmi důležité státní funkci byla úloha vlády velmi značně potlačena. Je sice pravda, že sama formální stránka organizace aparátu ÚV KSČ by nebyla rozhodující, kdyby ale současně nebyla pretendentským k takovému stylu a metodám, že aparát rozhodoval prakticky o všem.

Tento model se dostal do rozporu s linií, která byla schválena na lednovém plénu ÚV KSČ. Dostal se do rozporu hlavně proto, že na plénu bylo rozhodnuto o oddělení funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta republiky a bylo dále rozhodnuto, že napříště nebude strana nahrazovat vládu republiky jako *nejvyšší orgán vlády tohoto státu*. Bylo tedy nutné přistoupit k řešení problému

branného systému z nových pohledů. Bylo třeba podrobit kritice dosavadní stav, použít kladného a zbavit se toho záporného co v dosavadním modelu bylo.

Dosavadní praxe byla taková, že Komise obrany Předsednictva ÚV KSČ řešila zásadní koncepční problémy obrany státu a předsednictvo ÚV KSČ pak převážně otázky ekonomického zabezpečení problematiky obrany. Bylo jistě správné, že vrcholovými otázkami obrany se zabýval malý orgán a že byly tedy uplatněny specifické otázky utajení nesmírně vážných skutečností, na druhé straně však byla tu snaha řešit v tomto orgánu všechno a zcela vyloučit z řešení problematiky obrany takové orgány jako je Národní shromáždění a vláda republiky. Národní shromáždění jako nejvyšší orgán lidu ve státě — zákonodárný orgán — nemohlo plnit ústavní funkce. Připočteme-li k tomu i to, že vláda republiky rovněž nemohla důsledně plnit své funkce, pak docházíme k závěru, že platný systém nevylučoval některý subjektivismus. Ten byl do značné míry znásoben i tím, že aparát ÚV — jeho 8. oddělení — bylo obsazeno lidmi, kteří neměli dostatek vojenské praxe a znalostí. Pak se tedy ani nemůžeme divit, že kromě subjektivismu byla některá rozhodnutí poznamenána i nedokonalostmi, vyplývajícími z malé znalosti problematiky vojensství.

Ministr národní obrany byl sice členem Komise obrany, ale byl to prakticky jediný vojenský odborník. Hlas 8. oddělení často převažoval i nad jeho míněním. Tento stav byl ostře kritizován na lednovém plénu, byla kritizována práce aparátu ÚV a v něm i 8. oddělení. Nedostatkem bylo i to, že členem Komise obrany nebyl náčelník generálního štábu, tj. ten vojenský funkcionář, který vlastně nejdůležitější materiály pro zasedání Komise obrany předkládal.

Byly ovšem i nedostatky jiného charakteru. Komise obrany byla zahrnována množstvím materiálů, často méně důležitých a na řešení zásadních zbývalo méně času. Tento stav ale mohl i vyhovovat některým funkcionářům v tom smyslu, že si každé i sebe nepodstatnější rozhodnutí dávali „posvětit“ v Komisi obrany a za tímto rozhodnutím se pak bylo možné schovat.

Myslím si, že i z analýzy těchto skutečností je třeba vyjít, budeme-li chtít vytvořit takový model řízení branného systému, který má odpovídat soudobým požadavkům.

Chci ukázat na některé okolnosti, které zřejmě bude třeba vzít v úvahu při další práci na branném systému státu.

Chceme-li pro budoucnost reálně uplatnit všechny funkce vlády a Národního shromáždění v duchu akčního programu KSČ a programového prohlášení vlády, bude to vyžadovat plně promítnout nový způsob uplatňování vedoucí úlohy strany i na úseku obrany státu.

Brannou politiku by měla v souladu s celkovou koncepcí rozvoje naší společnosti rozpracovávat — při využití vědecké fronty — Komunistická strana Československa. V jejím rámci pak by se měla plnohodnotně rozvíjet státní politika, kterou určuje podle dosavadních pravomocí Národní shromáždění, prezident a vláda.

Vojenská politika by se měla stát nedílnou součástí celkové politiky strany, ale i vedení státu, aby tak vyjadřovala skutečné potřeby obrany země, aby brala v úvahu i její možnosti a byla na úrovni současného společenského poznání.

Při tvorbě takovéto dlouhodobé koncepce branné politiky by se mělo vycházet z toho, že strana *nemůže* být *jediným* monopolním správcem společnosti (i když si musí zachovat svoji vedoucí úlohu a především v oblasti obrany), ale celým svým posláním a praktickou politikou usiluje o svoji ve-

doucí úlohu. Usiluje ale současně i o to, aby každý občan cítil, že není pouhým objektem, ale že je i subjektem politiky.

Na základě těchto vztahů je třeba formovat vazby strany na otázky obrany republiky, strana upouští v některých případech od principu přímého řízení ozbrojených sil. To ale vyžaduje, aby se na tomto řízení podílely odpovědné státní orgány, aby bylo plně využito všech vnitřních sil a rezerv v celé společnosti.

Jelikož bylo rozhodnuto o oddělení funkce presidenta od funkce prvního tajemníka ÚV KSČ, byly vytvořeny některé nové podmínky i pro řešení problematiky branného systému státu.

Vládní prohlášení ukládá ustavit *Radu obrany státu* jako orgán pro řízení vrcholových otázek obrany státu a ukládá připravit příslušný ústavní zákon. Přitom je třeba vycházet i ze zákona o federalizaci.

Myslím, že základem musí být, aby ústavní pravomoci presidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil ČSSR zůstaly zachovány. Naopak jeho funkce by měla být ještě aktivnější zejména proto, že při rozdělení funkcí na tajemníka a presidenta je možné, aby svoji funkci vrchního velitele vykonával prezident republiky plněji.

Je třeba dát do souladu i pravomoci Národního shromáždění. Je zapotřebí vidět v něm volený orgán, který musí bdít nad tím, aby všechno co se ve státě děje — tedy i v oblasti branné problematiky — bylo v souladu se zájmy lidu tohoto státu. Národní shromáždění by tedy mělo mít právo kontroly všude tam, kde je to potřebné. Mělo by kontrolovat resortní ministry jak plní své povinnosti ve svém resortu v otázkách obrany. Mělo by sledovat jak se efektivně využívají prostředky na obranu a jak občané našeho státu plní svoji brannou povinnost. Jistě na neposledním místě by se Národní shromáždění mělo ubezpečovat o tom, že předkládané návrhy zákonů v oblasti obrany jsou v souladu s naší vnitřní i zahraniční politikou. Z tohoto důvodu byl zřízen v Národním shromáždění branný a bezpečnostní výbor, který jako odborný orgán Národního shromáždění všechny uvedené otázky nepřetržitě sleduje.

Vláda republiky pak, jako nejvyšší výkonný orgán státní moci, musí plnohodnotně, v duchu přijaté linie, dbát na to, aby opatření obrany státu byla uskutečňována cílevědomě, koordinovaně a v duchu přijatých zásad.

Otázky obrany jsou však velmi závažné. Ve světě se vyvinula praxe, při které vrcholovými otázkami obrany se zabývá nevelký kolektiv lidí, nejvyšších státních a stranických funkcionářů, kteří projednávají a schvalují základní linii pro všechna opatření obrany a podle této linie pak se plní ostatní dílčí úkoly a všechna potřebná opatření.

Jde v podstatě o takové problémy jako je základní doktrinální koncepce státu, kde zmíněný orgán — Rada obrany státu — by měla projednávat a schvalovat použití ozbrojených sil jak v rámci koalice, tak i základní koncepci obrany vlastního teritoria. Rada obrany státu by měla rozhodnout a vydat základní linii pro přípravu státu na válku, měla by stanovit hrubé rozdělení prostředků na obranu a stanovit základní proporce mezi jednotlivými komponenty této obrany. Měla by se vyjadřovat i k zahraniční politické linii v oblasti obrany a ke všem opatřením vnitropolitickým s ohledem na obranu státu. Tyto vrcholové otázky se zpravidla neprojednávají v celém plénu vlády, měly by však být pro vládu závazné a vláda by je pak měla všemi svými opatřeními realizovat. Z toho myslím jasně vyplývá, že Rada obrany státu by fungovala podle této představy jako státní orgán vedle vlády k řešení vrcholových otázek obra-

ny země a podobně jako vláda byla by za svoji činnost odpovědná Národnímu shromáždění.

Rada obrany státu by měla svůj pracovní orgán, kterým by mohl být nejlépe generální štáb. Jde totiž o to, že generální štáb většinu otázek, kterými se bude Rada obrany státu zabývat, pro její zasedání připravuje. Z uvedeného pak vyplývá, že náčelník generálního štábu by vedle své funkce člena Rady mohl vykonávat i funkci jejího sekretáře.

Vláda republiky by pak podle závazné linie koordinovala a uváděla v život všechna přijatá opatření. K tomu účelu by bylo správné, aby při předsednictvu vlády byl i potřebný pracovní aparát. Dnes takovýto orgán představuje nedávno institutovaný *odbor obrany a bezpečnosti předsednictva vlády*.

Na tomto místě se naskytá otázka jak dál po vertikále směrem ke krajům a okresům. Myslím si, že analogie není v tomto případě na místě. Jestliže Rada obrany státu je orgánem pro řešení vrcholových, koncepčních otázek obrany státu a podle této koncepce vláda republiky má funkci realizační, pak je třeba v podřízených stupních spatřovat výkonné orgány, kterými jsou národní vlády a národní výbory zmíněných stupňů. Z usnesení vlády vyplynou pro tyto orgány jasné úkoly, co a jak mají splnit v oblasti obrany a půjde jen o to, aby znalosti obranné problematiky byly u těchto stupňů řízení takové, aby úkoly mohly kvalitně splnit. Půjde tedy o to, zda by neměl u předsedy národního výboru být menší pracovní odborný aparát, který by byl schopný důsledně zabezpečit realizaci úkolů zejména na úseku ochrany obyvatelstva, hospodářsko-mobilizační přípravy, zabezpečení mobilizace a potřeb ozbrojených sil a jejich plnění pro předsedu národního výboru zajišťovat. Myslím si, že to by zcela stačilo. Nepůjde přece na zmíněných podřízených stupních vůbec o rozpracování nějaké koncepce, ale o funkci jednoznačně výkonnou.

— * —

V dalším chci uvést některé názory na budování branného systému ČSSR z hlediska nového státoprávního uspořádání ČSSR.

Při řešení tohoto problému si musíme uvědomit, že existují některé principy, které musíme v každém případě respektovat.

První z nich je ten, kdy řešení obrany republiky (při respektování funkce Rady obrany státu) je záležitostí federální vlády. Jde totiž o to, jak je čtenářům jistě známo, že ve státě se otázkami obrany bude zabývat *federální vláda a ministerstvo národní obrany je ústředním odborným státním orgánem této federální vlády*. Působnost federální vlády a federálního ministerstva národní obrany bude tedy celostátní. Při této příležitosti se ukazuje, že bude zřejmě třeba se vypořádat i s názvem *ministerstvo národní obrany*. Pojem *národní* bude zřejmě napříště používán v souvislosti s národními republikami a proto by asi bylo správnější pro federální ministerstvo používat název *ministerstvo obrany*. Bylo by správné dosáhnout toho, aby řešení vojenské problematiky usnadňovalo a napomáhalo realizaci zákona o čs. federaci.

Obranu státu je třeba řešit z celospolečenských hledisek, tzn. je třeba docílit toho, aby obrana republiky byla nedílnou součástí budování naší socialistické soustavy, aby její rozvoj byl vždycky ruku v ruce spjatý s otázkou současné obrany. Přitom mám na mysli, že otázky obrany nemohou být záležitostí jen ozbrojených sil.

Řešení vojenské problematiky bude muset vycházet i z existence Rady obrany státu jako státního orgánu pro řešení vrcholových otázek obrany tak, jak jsem se o tom zmínil již vpředu.

Jedním ze základních předpokladů pro řešení obranného systému v novém státoprávním uspořádání by mělo být také to, že základní otázky obrany musí být plně návazné na úkoly vyplývající z koaličních závazků ve Varšavské smlouvě.

S ohledem na to, že armáda bude pro celou Československou republiku jednotná, měla by být i organizační struktura a dislokace vojsk nezávislá na územně administrativním členění, dokonce by měla být přednostně podřízena úkolům ozbrojených sil a vojenským odborným potřebám. Zásobování ozbrojených sil by mělo probíhat metodami platnými doposud, tj. spádovým systémem, který se plně již léta osvědčuje.

Bude zřejmě třeba se znovu zamyslet nad problematikou civilní obrany a hospodářsko-mobilizační přípravy, které podle mého názoru by měly být řešeny důsledně tak, aby navazovaly na státoprávní uspořádání, respektovaly vznik samostatných národních republik a jejich diferencovanou odpovědnost za ochranu obyvatelstva své republiky. Na druhé straně ovšem nelze opomenout i některou potřebu centralizovaného velení, hlavně u kádrových jednotek CO, které mohou tvořit a jistě i budou tvořit pohyblivé zálohy často i s celostátní působností.

Tak by bylo možné zformulovat požadavky na branný systém v podmínkách nového státoprávního uspořádání.

Při vlastní realizaci branného systému ČSSR bude třeba vycházet ze zásad, kterými byl ovlivněn ústavní zákon o čs. federaci.

Podle tohoto zákona bude ústavodárnou funkcí plnit *Federální shromáždění*, které je dvoukomorové. V současné době při Národním shromáždění byl zřízen branný a bezpečnostní výbor a myslím si, že tento výbor musí sehrát svoji dosavadní úlohu i v novém Federálním shromáždění. Nebudu opakovat názory na funkci tohoto výboru, protože jsem se o ní zmínil vpředu. Nejvyšším státním orgánem výkonné moci ve státě bude *Federální vláda*. Federální vláda ve svém složení bude mít i pro celý stát jediné *ministerstvo (národní) obrany*. Jako pracovní orgán předsedy vlády pro otázky obrany, které budou ve vládě řešeny byl již zřízen při předsednictvu vlády *odbor obrany a bezpečnosti*. Měl by být složen z odborníků, kteří budou se znalostí věci dbát na to, aby úkoly obrany byly důsledně plněny v duchu přijatých rozhodnutí jak Rady obrany státu, tak i vlády.

O funkci Rady obrany státu jsem se rovněž zmínil, chtěl bych jenom upozornit na to, že její poslání, podle mého názoru, zřejmě nedozná změn ani v novém státoprávním uspořádání.

Jaké funkce bude v oblasti obrany plnit *Národní vláda a Národní rada*?

Vzhledem k tomu, že řešení otázek obrany je v pravomoci federálních orgánů, bude funkce Národních rad a Národních vlád výkonná. Tyto stupně budou problematiku obrany rozpracovávat ve svých specifických podmínkách. Zřejmě by bylo správné, aby i tyto stupně řízení měly vytvořeny podmínky pro kvalifikovanou práci při realizaci všech opatření na úseku obrany. Proto by zřejmě bylo správné i u těchto orgánů mít odborný aparát, který by dokázal provádět správnou interpretaci všech opatření obranného charakteru a po odborné vojenské linii zajistil jejich cílevědomé splnění.

Co se týče *Národních výborů*, i o nich jsem se již vpředu zmínil.

Trochu složitější bude zřejmě otázka *Vojenských okruhů*. Myslím si, že vztah těchto velitelství k Národním radám a Národním vládám bude třeba řešit. Bude to v první řadě v oblasti vztahů k těm složkám ozbrojených sil, které budou na jejich území dislokovány. Nejen ovšem to. Bude to i při řešení všech specifických otázek obrany, hlavně pak obrany teritoria.

— * —

Pokusil jsem se nastínit ty problémy, které bude třeba řešit s ohledem na nové podmínky, které se v poslední době vytvořily a ukázat na ty skutečnosti, které nesporně budou mít vliv na budování branného systému státu. Je nad mé síly postihnout všechno. Chtěl jsem čtenáře zorientovat a dát jim možnost o těchto důležitých věcech přemýšlet.

TERITORIUM ČSSR v potenciální válce

V této stati používám několika termínů, jejichž obsah se ne vždy jednotně a správně chápe. Bude tedy účelné nejprve objasnit obsah a vztah těchto pojmů.

Frontou nazýváme prostor, v němž se odehrávají operace pozemních vojsk a jejich vzdušného zabezpečení. Zatímco za první světové války to bylo velmi mělké pásmo, dané zhruba dvojnásobným dostřelem dělostřelectva (asi 20 km oboustranně linie dotyku), v druhé světové válce se hloubka fronty zvětšila působením frontového letectva a vyznačovala se často prudkým pohybem. V potenciální budoucí válce by hloubka fronty dále podstatně vzrostla a mohla by čítat 200 i více km oboustranně pomyslné čáry dotyku. V širším pojetí se užívá pojmu fronta i pro operaci s jejích týlu, technikou a zásobami. Pro prostorové vymezení se pak užívá přesnějšího názvu **frontové pásmo**, v němž působí vyšší svazy prvního operačního sledu se svými svazy a jim podřízenými svazky, včetně týlového prostoru těchto vyšších svazů.

Frontové pásmo je totožné s pojmem vyjadřovaným termínem **pole**, kterým se označuje prostor, v němž vedou operace pozemní polní vojska.

Z termínu **pole** byl odvozen pojem **zápolí**, kterým se označuje prostor, který leží za tímto „polem“: začíná na zadní

hranici týlu vyšších svazů prvního operačního sledu. Obsahuje území vlastního státu (koalice) i obsazené území cizího státu (koalice). Existuje-li druhá pozemní fronta (např. první — západní, druhá — východní), končí zápolí opět na týlové hranici vyšších svazů operujících na této frontě. Oba pojmy — fronta a zápolí — jsou tedy přímo spojeny s válečnou činností státu a ozbrojeným zápasem jejich ozbrojených sil.

Prostor zápolí může zahrnovat území (teritoria) všech států válčící koalice, i území obsazeného státu (koalice). Územní rozsah zápolí se mění podle změn v průběhu pozemní fronty. Má-li protivník úspěch, může být vlastní zápolí menší než mírový rozsah teritoria státu (koalice).

Pojem zápolí nezahrnuje jen území, ale celou materiální i duchovní kulturu tohoto území.

Někteří autoři používají k označení zápolí jako synonyma nesprávného termínu „zázemí“. Zatímco termín „zápolí“ dobře vystihuje náplň pojmu, tj. vše co je „za polem“, termín „zázemí“ obsah pojmu jasně nevjadřuje.

Teritorium je obecně přijatý termín k označení území státu (koalice), vymezeného mezinárodně uznávanými státními hranicemi, se vším co na tomto území je,

tj. s lidmi, jejich ideologií, státním zřízením, národním hospodářstvím, materiálními zdroji, dopravou, spoji, vědou, kulturou a technikou. Teritorium se překrývá se zápolím, na rozdíl od něho však není závislé na existenci fronty, ani na jejím pohybu; jeho rozsah je relativně neměnný.

Teritorium státu nepřestává existovat ani v případě, že je obsazeno nepřítelem. Není spojeno s existencí fronty, ale s existencí státu. Zaniká tedy až se zánikem státu.

V případě, že je obsazeno nepřítelem, stává se součástí zápolí protivníka, zejména pokud jde o využití výrobních a pacit, lidských a materiálních zdrojů a dopravy. Jako příklad bychom mohli uvést některé státy obsazené za druhé světové války, např. některé svazové republiky SSSR, Francii, Československo. Okupovaná území těchto států byla přinucena plnit: některé funkce zápolí pro okupanty; přitom však plnila i některé funkce jako původní teritorium, např. v oblasti mezinárodního práva, v ideologii i v bojové činnosti: partyzánské boje, diverzní činnost, povstání a celkový odpor, který vázal značné ozbrojené síly okupantů.

SOUČASNÉ PROBLÉMY OBRANY A OCHRANY TERITORIA

V druhé světové válce se bojová činnost v hloubce zápolí a na teritoriu projevila zejména jako

- bombardování strategického letectva,
- činnost drobných výsadků zpravidla ve spojení s partyzánskou činností,
- rozsáhlá partyzánská činnost a lidová povstání v okupovaných zemích.

Projevila se tedy širěji, než jak se s ní v přípravách před válkou počítalo.

Činnost velkých výsadků se nestala pro zápolí typickou. Bylo jich použito poměrně málo a pouze v operační hloubce fronty.

Bombardovací dálkové letectvo, i když se během druhé světové války vyvinulo v strategický prostředek, nedosáhlo předpokládaných strategických účinků. Nesta-

Termín **území státu** je vhodný spíše k vymezení prostoru.¹⁾

Teritorium ČSSR je území našeho státu, vymezené státními hranicemi, právně stanovenými Versailleskou smlouvou při vzniku Československé republiky v r. 1918, upravenými koncem druhé světové války. Zahrnuje veškeré obyvatelstvo, jeho společenské a státní zřízení, přírodní bohatství, zdroje a zásoby, průmysl, zemědělství, vědu, techniku a kulturu. Naše teritorium je součástí teritoria koalice států Varšavské smlouvy, se všemi důsledky z toho vyplývajícími.

Vzhledem ke geografické poloze našeho státu patříme do prvního strategického sledu Varšavské smlouvy. To podmiňuje úlohu a místo našich ozbrojených sil, i úlohu teritoria ČSSR v potenciální světové válce a podstatně ovlivňuje naši vojenskou doktrínu.

Pro naše teritorium je charakteristické, že by se zahájením války značná část ležela ve frontovém pásmu. To ovlivňuje a komplikuje přípravu polních i teritoriálních vojsk i teritoria ČSSR. Odlišuje to i přípravu teritoria našeho státu od příprav druhosledových států Varšavské smlouvy.

lo se rozhodujícím, ani hlavním prostředkem vedení války. Přes svoji mohutnost nemohlo splnit strategický cíl války, který byl očekáván: rázně oslabit válečný (ekonomický, dopravní, morální) potenciál protivníka.

Rozhodnutí o výsledku války padlo ještě na pozemních frontách.

Koncem druhé světové války se uskutěčňovala obrana a ochrana teritoria:

- bojovou činností pozemních vojsk na frontách,
- systémem protiletadlové obrany teritoria (včetně systému hlásné a poplachové služby),
- bojem proti výsádkám a partyzánům,
- systémem civilní protiletadlové ochrany (CPO) obyvatelstva, válečného průmyslu a dopravy.

Bojová činnost v zápolí, i když už v druhé světové válce dosáhla strategických rozměrů, neřešila dosud samostatně strategické cíle války a nebyla pro výsledek války rozhodující.

V budoucí potenciální světové válce by bojová činnost v zápolí obou válčících

1) V současné době se prosazuje na místo latinského termínu teritorium český termín „území“, kterým lze plně vystihnout i všechny odvozené termíny („územní obrana“, „Protipřiprava státního území na válku“, „Vojska územní obrany“ atd.). Podmínkou zobrazení tohoto termínu však je jednotné chápání jeho obsahu, nejen jako prostorového vymezení, ale v celém rozsahu pojmu „teritorium“.

stran nabyla kvalitativně nových rozměrů a měla by v podstatě i jiný politický i technický charakter než v minulých světových válce. Přesto je správné vzít v úvahu všechna poučení z minulých válek a sledovat v historii stále progresivně stoupající křivku intenzity bezprostředního projevu ozbrojeného zápasu v zápolí válčících stran.

Sama logika vývoje naznačuje, že se zápolí stává stále více nejen zásobující, ale i bojující frontou války.

Z charakteristických rysů příští světové války a z charakteristik nových způsobů vedení soudobé globální raketo-vé a jaderné války²⁾ vyplývá i charakteristika obrany teritoria jako jednoho z hlavních druhů strategické činnosti a také jako velmi důležité součásti obranného systému státu (koalice).

Údery na zápolí bude nepřítel organizovat jako jeden z hlavních úseků své válečné činnosti. Bude je úzce koordinovat s údery na ozbrojené síly i s ostatními druhy válečné činnosti a uskutečňovat je bude podle jednotného strategického plánu války.

Proto ani obrana zápolí nemůže být nyní řešena odtrženě od ostatní válečné činnosti. Bude se uskutečňovat jako nedílná součást veškeré válečné činnosti státu (koalice) podle jednotného strategického plánu úzce koordinovaná s ostatními druhy válečné činnosti.

Hlavními prvky obrany teritoria proto dnes jsou

— raketové a letecké jaderné údery na ty prostředky nepřítel, kterými může přes frontu (nebo z kosmického prostoru) napadat teritorium,

— údery pozemních vojsk, které nedovolí nepříteli proniknout pozemními vojsky na teritorium státu (koalice) a naopak přesnou bojovou činnost na jeho území, vyřadí z činnosti jeho prostředky jaderného napadení, letiště, základny, sklady jaderné munice atd.,

— protivzdušná obrana státu (koalice), včetně protiraketové a protikosmické obrany,

— pozemní teritoriální obrana státu (koalice).

Hlavním druhem strategického zabezpečení obrany teritoria je ochrana obyvatelstva a celého teritoria státu (koalice) proti zbráním hromadného ničení. Nikoli však ochrana pojetá ve smyslu

bývalé CPO, ale v novém pojetí, s novým obsahem i formou, jako **zabezpečení strategické operace** — obrany teritoria.

To jsou problémy, s kterými se musí vypořádat nová obrana a ochrana teritoria. Pro ochranu teritoria můžeme sice použít některé z organizačních principů bývalé CPO z doby druhé světové války, ale musíme jim dát novou náplň, odpovídající nové kvalitě jaderných zbraní a novému charakteru bojové činnosti v zápolí. **Obranu a ochranu teritoria musíme řešit na nových základech, jako dynamický systém, který je důležitou a nedílnou součástí obranného systému státu.**

Všechny zbraně hromadného ničení se vyvinuly nejprve jako prostředky strategického rozsahu. Způsobily proto změny nejdříve v oblasti vojenské strategie.

Které nejtýpčtější změny to jsou?

1. Změnila se především **rychlost rozpoutání války**. Pomocí raket a dálkového letectva může být rozvinut globální jaderný úder během několika desítek minut do **maximální intenzity** napadení celého teritoria.

Protiopatněním je odpovídající zvýšení pohotovosti celého teritoria. Nejvyšší pohotovost teritoria, schopnost reagovat během několika desítek minut, je základní podmínkou připravenosti státu k válce.

Tomu odpovídá i nová kvalita a kvantita hlásné služby. Dnes už nevystačíme s jednoduchou protiletčkovou hláskou službou. Zabezpečení ochrany obyvatelstva vyžaduje stálou detekci prostředků (včasné zjištění) a hlášení (varování) útoků

- letectva,
- raket,
- kosmických prostředků,
- jaderných výbuchů,
- radiačního zamoření,
- biologického zamoření,
- chemického zamoření.

Mají-li být účinné, musí být tyto systémy automatizované. Z rychlosti rozpoutání války a napadení teritoria státu a z požadavků vysoké pohotovosti státu plyne ještě jeden závěr: **důležitost rychlého, pružného a pevného řízení veškeré válečné činnosti státu a s tím spojená vysoká pohotovost řídicího systému státu.**

Aby řízení bylo rychlé a pružné, musí vycházet z jediného centra. Toto centrum může rychle reagovat na situaci a řídit pružně činnost jedině tehdy, dostane-li co nejdříve všechny potřebné informace a souhrnný pohled na situaci. Toho se docílí mechanizací a automatizací toku in-

2) Viz „Vojenská strategie. Za redakce maršála Sov. svazu V. D. Sokolovského“, NV 1984, str. 255 a str. 377.

formací. Důležité je zpracování a shrnutí informací na každém stupni řízení.

Charakter ozbrojeného zápasu na teritoriu vyžaduje řešit s úplnou centralizací řízení i patřičnou decentralizaci odpovědnosti, rozhodování a pravomoci v podrobnostech na nižší stupni řízení.

2. Těžiště války se přeneslo do počátečního období, které se stává rozhodujícím obdobím války. Těžiště všech příprav ozbrojených sil i teritoria se proto přemísťují do doby před zahájením války.

Dlouhodobé přípravy na válku jako operační příprava území státu (válčiště), příprava průmyslu, zemědělství, politiky a správních orgánů, příprava obyvatelstva a CO se proto uskutečňují trvale v průběhu mírového života státu (koalice). Zahajovat tyto přípravy až v době zesíleného mezinárodního napětí, nebo zvýšeného nebezpečí války by bylo pozdě.

3. Nesmírně narostla možnost obrovského ničení během velmi krátké doby.

To vyžaduje nejen pohotovost, ale i **ohromnou kapacitu prostředků** k likvidaci následků takového ničení, k záchraně osob a majetku, omezení požárů atd. Cílem tohoto opatření je uchránit lidský a ekonomický potenciál teritoria a udržet provoz na komunikačních a telekomunikačních sítích teritoria jako hlavní podmínky strategického zabezpečení operací, zejména přísunu dalších operačních sledů, jejich zasazení a manévru.

Likvidaci následků napadení ZHN, zejména okamžitou pomoc postiženému obyvatelstvu, hlavní záchranné práce, omezení škod a rychlé odstranění takových škod, aby se udržel provoz v životně důležitých zařízeních, na hlavních komunikacích a spojích, nelze v těchto podmínkách budovat pouze na dobrovolných svépomocných organizacích obyvatelstva.

Jak ukazuje studium úderů na Hirošimu a Nagasaki a zkušenosti z velkých destrukcí vzniklých zemětřesením v některých velkých městech, je nutné k zvládnutí situace mít vojensky organizované, předem dobře vycvičené jednotky, dobře vybavené dopravními prostředky, stroji a technickým zařízením. Tyto jednotky řídit centrálně způsobem vojenského velení. Nasazovat je **tam, kde je jich podle zhodnocení situace a z hlediska strategického v daném okamžiku nejvíce zapotřebí** na rozhodující uzlová místa. Kromě nich je ovšem nutné vycvičit veškeré obyvatelstvo a zapojit je do jednotné organizace CO.

Nemůžeme předpokládat, že by se celý rozsah ničení dal zvládnout pouze vojenskými jednotkami. Naději na úspěch má jen vysoce organizovaná aktivní činnost veškerého obyvatelstva.

Objekty na území státu (včetně měst, komunikací, spojovacích zařízení, výrobních a energetických zařízení atd.) můžeme rozdělit podle důležitosti, kterou mají pro vedení války na objekty

- místního významu a
- celostátního (strategického) významu.

Vojenské jednotky můžeme nasazovat na pomoc strategickým objektům, škody v objektech místního významu budou likvidovat občanské organizace CO.

4. Mohutné prostředky ničení mohou způsobit v krátké době ohromné zdravotnické ztráty na obyvatelstvu.

To vyžaduje velkou kapacitu a pohotovost státní zdravotnické služby, včasné rozvinutí stanic první pomoci, specializovaných nemocnic a odsunové zdravotnické služby. Zdravotnická služba a její prostředky zvládnou situaci jen budou-li mít neobyčejně velkou kapacitu, schopnou poskytnout zdravotnickou pomoc a nemocniční ošetření statisícům raněných během několika prvních hodin napadení. Pohotovost zdravotnické služby závisí také na dostatečném množství zásob zdravotnického materiálu, speciálních léčiv a krve. První podmínkou je ovšem dostatek odborně připraveného lékařského a zdravotnického personálu.

5. Použití jaderných zbraní vyžaduje rozvinutí nových druhů zabezpečení:

— radiační hlášené služby, zjišťující údaje o jaderných výbuších a o úrovni radiace v zamořených prostorech na celém teritoriu,

— radiačního průzkumu a měření radiačního zamoření lidí, potravin, vody atd. na celém území státu,

— speciálního zdravotnického ošetření a léčení (nemoc ze záření, mixty).

6. Hlavním prostředkem ochrany obyvatelstva byly za minulé války **úkryty**. Dnes je nejúčinnějším prostředkem **včasná evakuace obyvatelstva** z míst pravděpodobného napadení jadernými údery. Sama evakuace nese s sebou velké množství obtížných problémů organizačních, dopravních, evidenčních, zásobovacích a ekonomických. Miliónové město se nepodaří evakuovat během několika minut. Evakuace má svoje obtížné důsledky: na-

ruší výrobu, řízení i celý chod života na velkém prostoru; má proto vážné ekonomické důsledky. Nemůže být uskutečněna neurčitě dlouhou dobu před napadením. Při nenadálém napadení se může stát, že nebude dokončena. Ve velkém centru také nelze vytvořit absolutní vakuum. Proto i dnes má velký význam budování krytů ve velkých centrech. Propočty je dokázáno, že i lehké nebo improvizované úkryty ve velkých centrech mají svůj význam, protože v nich může být uchráněno velké procento obyvatelstva. I takové úkryty jsou odolné mimo přímý okruh epicentra a uchraní obyvatelstvo v prostorech, kde by bez úkrytů při úderu zahynulo. Jisté je, že dnes není na světě žádný stát, v jehož silách by bylo vybudovat pro veškeré obyvatelstvo úkryty odolné proti přímému zásahu jaderných zbraní.

Evakuace obyvatelstva má svůj význam, je-li spojena s budováním protiradičních úkrytů v prostorech mimo ohrožená centra, kam bude obyvatelstvo evakuováno a s vybavením veškerého obyvatelstva prostředky individuální protichemické ochrany, aby evakuované obyvatelstvo, které unikne přímým účinkům jaderných úderů, nebylo postiženo radiací mraky vypadávajícími v prostoru mimo centra pozemních jaderných úderů. To se týká samozřejmě i zabezpečení veškerého neevakuovaného obyvatelstva.

Těžké výstavby úkrytů se tedy přenáší z velkých měst na venkov a z budování těžkých úkrytů na lehčí a improvizované.

7. Spolu s rozsahem ničení narůstá obtížnost, ale také význam udržení chodu všech důležitých zařízení, zejména dopravy, spojů, důležité výroby, zdravotnictví atd.

Zvláště v tomto bodě přerůstá současná CO výrazně v novou kvalitu a stává se problémem udržení chodu životně důležitých a pro život obyvatelstva i vedení války nezbytných zařízení.

Při velkém potenciálu ničení představuje tento úkol tak velký objem prací, že může být zvládnut pouze s nasazením velkého množství strojů a veškerého obyvatelstva. V míru pak je nutné připravit stroje, dopravní prostředky, materiál, vykonat organizační přípravu a vycvičit lidi.

Udržení chodu životně důležitých zařízení se týká nejen dopravních (železničních, silničních, leteckých) tepen a spojovacích sítí, veškeré zemědělské výroby a větší části průmyslové výroby, ale především veškerých řídicích systémů. Pří-

pravy se tedy týkají na prvním místě hlavních systémů řízení života státu a to stranických, státních a ekonomických orgánů, počínaje centrálními, přes kraje, okresy až do míst závodů a podniků.

Aby mohly být propracovány systémy řízení za války, je nutné nejprve rozebrat úkoly a způsob činnosti toho, co se bude řídit (výkonných orgánů), tj. stanovit obsah a způsob činnosti politických a správních orgánů, závodů, podniků, zařízení i celých výrobních oblastí a resortů ve všech směrech lidské činnosti na území státu za války.

Z konkrétních představ (plánů) činnosti v počátečním období války je pak možné vycházet k správnému řešení veškerých příprav v míru. Jiný postup by mohl přinést pochybné výsledky.

Závěrem k této stati

V potenciální světové raketové a jaderné válce nevystačíme na teritoriu s představami a přípravami dosavadní tzv. „Civilní obrany“, jak se vyvinula z bývalé CPO druhé světové války.

K přežití počátečního období války a zajištění vítězství je nutné již v míru vykonat přípravy nejen výstavbou a vycvičením silných a pohotových ozbrojených sil polního určení, ale také velký objem příprav k udržení chodu životně důležitých zařízení na území státu, k ochraně obyvatelstva, k řízení veškeré činnosti na území státu v podmínkách rozsáhlého ničení a zamoření. Oba tyto směry příprav na válku by měly mít správné proporce uvážené vyčerpávající možnosti státu. Zaměření na jeden směr a negování druhého, neguje i zabezpečení existence našich národů.

Obrana a ochrana teritoria v raketové a jaderné válce nemůže se uskutečňovat pouze dobrovolnými občanskými organizacemi. Vyžaduje mít k dispozici vojensky vycvičené a organizované jednotky, vybavené technikou, materiálem a stroji, kterými je možné manévrovat v menších územních celcích i celostátně k zásahům na nejdůležitějších prostorech a strategických objektech.

Naproti tomu účinná ochrana obyvatelstva a státního majetku vcelku může být uskutečněna jak zapojením veškerého obyvatelstva, svépomocí a patřičným rozvinutím státních zdravotnických organizací a zařízení. Nelze ji zajistit jen vojenskými jednotkami.

Příprava teritoria na válku je velmi důležitou součástí obranného systému státu. Zasahuje do všech oblastí činnosti a do všech resortů státní správy. Nemůže být proto řízena jen jedním resortem. Řízení přípravy teritoria jako celku je

věci politického vedení státu. Za zpracování odborných vojenských aspektů a podkladů odpovídá resort obrany státu.

Prostředky ničivého působení na jakoukoli hloubku teritoria se po druhé světové válce rozvinuly v ozbrojené síly strategického určení (strategická raketa, vojska, strategické letectvo) schopné splnit strategické cíle války. V důsledku toho se změnil vztah fronty a zápolí v jednotu fronty a zápolí, změnila se úloha a místo teritoria v komplexu vedení ozbrojeného zápasu a změnil se také způsob obrany teritoria.

Zatímco koncepci obrany našeho teritoria padesátých let je budování pozemní obrany území proti agresi, vybudování protivzdušné obrany státu a technická příprava teritoria jako válčiště (tzv. operační příprava území), současnou koncepcí je zajištění obrany teritoria ČSSR

— aktivní činností pozemních vojsk na frontě,

— systémem protivzdušné obrany státu, — systémem zjišťování vzdušného, radiálního, chemického a biologického nebezpečí napadení a jeho následků, s příslušnými systémy varování (vyhlášení nebezpečí a poplachů),

— systémem pozemní teritoriální obrany, řešící úkoly obrany proti pozemnímu nepříteli, vzdušným výsádkám i likvidaci následků napadení jadernými zbraněmi,

— systémem CO, zajišťujícím ochranu obyvatelstva a národního hospodářství před účinky zbraní hromadného ničení a odstraňování následků napadení,

— organizací evakuace obyvatelstva z ohrožených prostorů.

V strategickém rámci je obrana našeho teritoria zabezpečena začleněním ČSSR do koalice států Varšavské smlouvy. V případě války by se realizovala

— systémem protiraketové obrany koalice,

— působením strategických raketových vojsk a strategického letectva s jadernými zbraněmi na prostředky (základny, postavení raket, letiště, letectvo, námořní raketové prostředky), kterých by mohl nepřítel použít k úderům i na naše teritorium,

— strategickou a operační aktivní činností ostatních druhů ozbrojených sil koalice, především SSSR.

Zvýšená úloha teritoria za války a důležitost přípravy jeho obrany v míru podtrhuje funkci ministerstva národní obrany jako státního resortu, zodpovídajícího nejen za přípravu ozbrojených sil a za velení vojskům, ale i za teoretické rozpracování hlavních zásad obrany státu, vojenských aspektů přípravy státu na potenciální válku, za realizaci praktických opatření uvnitř ozbrojených sil a za koordinaci opatření v nevojenských oblastech přípravy obranného systému státu k válce.

ROZBOR BOJOVÉ ČINNOSTI NA TERITORIU

Všech známých druhů bojové činnosti i forem, způsobů a prostředků se bude v podstatě používat i v bojové činnosti na teritoriu. Bojová činnost na teritoriu bude mít také všechny tři známé stupně, kterými jsou charakterizovány dimenze ozbrojeného zápasu podle rozsahu boje, tj. **strategickém, operačním i taktickém** stupni.

Obrana teritoria jako celek patří do oblasti strategie. Její dílčí část — jako operace vojsk PVOS, likvidace velkých výsádků (brigáda, divize), případně útvarů a svazků proniknuvších frontou do frontového týlu nebo snad i hlouběji — má charakter operační. Dílčí části operací jako úkoly jednotlivých jednotek PVOS, likvidace menších výsádků atd. mají charakter taktického stupně.

Jde tedy o řízení bojové činnosti všech forem a všech stupňů, i když charakteristiky boje na teritoriu i jeho rozsah budou rozdílné od činnosti polních vojsk na frontě.

Řízení bojové činnosti na teritoriu vy-

žaduje proto organizaci, odpovídající uvedeným charakteristikám, a to **vertikálně** na všech třech stupních vojenského umění a **horizontálně** na každém stupni vedení.

Problematika řízení strategického stupně

Hromadnými jadernými údery lze v současné době dosáhnout významných strategických účinků, majících zásadní vliv na uskutečnění cílů války a rozhodující o jejím výsledku. Obrana a ochrana teritoria je jednou z hlavních strategických činností, bránících splnění těchto strategických cílů. Pod tímto zorným úhlem je obrana a ochrana teritoria v kvalitativně nové kategorii, jako **jednotná strategická operace, která je nedílnou součástí ozbrojeného zápasu jako celku. Je tedy součástí celkového strategického plánu řízení válečných operací.**

Uskutečňuje se hlavně

— raketovými jadernými údery na prostředky, kterými může nepřítel působit na naše teritorium,

- systémem protivzdušné, protiraketové a protikosmické obrany teritoria,
- systémem pozemní obrany teritoria.

Na obranu teritoria mají ovšem vliv i ostatní prvky vedení ozbrojeného zápasu a to zejména strategické jaderné úderu na ozbrojené síly (na hlavní uskupení), na vojenské základny, na zápolí nepřítelů a také průběh operací vlastních ozbrojených sil na frontách.

S celkovou strategickou činností má obrana teritoria společný zejména první a nejdůležitější druh celkové strategické činnosti, tj. ničení nepřátelských prostředků daleké působnosti.

Také druhá hlavní činnost — protivzdušná obrana státu — i když se vztahuje bezprostředně na teritorium, je úzce spjata s aktivním vedením ozbrojeného zápasu součinností s protivzdušnou obranou polních vojsk; oba systémy mohou správně fungovat jen jsou-li dokonale koordinovány.

Protivzdušná obrana státu a systém pozemní obrany teritoria jsou specifické pro teritorium a vyžadují proto také speciální teritoriální vojska a prostředky.

Agresor nebude působit na naše teritorium odtržen od činnosti na frontě. Jeho úderu na naše vojska i na teritoriální objekty budou uskutečňovány podle jednoho operačního plánu vedení ozbrojeného zápasu. V souladu s tímto plánem bude koordinovat úderu na teritoriální objekty s úderem na další operační sledy, na izolaci bojístů a v souladu s tím bude řídit i vzdušné výsadekové operace a diverzní činnost na teritoriu.

Z toho vyplývá, že ani řízení obrany teritoria nelze vyjmout z celkového řízení ozbrojeného zápasu, ale je nutné, koordinovat je s ostatními druhy strategické činnosti, s činností ostatních druhů ozbrojených sil, zejména pak s plánem a řízením operací pozemních vojsk.

Jinými slovy řečeno, obrana teritoria nesmí být odtrhována od ostatní válečné činnosti, protože je v současných podmínkách nedílnou součástí ozbrojeného zápasu. Efektivní vedení války i operací vyžaduje, aby teritoriální obrana byla koordinována s činností na frontě a aby byla řízena podle jednoho zámyslu, jedním operačním plánem.

Do oblasti strategie náleží řízení obrany teritoria jako celku, tj. řízení vzdušných i pozemních operací obrany teritoria. To je ovšem složitý proces. Protivník bude v globální jaderné válce organizovat strategickou činnost proti území celé koalice, nikoliv odděleně proti jednotlivým státům. Proto a také z jiných důvo-

dů je nejspíše účelné řídit strategickou obranu teritoria jako celek v rámci celé koalice. Je to otázka velmi aktuální a můžeme v současné době pozorovat snahy po praktickém uskutečnění této zásady v přípravách hlavních světových koalicí na válku.

Nejvýhodnější a v praxi vedení ozbrojeného zápasu jediná vyhovující forma tohoto řízení i na strategickém stupni je vojenské velení.

Kromě velení obraně teritoria koalice je na strategickém stupni nezbytné i velení teritoriu každého jednotlivého státu, začleněné do systému teritoriálních velení celé koalice.

V oblasti operačního umění půjde o velení na nižším stupni, tedy o činnost orgánů přímo podřízených velitelství teritoria státu. V našich podmínkách sem patří velení svazkům protivzdušné obrany státu a velení vojskům, orgánům a vojenským zařízením na teritoriu, podřízeným vojenským velitelstvím územních celků, kterými zpravidla budou vojenské okruhy. Velitelství vojenského okruhu je řádově na úrovni velitelství operačního svazu.

Velení systému PVOS má svoje zvláštnosti, vyplývající z velmi rychlých prostředků vedení vzdušného boje. Hlavní rysy tohoto velení jsou podmínky neobyčejně vysoké pohotovosti v každé době, tj. i v míru. Vysoký stupeň integrace velení a koordinace činnosti v rámci koalice jsou základními podmínkami úspěšného řízení protivzdušných operací. Nezbytný je také vysoký stupeň mechanizace a automatizace velení na všech stupních řízení boje, jednotlivým letounem, radiolokátorem, raketou, nebo jiným prostředkem počínaje a velitelstvím PVO konče.

Boj ve vzduchu, včetně působení protivzdušných bojových prostředků (raket, protiletadlového dělostřelectva, pozemních radiotechnických zařízení PVOS), se vyznačuje neobyčejně rychlým spádem a odehrává se na velkých prostorech, což je dáno dnešními vysokými rychlostmi letounů a raket. Tyto charakteristiky si vynucují vysokou centralizaci velení prostředkům protivzdušné a protiraketové obrany teritoria.

Z toho plyne, že velení prostředkům protivzdušné obrany státu a řízení operací protivzdušné obrany nemůže být vázáno na menší územní celky. Proto prostředky a velitelství vojsk protivzdušné obrany státu nebudou nikdy podřízeny nižším stupňům teritoriálního velení. Problémy protivzdušné obrany nižších terito-

riálních celků budou řešeny součinností vojenských okruhů s příslušnými štáby svazků protivzdušné obrany státu.

Charakter pozemního boje je jiný. Může odehrávat bez přímé souvislosti v různých oblastech teritoria, nemá takový spád jako vzdušná operace a v mnohých případech, zejména na taktickém stupni, bude mít charakter prostorově značně omezené bojové činnosti. Proto i způsob řízení pozemních operací a boje na teritoriu bude jiný, než způsob řízení protivzdušného a protiraketového boje. Velení pozemnímu boji na teritoriu proto vyžaduje značnou decentralizaci a rozložení odpovědnosti i pravomoci na nižší stupni teritoriálního velení.

Právě tak jako velitel armády nemůže velet přímo jednotlivým praporům a oddílům, ani velitelství vojenského okruhu, nebo dokonce ministerstvo národní obrany by nezvládlo velení přímo jednotlivým výkonným teritoriálním jednotkám, útvarům, posádkám a zařízením vojenské správy. Přestože velitel armády nevelí přímo jednotlivým útvarům, řídí se všechna vojska armády jeho rozhodnutím a plní jeho zámýsl operace, zkonkretizovaný do potřebných podrobností dalšími velitelskými stupni: svazky a útvary.

Stejný systém velení je účelný i na teritoriu, jen s tím rozdílem, že základem členění struktury organizace velení nebude organizační struktura vojsk, ale územní rozdělení prostoru. Aby velení bylo organizované a řízení jednoduché, smí být v každém územním obvodu jen jeden velitel, kterému jsou podřízeny všechny vojenské prvky v jeho obvodu rozložené. Nejvyšším velitelům případně řešit všechny základní vojenské úkoly ve svých obvodech. K tomu je nutné vybavit je potřebnými jednotkami a prostředky, na vyšších stupních velení pak je účelné mít zálohy materiálu, techniky, jednotek a prostředků k zásahům tam, kde podřízený nestačí svými prostředky a k řešení úkolů přesahujících možnosti jednoho podřízeného, nebo zasahujících několik podřízených obvodů. I když činnost vojsk a zařízení vojenské správy na teritoriu bude mít poněkud jiný charakter než bojová činnost polních vojsk, principy jsou v obou případech stejné.

Spojme-li tuto zásadu s potřebou přimknout orgány vojenského teritoriálního velení k územnímu politicko-správnímu členění státu a k územním orgánům státní správy, bude účelné

na taktickém stupni členit velitelské teritoriální orgány na dva stupně, tj. krajská a okresní vojenská velitelství. Převážně těmito velitelstvími je účelné

podřizovat výkonné teritoriální jednotky, orgány a zařízení.

Úkolem teritoriálních velitelství však nebude jen velení jednotkám bojujícím s pozemním nepřitelem a s výsadky. Budou mít na starosti realizaci operační přípravy území a rychlou likvidaci napadení, odstranění následků napadení na vojensky důležitých objektech, komunikacích atd. O systém velení na teritoriu je také účelné opřít i systémy zjišťování následků napadení, úrovně radiace, systémy varování a hlášení, sběru informací o situaci na teritoriu.

Dalšími hlavními úkoly teritoriálních orgánů velení jsou zabezpečení mobility a doplňování vojsk, organizace a řízení výcviku nových brančů a záloh, výstavba, bojová a politická příprava za války stavených útvarů a svazků pozemních vojsk, zabezpečení operačních a strategických přesunů vojsk a materiálu a velký rozsah ostatních druhů zabezpečení.

Tato činnost bude vyžadovat velký objem součinnosti a nepřetržitý styk s civilními orgány státní správy, tj. na nižších velitelských stupních s krajskými, okresními a městskými národními výbory. Z těchto důvodů je nutné, aby organizační systém a rozložení vojenských teritoriálních velitelství byly přizpůsobeny systému a členění územních orgánů státní správy.

Důležitým úkolem teritoriálních velitelských orgánů bude organizace a řízení celé řady druhů zabezpečení, jejichž celek na území státu vytváří základní podmínky strategického zabezpečení obrany teritoria.

Zatím jsme rozebrali v podstatě jen úkoly spojené s řízením boje na teritoriu. Každý boj však je závislý na různých druzích zabezpečení. Hlavní druhy zabezpečení jsou: průzkum, ochrana proti ZHN, letecké, radiotechnické, spojovací, dělostřelecké, ženijní, chemické, materiální a technické, tylové (přisun, odsun, doprava), výstrojní, proviantní, zdravotnické zabezpečení. Kromě toho jsou ještě další druhy zabezpečení.

Každý druh zabezpečení má svoje specifiky na každém ze stupňů bojové činnosti. Organizace zabezpečení na teritoriu bude mít sice určité společné zvláštnosti na všech stupních velení, ale v jádře bude mít stejné principy jako v poli a proto také bude obsahovat všechny druhy zabezpečení jako v poli a v některých odvětvích, zvláště na strategickém stupni, bude mít větší rozsah činnosti než zabezpečení vojsk v poli.

Všechny druhy zabezpečení teritoria za války můžeme učitelné podle jejich účelu a cíle do tří skupin.

— zabezpečení činnosti teritoriálních vojsk,

— zabezpečení teritoria jako válčiště (operační příprava území),

— zabezpečení obyvatelstva a národního hospodářství.

Bojová činnost teritoriálních vojsk se zabezpečuje stejně jako bojová činnost polních vojsk.

Všechna bojující vojska potřebují především materiální, technické a zdravotnické zabezpečení.

Zdravotnické zabezpečení se na frontě uskutečňuje lékařskou péčí a odsunem raněných v systému několika zdravotnických etap, odpovídajících taktickému a operačnímu uskupení vojsk do hloubky válčiště. Poslední etapou je léčebná péče v zdravotnických zařízeních teritoria, kam jsou odsunováni ranění vyžadující dlouhodobé léčení, které jim nemůže být v polních podmínkách poskytnuto. Část zdravotnických zařízení teritoria proto bude vyčleněna pro odsun raněných z fronty.

Avšak i boj na teritoriu — ať už vojsk PVOS nebo pozemních teritoriálních vojsk — způsobí zdravotnické ztráty. Zvláštností teritoria je možnost organizačně vypustit řadu polních zdravotnických etap a raněné odsunovat po poskytnutí první pomoci přímo do nejbližších stálých zdravotnických zařízení. Je přirozené, že organizační, materiální ani kádrové přípravy k tomu nemůžeme ponechat až na dobu zahájení války.

Z charakteru počátečního období války vyplývá pravděpodobnost největších ztrát i v teritoriálních útvech na samém počátku války. Proto je nutné systém zdravotnického zabezpečení připravit už v době míru, aby s prvními hodinami války byl v pohotovosti.

Materiální a technické zabezpečení polních a teritoriálních vojsk bude stejné. Zvláštností teritoria je možnost vytvořit potřebné zásoby ve stálých skladech, rozložených územně podle dislokace teritoriálních vojsk tak, aby přísunové cesty byly krátké. K přísunu je možné využít stálé teritoriální dopravní sítě, což radikálně sníží potřebu vojenských přísunových prostředků a zařízení. Při vhodném rozložení skladů je možné uplatnit systém zásobování „na sebe“, tj. organizovat odběr z určených skladů a vyčleněných zásob vlastních prostředků zásobovaných útvarů.

Některé zvláštnosti budou v zásobování vojsk PVOS, zvláště letectva, které má velkou spotřebu speciálních pohonných hmot a které se zásobuje i některými speciálními druhy materiálu.

Přes tyto zvláštnosti je účelné organizovat jednotný systém **spádového územního zásobování** na celém teritoriu. Jeho podmínkou je předběžné rozložení patřičných druhů materiálu podle propočtené spotřeby v daných prostorech činnosti teritoriálních vojsk, které budou na teritoriu bojovat v stále stejných prostorech po celou dobu války. Budou-li uskutečňovat manévry, nepůjde o tak velké změny prostorů jako například v útočné operaci polních vojsk.

Technické zabezpečení může být organizováno podobně, tj. územně, s využitím stálých opravárenských kapacit vojenských i národního hospodářství.

Systém zásobování a odsunů teritoriálních vojsk bude tedy v zásadě odlišný od systému zásobování a odsunů polních vojsk. Bude organizován **územně, spádově a komplexně**, kdežto polní systém po směrech, organizačních stupních a etapách.

Velmi důležitým druhem zabezpečení teritoriálních vojsk je jejich **ochrana proti ZHN** a odstraňování následků napadení. Teritoriální vojska budou využívat k vnitřní ochraně proti ZHN svých organizačních prostředků. Základní podmínkou jejich ochrany proti ZHN je jejich zapojení do systému vyrozumívání o vzdušném, radiacním, chemickém a biologickém nebezpečí.

Celý systém zabezpečení teritoriálních vojsk budou řídit teritoriální orgány velení, každý na svém stupni u podřízených vojsk a v svém územním obvodu. Je účelné vytvářet u nich potřebné síly, prostředky a zálohy pro manévry na nejdůležitější prostory a úkoly.

Bojeschopnost a pohotovost teritoriálních vojsk vyžaduje učinit rozsáhlá přípravná opatření v době míru.

Zabezpečení teritoria jako válčiště rozumíme **velký rozsah opatření nejrozumnějšího druhu**. Jde především o státní silniční, železniční a spojovací síť, letištní síť, systém dálkovodů, o vybudování velitelských stanovišť, skladů, nashromáždění potřebných zásob materiálu a techniky, které zabezpečí činnost **polních i teritoriálních pozemních vojsk i letectva a vojsk PVOS na válčišti**. Protože jde vesměs o opatření velkého rozsahu a většinou o výstavbu investiční povahy, tedy opatření dlouhodobá, stalo se budování válčiště

stálým prvkem mírové výstavby všech států.

Na komunikacích a telekomunikacích jde vesměs o potřebné zvyšování kapacity a odstraňování slabých míst a zranitelných uzlů v těchto sítích, aby vyhovovaly pro řízení manévru, přesunů a převozů vojsk a zabezpečovaly spojení ve velkém operačním a strategickém rámci na válčišti. Za války pak půjde o realizaci takových opatření, která zabezpečí provoz na letištích a na nejdůležitějších kapacitách komunikačních a spojovacích systémů i v době, kdy se projeví na teritoriu následky napadení jadernými zbraněmi nepřítel. Pro bojovou činnost teritoriálních i polních vojsk je nutné připravit rychlou rekonstrukci a objezdy zničených komunikačních uzlů, uchránit před zničením vojenské zásoby, zabezpečující další činnost pozemních polních i teritoriálních vojsk, letectva i vojsk PVOS.

Do kategorie zabezpečení patří též stálé sledování vzdušné, radiální, chemické a biologické situace i pozemní situace na teritoriu, v tom i sjízdnost komunikací, vyrozumívání všech vojsk, státních organizací, závodů i institucí na teritoriu o nebezpečí napadení, o šíření radiace, epidemii, o zamořených prostorech a připravených objíždkách. Je účelné vytvořit z uvedených činností jediný systém, který by byl součástí systému velení na teritoriu, systém, který by dával vojenským i státním řídicím orgánům v kteroukoli dobu celkový přehled o situaci na teritoriu.

Téměř všechna opatření, která se v souhrnu někdy nazývají **operační přípravou válčiště**, nezabezpečují jen činnost vojsk za války; zabezpečují i činnost národního hospodářství, řízení státu a ochranu obyvatelstva za války a většinou prospívají národnímu hospodářství i v době míru.

Zabezpečení obyvatelstva a národního hospodářství zahrnuje tyto činnosti:

- evakuaci velkých měst, jako hlavní prostředek ochrany obyvatelstva před jadernými údery,
- výstavbu úkrytů,
- individuální protichemickou ochranu,
- zdravotnické zabezpečení a protiepidemickou ochranu,
- deaktivaci, chemickou a biologickou očistu osob, zařízení, komunikací, prostorů, zásob atd.,
- lokalizaci a hašení požárů, zejména ve velkých sídlištích a v lesích,
- odstraňování závalů, záchranu osob

a majetku z destruiovaných budov, bezpečnostní opatření v sutinách atd.,

— udržení provozu na silnicích, železničních tratích a spojích, na letištích, v rozvodných a dopravních systémech elektrické energie, plynu, pohonných hmot, ropy,

— udržení provozu v důležitých závodech, podnicích, zařízeních, energetických zdrojích atd.,

— vyrozumívání (varování) o vzdušné, radiální, chemické a biologické situaci, o sjízdnosti komunikací, o provozu na železnicích, vodních dopravních cestách, o situaci v rozvodných energetických systémech atd.,

— ochranu hospodářského zvířectva, zemědělských kultur, vodních zdrojů, zásob zemědělských produktů a potravin,

— udržování režimu na vodních tocích a přehradových systémech, ochrana obyvatelstva a majetku před zátopami z rozbitých vodních zdrojů.

Výpočet bytí i jen hlavní problematiky zabezpečení obyvatelstva a národního hospodářství ukazuje velký rozsah a složitost všech opatření a jejich dlouhodobé přípravy v míru.

Přípravy zabezpečení činnosti teritoriálních vojsk a teritoria jako válčiště jsou považovány za „vojenské“, ostatní za „civilní“ přípravy obrany teritoria. Jejich rozsah je tak velký, že je nelze uskutečňovat jen zvláštními vojenskými jednotkami. Proto je nutné, aby se do příprav a jejich realizace za války zapojilo veškeré obyvatelstvo, všechny státní i veřejné orgány, organizace, materiální a technické prostředky.

Celá řada činností a příprav „vojenských“ slouží za války (v mnohých případech i v míru) současně obyvatelstvu a národnímu hospodářství i ozbrojeným silám (např. zdokonalování v provozu komunikací a spojů, systémy hlášení a varování, lokalizace požárů, odstraňování závalů atd.). Liší se vzájemně spíše rozsahem a prostory, ve kterých se tyto činnosti uskutečňují, než obsahem, a vzájemně se doplňují.

Všechny činnosti a přípravy „civilní“ neslouží jen k ochraně obyvatelstva a národního majetku, ale **zajišťují i lidskou, materiální a technickou základnu vedení války**. Zajišťují i činnost ozbrojených sil na frontě i na teritoriu a naopak, činnost ozbrojených sil v poli i na teritoriu zabezpečuje obyvatelstvo a národní hospodářství.

Všechny druhy zabezpečení obrany teritoria (jak jsem uvedl) **společně před-**

stavují strategické zabezpečení obrany teritoria.

Neměli bychom je rozdělovat na „vojenské“ a „civilní“, ale spíše podle rozsahu, významu a cíle na činnosti **celostátního** (strategického) významu [jako např. udržení v provozu hlavních kapacit dopravy a spojů, hlavních energetických zařízení atd.] a činnosti **lokálního významu** [operačního taktického stupně — například odstranění následků napadení v tom kterém závodě, udržení sjízdnosti lokálních komunikací apod.]

Činnosti lokálního významu by mohly řídit samostatně místní územní orgány s použitím vlastních místních prostředků a zdrojů.

Zabezpečení činnosti státního (strategického, operačního) významu vyžaduje mít k dispozici vojensky vycvičené jednotky, vybavené dopravními a technickými prostředky, schopné uskutečňovat manévry. Ty by se mohly zasazovat na nejdůležitější úseky k řešení úkolů operačního a strategického významu. Jejich čin-

nost je účelné řídit vyššími územními orgány vojenského velení.

Tuto potřebu ukazují i zkušenosti ze zasazení vojsk ČSLA na pomoc postiženým oblastem při povodních a jiných živelních pohromách.

Dobré zabezpečení obrany teritoria vyžaduje, aby bylo účelné a jednotné řízení. Toho se docílí, bude-li zabezpečení na strategickém, operačním i taktickém stupni velení v každém územním obvodu centrálně řízeno jedním štábem, řídícím i aktivní obranu teritoria. Zabezpečení pak nebude odtrženo a izolováno od řízení operace. Bude také účelné a efektivně využíváno všech sil a prostředků k řešení nejdůležitějších státních (strategických) úkolů. Tímto způsobem se zaměří úsilí celého státu a všeho obyvatelstva na řešení nejdůležitějších problémů obrany a ochrany teritoria. Proti strategické operaci nepříteli tak bude postavena jednotně a organizovaně řízená a efektivně zabezpečená strategická operace obrany teritoria.

PŘÍPRAVA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Národní hospodářství je zdroj a materiální základna válečného potenciálu státu. Pro přípravu a vedení války má rozhodující význam. V tom zůstává úloha národního hospodářství stejná v raketové jaderné válce jako v minulých světových válkách.

Hlavní úlohou národního hospodářství státu (koalice) je vytvořit materiální převahu nad nepřitelem.

V moderních válkách je materiální převaha jedním z rozhodujících předpokladů úspěšného vedení války. V jaderné válce se nevystačí s morální a politickou převahou, která by nebyla opřena o převahu v materiálu a technice.

Převaha nemůže být jen v kvantitě, ale také v kvalitě válečné techniky a materiálu. Proti raketám a jaderným zbraním se nedá bojovat jen klasickým dělostřelectvem. Udržovat technickou převahu tedy znamená vyvíjet a vyrábět stále dokonalejší zbraně a systémy obrany proti nim.

V současné době má vojenská převaha tábora socialismu i velmi důležitou mírovou funkci: v podmínkách, kdy se pouze jedná o odzbrojení, ale kdy imperialistické mocnosti nepřipouštějí uskutečnění ani nejmenších oboustranných odzbrojovacích opatření, je udržování vojenské a technické převahy mírového tábora velmi významnou silou bránící vypuknutí války.

Národní hospodářství má proto v oblasti míru a války dvě základní funkce:

vytváření technické kvalitativní i kvantitativní převahy zabezpečuje udržení míru a současně vytváří předpoklady k vybojování vítězství, kdyby k válce přesto došlo.

Od doby druhé světové války nastaly zásadní změny v časových relacích přípravy a využití výsledků národního hospodářství k zabezpečení obrany země.

Tyto změny jsou závislé na posunu momentu pravděpodobné možnosti rozhodnutí o výsledku války. V druhé světové válce nebylo možné rozhodnout o výsledku války v krátké době několika dnů, nebo i měsíců. Rozhodnutí bylo závislé na rozvinutí pozemních operací ozbrojených sil i na rozvinutí válečné výroby, která teprve v průběhu války dosahovala maxima (v nacistickém Německu např. až v r. 1944). Také Sovětský svaz i jeho spojenci dosáhli teprve v průběhu války rozvinutí válečné výroby potřebné výrazné materiální převahy, která byla jedním z rozhodujících předpokladů porážky nacismu. Předpoklady vítězství se tedy rozvíjely až v průběhu války. Souběžně s urputným bojem na frontách probíhal v zápolí boj o získání materiální a technické převahy. **V budoucí válce by to nebylo možné.** Z rozboru počátečního období války a z možnosti překvapivého zahájení války vyplývá, že oproti poslední světové válce

— velmi vzrostl význam momentu překvapení a

— pravděpodobnost rozhodnutí o výsledku války se posunula do **počátečního období**, které může mít krátké trvání.

Ani přechod na válečnou výrobu, natož její rozvinutí do plného objemu, nemůže být uskutečněn v tak krátké době. Již v době míru se sice budují tzv. „zakonzervované“ záložní kapacity zbrojní výroby, které např. v USA dosahují až 50 % kapacity existujících zbrojních podniků. Ani ty však nemohou v tak krátké době vydat produkci, která by byla s to nahradit ztráty a mohla ovlivnit rozhodnutí o výsledku války v počátečním období.

Z toho vyplývá, že pro výsledek války bude rozhodující ta technika a ten materiál, který je vyroben **v době před zahájením války**, tedy v míru.

Stručně řečeno: s posunutím rozhodujícího momentu války do počátečního období přesunuje se těžiště rozhodujícího významu výroby do doby mírové přípravy národního hospodářství na válku.

Netýká se to jen výroby a nahromadění zásob; týká se to i převahy v technickém rozvoji a v národním hospodářství jako celku, neboť možnost udržování vysokého stavu materiální připravenosti na válku v době míru je přímo závislá na ekonomických možnostech státu (koalice), tj. na stavu jeho národního hospodářství.

Z těchto zákonitostí vyplývá **hlavní li-
nie přípravy národního hospodářství**: udržovat neustálou připravenost na válku, maximálně rozvíjet technickou dokonalost bojové a dopravní techniky a mít stále co největší zásoby techniky a materiálu. Výši zásob udržovat nejméně na potřebu vypočtenou pro úspěšnou činnost v průběhu počátečního období války a pokud možno mít zásoby potřebné k překlenutí období od zahájení války do rozvinutí válečné výroby. Připravit vše co slouží hlavnímu úkolu teritoria — všestrannému zabezpečení činnosti fronty i obrany a ochrany teritoria.

Příprava národního hospodářství se nemůže omezit jen na udržování zásob. Co a jak v národním hospodářství připravovat vyplývá z rozboru pravděpodobného průběhu války. Počáteční hromadné jaderné údery pravděpodobně vážně naruší průmyslovou výrobu i dopravu. Vyřazením některých podniků bude narušena kooperace. Rozsah narušení výroby je možné přibližně odhadnout rozбором modelu pravděpodobné varianty napadení.

Pro přípravu národního hospodářství v míru z toho vyplývají zásady:

— Výstavbu důležitých podniků a zařízení rozptýlovat.

— Budovat duplicitní kapacity, v nejdůležitějších odvětvích i vícenásobné, resp. celkovou výrobní kapacitu dělit do více rozptýlených podniků.

— Budovat záložní a náhradní kapacity důležité výroby, eventuálně „zakonzervované“ na příbuzných podnicích.

— Jedinečné důležité výroby budovat pod zemí.

— Připravit plán obnovy národního hospodářství a zabezpečit potřebné zdroje, materiál a obnovovací kapacity.

— Za přechodu na válečné hospodářství počítat s rozvinutím průmyslových odvětví důležitých k vedení ozbrojeného zápasu a opak s omezením nebo i zastavením méně důležitých výroby.

S obnovou národního hospodářství je nutné počítat v každém případě.

Jaderná válka může mít dvě základní varianty:

— buď bude o výsledku války rozhodnuto v počátečním období, ale trvání války se přesto protáhne na delší dobu, nebo

— válka skončí v počátečním období.

Prvá varianta je pravděpodobnější a obtížnější. Pro ni je třeba připravit plán obnovy národního hospodářství v chodu války, a to variantu zaměřenou na rozvinutí válečné výroby.

Druhá varianta je méně pravděpodobná a snazší. Znamená poválečnou obnovu mírového hospodářství.

Z uvedeného vyplývá, že je nutné připravovat první, obtížnější variantu.

Obtížné problémy jsou v přípravě **zemědělské výroby** na válku. Toto odvětví je velmi důležité jak pro zásobování fronty, tak pro výživu obyvatelstva i pro dodávky některých surovin průmyslu. Snahou bude udržet rozvinutou výrobu přes obtíže plynoucí ze snížení počtu pracovníků sil a dopravních prostředků. Největší pozornost bude věnována uchování živočišné i rostlinné výroby i zásob před následky napadení zbraněmi hromadného ničení, zejména před radiacním zamořením a požáry. K tomu se zaměřuje i hlavní snaha příprav v míru, které spočívají v organizačních opatřeních, zabezpečení skladů před zamořením, v přípravě hasebních prostředků a prostředků dozimetrické kontroly, dezaktivace a odmoření.

Jednou z nejdůležitějších oblastí přípravy národního hospodářství je **zajištění zdravotnické pomoci** postiženému obyvatelstvu. Státní zdravotnická služba zde stojí před problémem, který je zcela jiný než byl v dosavadních válkách. Hromadné jaderné údery způsobí velké zdravot-

nické ztráty mezi obyvatelstvem hned v prvních hodinách války. Zdravotnická služba se nemůže zaměřit jen na poskytování první pomoci. Zvládnutí velkého počtu zdravotnických ztrát ve velmi krátké době vyžaduje velkou pohotovost státní zdravotnické služby k válečnému rozvinutí, připravenost záložních léčebných zařízení, speciálních léků, krve k transfuzím a také odborně připravených lékařů i velkého počtu pomocného zdravotnického personálu. V tom je velkou pomocí resortu zdravotnictví dobrovolná organizace Čs. červeného kříže, jejímž hlavním úkolem je připravit zejména ženy z domácností na místa zdravotnických sester.

Zvláštním problémem, speciálním pro válku vedenou s použitím jaderných zbraní, je **zajištění dostatečného množství nezávadné vody**. Voda je ještě důležitější materiál pro vedení války a pro výživu obyvatelstva než produkce potravin. V počátečním období války bude pravděpodobně značná část stojatých i tekoucích vod zamořena radiací. Vodovodní řády mohou být porušeny jadernými údery. Příprava spočívá v ochraně zakrytých vodních zdrojů, ve vybudování záložních zdrojů, v přípravě zařízení pro dezaktivaci a čištění závadné vody a v přípravách na obnovu vodovodních řádů. Při budování nových kapacit v době míru by mělo být pamatováno na jejich odolnost a ochranu proti zamoření v době války. Zajištění dostatku nezávadné vody je životní otázkou teritoria i polních vojsk.

Používání zamořené vody by vedlo k nadměrným ztrátám na obyvatelstvu. I zde je důležitá příprava organizačních a technických opatření, zvláště dozimetrové kontroly a označování zamořených zdrojů.

Zvláštní pozornosti zasluhuje problematika **režimu na vodních tocích**. Na našich hlavních vodních tocích jsou vybudovány kaskádové systémy vysokých hrází a velkých vodních nádrží, obsahujících mnoho miliónů kubických metrů vody. Jaderné údery mohou narušit hráze a způsobit jejich protržení. V tom případě vylitá voda vytvoří rozsáhlé záplavy, poboří mosty a zařízení na tocích pod přehradami a ohrozí životy obyvatelstva v zaplaveném území. K ochraně proti těmto následkům je nutná stálá pohotovost na přehradách, vypracovaný systém režimu a včasné snížení obsahu nádrží na minimální pracovní hladinu. V oblastech možného zatopení pak je nutné připravit evakuaci obyvatelstva a majetku, aktivovat protipovodňová opatření a stálou pohotovost povodňové poplachové služby.

S prvními okamžiky války se objeví na teritoriu mnoho složitých problémů. Aby se co nejvíce snížily ztráty na obyvatelstvu a na národním majetku, bude záležet nejen na dobré přípravě všech plánovaných opatření v době míru, ale i na **pevném a organizovaném řízení** veškeré činnosti na všech stupních státní správy a národního hospodářství. Proto jsou velmi důležité všechny přípravy v oblasti řízení. První podmínkou je, aby všichni příslušníci řídicích orgánů dobře ovládali problematiku počátečního období války, aby přesně věděli které jsou jejich povinnosti, znali dobře všechna připravená opatření v své oblasti řízení a pracovali organizovaně podle předem připravených plánů.

Hlavní zásadou při přechodu z mírového na válečný stav je pokračovat v té organizaci a v těch vztazích, v kterých se uskutečňovalo řízení v míru. To znamená neprovádět v období přechodu na brannou pohotovost státu žádné organizační, ani personální změny. Předpokladem k tomu je řešit všechny otázky řízení v míru tak, aby organizace řízení vyhovovala i potřebám řízení za války. Metody řízení bude ovšem účelně upravit tak, aby se řízení zpružnilo a zrychlilo, stalo se vysoce operativním.

Abý řídicí orgány mohly plnit svoji úlohu, potřebují mít zajištěn klid, ochranu před účinky napadení teritoria a podmínky pro řízení. K řízení v válku proto patří zabezpečit včasné vyvedení řídicích orgánů z míst, která jsou pravděpodobným cílem jaderných úderů a v nových místech zabezpečit společně umístění civilních orgánů řízení i vojenských orgánů velení, celostátní neselektivní spojení a vybavení záložních pracovišť.

Činnost teritoria za války je složitý dynamický proces. Proto i jeho řízení musí být řešeno podle zásad a zákonitostí vědeckého řízení složitých dynamických systémů. Účelné je v zásadních rysech centralizované řízení s přiměřenou decentralizací zodpovědnosti a pravomocí v důležitých problémech, integrovat linie rozhodování i řízení a celý systém řízení účelně mechanizovat a automatizovat.

Problémem současné doby je zavádění kybernetických metod a strojů do systémů řízení a pokračující mechanizace a automatizace řízení. Zavedení těchto způsobů a prostředků řízení může být velkým přínosem pro řízení za války, kdy bude nutné v krátké době zpracovat velký počet informací, rychle se rozhodovat, organizovaně, operativně a pružně řídit velké množství rozličných orgánů a čin-

ností. Předpokladem k tomu je i zde zásada řešit všechno nové, co se do řízení v míru zavádí, takovým způsobem, aby to vyhovovalo jak mírové, tak i válečné potřebě.

Problematika přípravy národního hos-

podářství k branné pohotovosti státu je velmi široká a složitá. V této stati jsem ji zdaleka nemohl vyčerpat. Vzhledem k rozsahu stati bylo nutno omezit se jen na nejdůležitější problémy a hlavní zásady.

Z á v ě r

Z dosud poměrně krátkého vývoje problémů obrany teritoria a jeho přípravy na válku můžeme usoudit, že jsou tyto otázky dosud ve vývoji, že se dosud nepropracovaly do všech důsledků ty změny, které do těchto problémů vneslo používání jaderných zbraní a prostředků jejich dopravy na cíl. Na další vývoj problematiky teritoria bude mít vliv i další rozvoj vojenské vědy a techniky, zejména rozvinutí možnosti války v kosmickém prostoru, objevy nových ničivých zbraní a také postupující mechanizace a automatizace prostředků vedení ozbrojeného zápasu i metod řízení. Proto je účelné problematiku obrany a ochrany teritoria učinit předmětem stálého vědeckého výzkumu.

Poznatky z potencionality geografického prostoru

Pro objektivní všestrannou funkčnost v boji je prostor předmětem pozornosti různých oborů vojenské vědy. Můžeme jej zkoumat jako všezahrnující univerzum z nejrůznějších pohledů a vazeb: V mikro i v makrostruktuře, v jeho relativní i v absolutní funkci, ve všech sférách lidské činnosti, jak v celé oblasti vojenství, tak zvláště v procesech boje. Zde byl prostor vždy pro svoji funkčnost předmětem zkoumání. Proto vznikla i celá oblast vojenské vědy — vojenská geografie, předmětem jejíhož zkoumání je specifický typ prostoru — *geografický prostor*, jako souhrnný celek geografických prostorových realit působících v boji. Výsledky jejího zkoumání, tak jako vše, jsou relativní ke své době, potřebě, způsobům vedení boje; rovněž i metody a přístupy. Změny v soudobém boji si vynucují i nové pohledy na funkci geografického prostoru. Se změnami v materiálních prostředcích, formách a způsobech boje *se mění i funkčnost geografického prostoru*. Čím mnohostrannější je pohyb a činnost materiálních prostředků v boji, tím mnohostrannější je působení *obecného prostoru* v této činnosti a zvláště pak *geografického prostoru*. Proto také dosavadní vojenské geografické analýzy vyžadují další rozpracování, nové metody a nové pohledy na funkčnost geografického prostoru v boji. Dosavadní geografické analýzy jsou svojí faktografií objektivně správné. Avšak jejich údaje jsou příliš globální, souhrnné, operačního typu, což nedovoluje přesně a podrobně modelovat boj na taktických stupních. Pro podrobnou a přesnou modelaci funkce geografického prostoru v boji je třeba podrobnějších analýz jeho vlastností. Proto také ve všech moderních armádách probíhá usilovný výzkum k *podrobnému exaktnímu objasnění nejrůznější funkce povrchu možných válčišť v boji*. Jde o jeho přesnou funkční modelaci. Tyto výzkumy mnohdy podstatným způsobem upřesňují a korigují dosavadní globální, povšechné vojenské geografické závěry.

Výzkum probíhá často ne jako geografická záležitost, ale jako *integrovaná* činnost řady vědních oborů, např. taktiky, geografie, kybernetiky atd. Při tomto výzkumu pak není prostor uvažován jen jako *topologické prostředí*, nebo *kulisa* na níž je boj veden, ale jako *součást boje*. Jako jeden ze základních prvků složité bojové činnosti, jehož působení je mnohostranné. Takovýto výzkum může

sledovat zjištění mnoha funkcí geografického prostoru v boji. Počínaje jeho funkcí v průchodnosti, přes možnosti manévru, maskování, ochrany proti ZHN po možnosti pozorování, vedení palby, použití různých druhů bojové činnosti atd. Jedna z důležitých funkcí geografického prostoru je možnost poskytovat výhodné podmínky pro ovládání pohybu terénem palbou z *terénní pokrytosti*. Tato funkce terénu může mít zásadní vliv na formy a způsoby boje v podmínkách našeho válčiště a změněných forem a způsobů boje. Zjistit přesně jak často v určité délce (prostoru) a čase dává terén možnost ovládat postup a hlavně komunikace palbou z přirozené i umělé terénní pokrytosti, znamená modelovat *potencionalitu jeho možného působení v boji*.

Podobný cíl jsme sledovali i v dílčím výzkumu v rámci plnění jednoho z výzkumných úkolů. Jde o dílčí analýzu, o zjištění existujících *potencionálních* možností poskytovat v terénní pokrytosti výhodné podmínky (skryt a úkryt) zbraňovým systémům s účinností vést palbu do 800 m po komunikacích. Jinými slovy šlo i o zjištění objektivně existujících možností ovládat z terénní pokrytosti palbou komunikace ležící v optimálním dostřelu tankových a protitankových zbraní i jiných zbraní středního dosahu. Šlo i o to, zjistit na základě přesné statistické funkční analýzy, jaké jsou konkrétní *potencionální* bojové možnosti terénu a jak odpovídají dosavadním představám o jeho funkci v boji. Podívejme se na výsledky.

Studovali jsme terénu podél 14 komunikací zájmového operačního směru východ-západ. Délka jednotlivých komunikací činila průměrně cca 480 km (na mapě). Celková délka činila 6.720 km. Komunikace probíhaly optimálním terénem, který podle dosavadních souhrnných hodnocení byl jako členitý, s četnou pokrytostí, s vysoce rozvinutou komunikační sítí a většinou příhodný pro bojovou činnost všech druhů vojsk. Celková plocha zalesnění dle dosavadních souhrnných přehledů se pohybuje okolo 29 %, podíl horského terénu okolo 35 %. Volené komunikace (většinou 1. a 2. třídy) v tomto případě představují křivky, které jsou *optimálními osami* postupu bojové techniky. Bylo možné volit za základ např. i souřadnicovou síť, což by však představovalo nereálné postupové směry, při čemž pravděpodobnost výsledků je dle dílčích ověření blízká výsledkům získaným prvním způsobem.

Při volbě metodiky a způsobu analýzy jsme vycházeli z předpokladu, že při postupu soudobé techniky po komunikacích může být pro tuto techniku nejvíce nebezpečná palba nepřátelských prostředků skrytých umístěných v terénní pokrytosti lesního typu a v osadách. A to jak při průchodu silnice těmito typy pokrytosti, tak z jejich blízkosti do dálky 800 m. Tuto dálku považujeme jako optimální vzdálenost pro pozorování a výstřel na pohyblivé cíle dle jiných rozsáhlých výzkumů. (V této oblasti je průměrná vzdálenost mezi objekty terénní členitosti i pokrytosti 950 m.¹⁾ Z toho je nutné odečíst 150 m na přípravu palby po objevení cíle.) Zároveň umožňuje vést účinnou palbu i v noci s pomocí infrapřístrojů, které má *potenciální* protivník k dispozici (dosah 1000 až 1200 m). Na tuto vzdálenost je možné i dosti hodnověrně rozlišit vyhodnocované objekty na mapě (měřítko 1 : 200.000). Pro posouzení ovladatelnosti komunikací byly tedy uvažovány nejen lesy a osady, s nimiž se komunikační křivky bezprostředně střetávají, ale také pokrytost v blízkosti postupových os, takže byly vlastně vyhodnocovány pruhy terénu o šířce 1,6 km. Z celkové průměrné šířky zkoumaného operačního směru cca 150 km, činí souhrnná šířka

1) Von J. LÜTZOW, Statistische Erfassung des Geländes unter taktischen Gesichtspunkten, „Wehrtechnischen Monatshefte“ č. 8/1967 (NSR)

vyhodnocovaných pruhů 20,8 km, tj. cca 14 % šířky. Z celkové plochy operačního směru cca 67.000 km² bylo podél komunikací vyhodnocovaného cca 10.000 km², tj. cca 15 % plochy operačního směru (na mapě).

Zjišťovali jsme možnost (potencialitu) ovladatelnosti komunikací tak, že jsme zjišťovali úsek komunikace, který je ovládán z té které pokrytosti vždy znovu pro každý její druh. Takže jsme zachycovali i překrytí z různých druhů terénní pokrytosti. Zvlášť jsme zjišťovali volné úseky silnice, které jsou mimo dosah možnosti palby do 800 m z lesů i osad. Pro rozlišení terénních typů jsme měření ještě rozlišovali na terén horský (převážně středohorského typu a vrchovin) a terén mimo hory. U osad jsme nerozlišovali průchod osadami a v blízkosti osad, v horách a mimo hory. Fixovali jsme prostou potencialitu ovladatelnosti komunikace palbou. Osady jsme dělili na malé, střední a velké.

Malé lesíky (pod 2—3 ha), křoviny, samoty, jednotlivé chalupy apod. ve volném terénu jsme nebrali v úvahu. Tento terén jsme považovali za volný.

Při vyhodnocování z mapy jsme počítali s určitým zkreslením vzhledem k možnosti rozlišení při daném měřítku mapy. Zvlášť u té pokrytosti, která je vůči silnici v hluchém prostoru, tudíž mimo skutečnou potencialitu. Byla snaha takové případy vyloučit již na mapě, což ovšem objektivně vždy nešlo. Proto také na všech volených komunikacích probíhajících na našem území do státní hranice jsme po měření těchto úseků na mapách (tab. 1) znovu ověřovali a korigovali výsledky měření dle map 50.000 *přímo v terénu* (tab. 1), celkem na délce 505 km, tj. ploše cca 8.000 km², tj. cca 12 % celkové analyzované plochy uvažovaného operačního směru. Vzhledem k objektivně podobnému charakteru terénu na území za státní hranicí (byl zachován poměr horského a ostatního terénu, i celkové lesní pokrytosti a osad) lze toto fyzické měření v terénu považovat za objektivně transferovatelné i pro ostatní prostor mimo území ČSSR na daném operačním směru. Tím jsme zjistili objektivní korektivy mapových měření skutečným stavem a mohli jsme celkově korigovat souhrnná měření za celý prostor. Výsledky uvádím v tabulkách 1. a 2. Celá analýza si vyžádala obrovské množství měřicích úkonů, museli jsme pečlivě kilometr po kilometru měřit, sestavit dílčí, úsekové i souhrnné tabulky, grafy atd. Při měření v terénu jsme rovněž vylučovali zdvojování překrytí, pokud to bylo nutné, čímž vznikly značné korektivy původních mapových měření (viz tab. 1. a 2.).

Jaké jsou tedy výsledky této analýzy? Můžeme říci, že dosti překvapující. Podívejme se na fakta. Uvedu souhrnné výsledky za celý vyhodnocený prostor (tab. 2) po korekci na základě měření v terénu (tab. 1).

POTENCIONALITA LESNÍ POKRYTOSTI

Průchod komunikací přímo *lesními celky mimo hory* se vyskytuje na 6.720 km 246krát a činí 6,88 % z celkové délky komunikací, což znamená, že 1 lesní celek, v němž komunikace prochází *lesy mimo hory* o průměrné délce 1,8 km, se vyskytuje na každých 27 km. Členitost počítaná dle vzorce:

koeficient četnosti —
$$\frac{\text{počet objektů (v úseku nebo na všech komunikacích)}}{\text{délkou (úseku nebo komunikací)}}$$
 činí u průchodu komunikací *lesy mimo hory* 0,0367. Tedy přímý průchod lesy není příliš častý.

Naproti tomu velmi výrazně vzrůstá četnost i celkový podíl potencialní ovladatelnosti u lesních celků v blízkosti silnice, která se vyskytuje na 6720 km

2255krát a činí 24,65 % a umožňuje ovládat 1.665,5 km z celkové délky komunikací operačního prostoru. Četnost zde činí 0,336. To znamená, že komunikace prochází velmi často v blízkosti lesů mimo hory a může být z nich palbou často kontrolována. *V průběhu vždy na každých 2,9 km komunikace v prostorech mimo hory připadá 1 km možnosti vedení palby z lesní pokrytosti poblíž silnice.* Přičemž průměrné délky těchto lesů jsou 0,73 km. Zde se projevuje zásadní rozdíl jak mezi celkovou souhrnnou lesní pokrytostí v prostorech mimo hory udávanou v dosavadních geografických přehledech (popisech) a skutečnými potencionálními možnostmi lesních celků. Příčina tohoto rozdílu je právě v šachovitěm rozmístění lesních celků, v jejich rozptýlení po celém prostoru. Pokud jde o nízký počet přímých průchodů lesy, je příčinou stavu i volba komunikačních tras, které při jejich vzniku byly zpravidla voleny co nejoptimálněji tak, aby se pokud možno vyhnuly terénním překážkám. Při pronikání volným terénem mimo komunikace, přímým směrem, je pravděpodobné značné zvýšení podílu přímého průchodu lesy. Při postupu mimo komunikace a mimo lesy se sice může snížit průchod lesy, avšak zůstane zachována četnost a rozsah možnosti palebného působení z lesů. Dokonce se pravděpodobně ještě zvýší. Při tom komunikace jsou velmi často překrývány možnostmi palby z různých směrů a současně i možnostmi palby z osad.

Tato skutečnost ukazuje, že prostá pravděpodobnost boje s palebnými prostředky v lesích a na okrajích lesů poblíž komunikací mimo hory, vyplývající z potencionálních možností, činí asi 25 % v celém uvažovaném prostoru. To značně koriguje dosavadní představy o boji v mimohorských prostorech. Spolu s *průchodem lesy mimo hory* pak představuje 31,53 % z délky komunikací celého operačního směru.

Pokud jde o komunikace v *horských prostorech* činí průchod lesy 11,32 % v celkové délce možnosti 761 km. Poměrně nízká četnost 0,0528 ukazuje, že i když zde jsou podstatně delší úseky v lesích oproti mimohorskému terénu, není tato hodnota relativně velká. Vyskytuje se na 6720 km 354krát, tj. vždy jednou o délce 2,14 km na každých 19 km. Ovšem jde o průměry. Skutečné úseky bývají často i několikanásobně delší. Příčiny jsou obdobné jako u komunikací v lesích mimo hory. Zato zvýšený podíl potencionality lesů v *horách a v blízkosti komunikací*, který činí 993 km z 6720 km komunikací celého pásma, v průměru na každých 5,5 km úsek 0,93 km postřelovatelný z okolních lesů v horách (celkem 1068 výskytů) ukazuje, že lesní celky poblíž komunikací jsou v horách zastoupeny početněji, nežli přímý průchod lesy. Celkové množství výskytu *obou lesních kategorií v horách* činí 1422 případů na 6720 km všech komunikací (i mimo hory) a může z této délky působit na 1754,6 km, tj. 26 % délky všech komunikací. Četnost činí 0,212, což ukazuje, že jde o průměrně větší úseky lesních celků.

Souhrnně k celkové lesní pokrytosti lesů všech kategorií (v horách i mimo ně) na celém operačním směru lze říci, že její potencionalita k ovládnutí komunikací palbou dosahuje vysoké četnosti, cca 0,58, vyskytuje se v souhrnné délce zkoumaných komunikací celkem 3923krát. Průměrná možnost působení (která se však i často překrývá) představuje na každých 2,5 km úsek 1,4 km potencionálně ovládaný z lesů. Z celkových 6720 km činí 3868 km, neboli 57,6 % z celkové délky komunikací může být ovládáno palbou z lesů. Nebo jinak — během denního postupu vozidla, jednotky po komunikaci na 50 km úseku existuje 20krát potencionální možnost palby na komunikaci, v celkové délce 28,5 km, v průměru 1,4 dlouhých úseků. Tedy z lesů může být palbou ovládána

podstatná část komunikací. Fakta zjištěná analýzou v tomto případě zásadně korigují původní souhrnné geografické údaje, které ukazují jen 29 % podílu lesů v souhrnné ploše. Tento údaj je správný, ale neukazuje možnou taktickou *funkčnost lesů* v geografickém prostoru. A tu můžeme objektivně určit jen přesnou detailní modelací funkce každého dílčího prvku na základě podrobného měření a statistického rozboru. Nejlépe a daleko komplexněji by tento úkol zpracovaly samočinné počítače, avšak zatím na přípravě těchto možností probíhají základní projektové práce. Malé i střední počítače by však mohly analyzovat jen omezené prostory pro mnohost údajů převyšujících jejich paměťovou kapacitu. Musíme se proto zatím spokojit těmito dílčími analýzami jen některých prostorových kategorií a to ještě jen v omezeném množství hledisek.

Matematicky prokázaná skutečnost potencionálních možností lesů bude ještě výraznější, když vezmeme v úvahu skutečnost, že lesní celky skýtají daleko výhodnější skryt i kryt. Je nepravděpodobné, že by ten, kdo má možnost umístit palebné prostředky k ovládnutí komunikací palbou v lesích, je umisťoval raději v otevřeném terénu. Lesní terén (okraje lesů) je pro tento úkol výhodnější a prostá potencionální pravděpodobnost zde přechází v reálnou pravděpodobnost. Ale to je již otázka modelace způsobu boje, taktiky možného nepřítelů a jeho palebného systému. V naší analýze jsem vycházel především z takového situování palebných prostředků v lesní pokrytosti, které měly dobrý výhled a výstřel, skryt i kryt. Chci zdůraznit, že tuto zásadu sledovali při měření v terénu, při čemž cca 80 % lesů v blízkosti komunikace nebylo vzdáleno od ní více jak 0,5 km.

POTENCIONALITA OSAD

Výskyt osad a jejich potencionality na základě přesných statistických funkčních analýz po stanovených komunikacích ukazuje, že osady představují po lesních celcích nejvýraznější pokrytost i možnosti palebného ovládnutí komunikací. Tato pokrytost skýtá možnost výhodně skrýt a ukrýt palebné prostředky, které mohou palbou ovládat komunikace. Ve vyhodnocovaném prostoru to představuje 2203 případů na 6720 km komunikací. Je možné z nich ovládat palbou cca 2368 km komunikací, tj. 35 % jejich souhrnné délky. I zde, i když byla vyhodnocována na mapě délka do 800 m, při fyzickém měření v terénu zpravidla šlo o délky do 0,5 km. Četnost výskytu osad všeho typu činí 0,329. To znamená, že v průměru na každé 3 km můžeme 1 km silnice postřelovat palbou z osad. Při tom některé z těchto úseků jsou zároveň ovladatelné i z lesů. Celkové vzájemné překrývání palby z osad a z lesů v měřených vyhodnoceních činí 9,09 %, tj. 732 km. O tyto údaje také vzrůstá celkový součet délky úseků a % nad 6720 km a 100 %. Vzájemné překrývání možností palby z osad i z lesů potvrzuje skutečnost, že terénní pokrytost skýtá velké možnosti ovládnutí komunikací. Rozbor výskytu osad ukazuje, že převážná část osad je malého typu (vesnice). Z celkového počtu osad 2203 je 1954, tj. 89 % malého typu. Jde o vesnické osady z kamenných a cihlových budov, s početnými sady. Takovýto typ pokrytosti je rovněž velmi výhodný pro skrytí a krytí rozmístění palebných prostředků. Lze jej prakticky přeměnit v pevnůstky, jak o tom svědčí boje ve Východním Prusku v II. světové válce. Pokud jde o střední osady městského typu a velkoměsta, činí jejich podíl 11 %. Tedy možnost boje ve městech je tomu adekvátní. Při tom ovšem jde zpravidla vždy o důležité komunikační uzly.

Přehled výskytu druhů terénní pokrytosti měřených v terénu podél komunikací na úseku čs. území a jejich souhrnných potenciálních možností ovládnutí komunikací palbou								
Druh terénní pokrytosti *)		Počet objektů	Souhrnná délka objektů (km)	Průměrná délka objektů (km)	Celková délka úseků, ovlád. palbou do 800 m z obj. (km)	% z celkové délky silnic	Četnost výskytu objektů (1 km)	Poznámka
Volný terén		19/80	19,3/71,7	1,01/0,89		3,82/14,18	$\frac{0,0377}{0,1582}$	
hory	Silnice v lesích	11/35	63,0/85,9	7,32/2,45	80,6/85,9	15,92/16,98	$\frac{0,0218}{0,0693}$	
	Silnice v blízkosti lesů	98/91		1,35/0,90	132,6/82,4	26,4/16,26	$\frac{0,1941}{0,180}$	
mimo hory	silnice v lesích	11/23	22,2/34,4	3,80/1,49	39,8/34,4	7,89/6,79	$\frac{0,0218}{0,0455}$	
	silnice v blízkosti lesů	141/153		1,45/0,75	205,1/115,3	40,7/22,2	$\frac{0,278}{0,303}$	
osady	malé	179/156		1,76/0,87	316,4/136,1	62,8/27,0	$\frac{0,354}{0,308}$	
	střední	16/17		3,98/3,05	63,7/52,0	12,6/10,24	$\frac{0,0317}{0,0337}$	
	velké							
vodní toky	potoky							
	řeky							

*) v čitateli vždy původní měření z mapy, ve jmenovateli vždy měření v terénu.

Tabulka 2

Přehled výskytu terénní pokrytosti podél komunikací v celém operačním směru a jejich souhrnných, potencionálních možností ovládnutí komunikací palbou									
Druh terénní pokrytosti *)		Počet objektů	Souhrnná délka objektů (km)	Průměrná délka objektů (km)	Celková délka úseku silnic, která může být z objektů ovládána palbou na 800 m (km)	% z celkové délky silnic	Četnost výskytu objektů (1/km)	Poznámka	
Volný terén		265/1116	292,3/1082,3	1,105/0,935		4,50/16,72	$\frac{0,0395}{0,1725}$		
hory	silnice v lesích	111/354	539,1/727,1	6,45/2,14	716,7/761,0	10,65/11,32	$\frac{0,0165}{0,0528}$	Celkem lesy: —/3,868 km = 57,6 %	
	silnice v blízkosti lesů	1151/1068		1,39/0,93	1603,6/993,6	23,9/14,77	$\frac{0,1720}{0,1598}$		
mimo hory	silnice v lesích	118/246	331,3/505,3	2,88/1,83	520,5/448,1	7,76/6,88	$\frac{0,0176}{0,0367}$		
	silnice v blízkosti lesů	2034/2255		1,49/0,735	3015,4/1665,4	45,0/24,65	$\frac{0,3020}{0,336}$		
osady	malé	2241/1954		1,70/0,842	3802,9/1642,9	56,8/24,58	$\frac{0,335}{0,292}$	Celkem osady: —/2,369,9 km = = —/35,25 %	
	střední	215/228		3,26/2,53	700,1/587,1	10,4/8,46	$\frac{0,0320}{0,0342}$		
	velké	—/21		—/7	147,9	2,21	0,0031		
vodní toky	potoky	1361					0,2040		
	řeky	79					0,0118		

*) v čitateli vždy původní měření z mapy 1 : 200 000, ve jmenovateli pak **konečné výsledky** získané na základě korekce podle měření v terénu transformovaných na celý směr.

VOLNÝ TERÉN

Rozbor ukazuje, že volný terén (včetně menších lesíků, sadů, jednotlivých budov apod.) se vyskytuje v 1116 případech v souhrnné délce 1082,3 km. Na každých 6 km v průměru připadá jeden úsek o délce 0,93 km, který je mimo potencionální možnost palby do 800 m palebných prostředků umístěných v lesích, nebo v osadách (nikoliv v lesíkách a jednotlivých budovách apod.). Tedy z celkové délky komunikací 6720 km je jen 1082,3 km, tj. 16,72 % mimo možnost palebného působení z terénní pokrytosti. Toto je velmi podstatná korektiva představ, které vyplývaly pro taktickou činnost z dosavadních souhrnných operačních geografických rozborů, podle nichž převažoval názor, že tomu tak bude asi u $\frac{2}{3}$ zmíněného prostoru. Ze zkoumání také vyplývá, že i v případném manévrování mimo komunikace, ale v jejich blízkosti, nebo podél nich a v téže směru, nelze předpokládat výrazné zlepšení podílu volného prostoru v případě umístění palebných prostředků v terénní pokrytosti. Je možné očekávat určité zlepšení při manévrování v prostorech daleko od dobrých komunikací, kde by mohl poklesnout počet osad ve prospěch podílů volného prostoru, ale i ve prospěch lesů. Tím se ovšem podstatně zhorší průchodnost a tempo postupu.

Z á v ě r y

Výzkum ukazuje užitečnost a nutnost přesných statistických metod zkoumání kvantitativních potencionálních možností terénní pokrytosti pro ovládnutí komunikací palbou. Těmito metodami můžeme poměrně přesně pro potřebu modelace možné bojové činnosti „rozšířovat“ ty globální údaje, které jsou v dosavadních geografických přehledech souhrnně uvedeny. Lze jimi získat konkrétní číselné kvantitativní představy o tom, kolikrát, kde a jaké vytváří terénní pokrytost potencionální možnosti svého uplatnění v boji. Když tato fakta pak spojíme s možnou modelací činnosti nepřítelů a navíc s kvalitativní analýzou (vždyť např. sníh, mráz, mlhu, déšť, členitost terénu, kvality půdy apod. jsme neuvažovali), můžeme v daném operačním prostoru poměrně přesně zjistit důsledky z detailního výzkumu plynoucí na naši možnou bojovou činnost. Je to nutné proto, že soudobý boj budou vést lidé, jednotky a bojová vozidla, zbraňové systémy a pro jejich činnost globální údaje nemohou poskytnout přesné parametry pro modelaci jejich možné bojové činnosti. Zde máme znát nejen celkové souhrny, ale přesně kolikrát během dne, hodiny, v kilometrových jednotkách, může terén objektivně vytvářet podmínky pro boj s cíli (zbraněmi, jednotkami, systémy) umístěnými ve volném terénu, v osadách, v lesích. Zanedbání této funkčnosti terénu v boji může mít velké důsledky. Historie to plně potvrzuje.

Z uvedených faktů výzkumu můžeme učinit závěr, že potencionálnost terénní pokrytosti pro ovládnutí komunikací palbou na zkoumaném povrchu operačního směru vytváří velmi výrazné objektivní předpoklady pravděpodobnosti boje především s palebnými prostředky, umístěnými na okraji lesů a v lesích (57,62 %), v osadách (35,25 %) a minimálním rozsahu (16,72 %) ve volném terénu. Je tedy pravděpodobné, že podél komunikací budeme vést boj především s cíli umístěnými v terénní pokrytosti (cca 83 % prostě pravděpodobnosti). V případě použití prostředků hromadného ničení se průchodnost v těchto podmínkách může značně ztížit. Velmi často střídající se pokrytost (i členitost)

způsobuje velmi četné rozložení volného terénu do menších celků palebně ovladatelných z terénní pokrytosti (lesů, osad). To vše spolu s nutností rozptýlení v rámci ochrany proti ZHN nutí k tomu, aby *bojovou* činnost v takovémto prostoru vedli palebně samostatnými, malými a pohyblivými bojovými celky, schopnými hbitě manévrovat mimo komunikace, lesy, osadami, zjišťovat a ničit cíle umístěné především v lesích a osadách. Tyto celky musí být tak organizovány, vybaveny a vycvičeny, aby byly schopné působit především v členitém, silně pokrytém terénu, přes lesy, hory, vodní toky, přes nejrůznější překážky, prostory závalů, zátop, devastovaného i zamořeného terénu v terénu členěném do menších celků oddělených lesy, osadami, členitostí povrchu. Při tom musí být minimálně zranitelné. Výrazně se např. ukazuje, že *jen* samotné tankové jednotky, útvary a svazky v těchto podmínkách mohou být velice zranitelné a jen málo efektivní. V těchto geografických podmínkách je třeba volit použití takových organizačních celků, které by měly co nejefektivnější zbraňové proporce a organizační složení optimálně umožňující vést boj s cíli především v lesích (na jejich okrajích) a v osadách. To znamená dle pravděpodobných typů cílů spojených s konkrétním terénem modelovat optimální průzkumné, palebné, zabezpečovací systémy, organizačně uspořádané v takových proporcích, které by byly právě v těchto konkrétních podmínkách maximálně efektivní. Výrazně se zde např. mohou uplatnit vzdušné výsadky. Avšak ne jednotlivé, ale ve velkém množství, třeba i málo početných a do nevelké hloubky.

Tato dílčí analýza nemůže být nějakým absolutizačním hlediskem při řešení uvedených problémů. Je jen určitou částí z celkové mozaiky problematiky potřebných výzkumů. Řada otázek je v těchto problémech již řešená, na mnohých se intenzivně pracuje a budou rovněž postupně řešeny. Jde o to, aby při jejich řešení byly brány v úvahu spolu s jinými hledisky i zvláštnosti geografického prostoru.

Z těchto analýz vyplývají také závažné důsledky na výcvik všeho druhu (jen si vzpomeňme jaký je asi podíl cílů na okrajích lesů a osad na našich střelnicích, jak často je veden výcvik právě v takovémto pojetí atd.), na celý systém výcviku způsobu různých druhů bojové činnosti, na organizaci boje, jeho řízení, nejrůznější zabezpečení aj.

Pravděpodobný model **PRVNÍHO** ***hromadného úderu***

Někteří velitelé a štáby nemají reálnou představu o pravděpodobném průběhu prvního hromadného úderu v našich podmínkách a o možnostech vzdušného protivníka. Pokusím se proto rozebrat jednu z nejzávažnějších současných otázek — pravděpodobný model prvního hromadného úderu proti ČSSR za dané situace. V úvodu pokládám za nutné uvést některé závěry o uskutečnění úderu.

Podle názoru předních vojenských teoretiků USA, NATO a rovněž SSSR a států Varšavské smlouvy je jaderný útok a v něm první hromadný úder považován za základní variantu napadení a rozpoutání války v Evropě. I když není možné vyloučit řadu dalších variant napadení, včetně napadení ČSSR nebo sousedních států klasickými prostředky, zůstává překvapivý hromadný úder za použití jaderných zbraní základní variantou napadení ČSSR, na kterou musíme být připraveni, zvláště u PVOS.

Při rozpracování pravděpodobného modelu prvního hromadného úderu proti ČSSR vycházím proto z této varianty, i když je pro naši armádu nejnepríznivější. Situace řeším jednostranně, pouze z hlediska možností a pravděpodobného nebo možného zámyslu protivníka, bez ohledu na naše možnosti. Chci tím vytvořit podklady velitelům a štábům k jejich řešení dané situace.

K hromadnému úderu proti ČSSR by protivník použil taktické letectvo a řízené střely operačního a operačně taktického určení, umístěné na válčišti. Odrazení hromadného úderu nepřítele je úkol především sil a prostředků PVOS.

Zkušenosti z posledního izraelsko-arabského konfliktu jasně ukazují význam letectva a PVOS v tom smyslu, že žádná i sebesilnější a sebelépe vyzbrojená armáda nemůže mít úspěch, je-li vyřazeno letectvo a PVOS v důsledku toho, že nejsou schopné odrazit první hromadný úder prostředků vzdušného napadení protivníka.

OPERAČNÍ PŘEDPOKLADY A VÝCHOZÍ SITUACE MOŽNÉHO MODELU PRVNÍHO HROMADNÉHO ÚDERU VZDUŠNÉHO PROTIVNÍKA PROTI ČSSR

K napadení může dojít za různé situace a bude záviset na mnoha činitelích, jako je mezinárodní situace, poměr sil, cíle hlavních velmocí a ohrožení jejich životních zájmů, stav bojové pohotovosti a při-

pravenosti vojsk, druh použitých zbraní, stav protiraketové obrany a možnost přežití jaderného útoku protivníka, překvapení atd.

V současné době, kdy poměr sil je

vcelku vyrovnán a protiraketová obrana nezaručuje přežití žádné velmoci nebo tábora, vystupuje do popředí moment překvapení, správný výběr pro první hromadný úder a lidský činitel, který zahrnuje kromě osobních a morálních kvalit lidí i bojovou pohotovost a připravenost vojsk.

Překvapení ve strategickém měřítku při současných možnostech prostředků zpravodajské služby podle názorů SSSR a USA nepřichází v úvahu. Uvádění vojsk do bojové pohotovosti a jejich soustřeďování v širokém měřítku, aniž by to protivník zjistil, je prakticky vyloučeno. Současný průzkumný a výzvědný systém, založený na špiónážních družicích, umožňuje podle amerických údajů NATO zjistit odpálení balistických raket protivníka, včetně proniknutí do hlavního velení a vyhodnocení za 6–10 minut. Signál k odvetnému úderu pronikne k balistickým raketám a k hoto-
vostním silám do 2–3 minut a jejich odpálení může být uskutečněno do 10 minut.

To znamená, že balistické rakety a hoto-
vostní síly letectva mohou být odpáleny a vzlétnout k protiúderu ještě před dopadem jeho raket, které mohou dopadnout na cíle až za 30 minut po odpálení.

Pro ČSSR jako okrajový stát má rozhodující význam překvapení v operačním měřítku, které nelze vyloučit, neboť balistické řízené střely operačního taktického dosahu mohou dopadnout na cíle v ČSSR za 4–6 minut po odpálení, to znamená dříve, nebo současně s proniknutím signálu o napadení ze spojeneckého velení.

V každém případě musíme u protivníka počítat s využitím momentu překvapení, rozhodne-li se velení USA a NATO s konečnou platností řešit sporné mezinárodní otázky všeobecnou jadernou válkou. Vzhledem k výhodám, které jim může přinést moment překvapení k dosažení změny poměru sil v jejich prospěch, je jedním z hlavních cílů operačního i strategického plánování. Na tom nic nemění ani skutečnost, že současná pohotovost a možnosti raket SSSR zabezpečují dostatečně silný odvetný úder, který by vyvážil úspěchy překvapivého úderu a podvázal jejich úsilí při využívání výsledků překvapení v dalším průběhu války.

Z hlediska momentu překvapení bude pro nás rozhodující, do jaké míry se nám podaří zjistit přípravy protivníka k napadení, jeho zámýsl a hlavně dobu napadení. Dále to bude stav pohotovosti a schopnosti štábů, velitelských stanovišť a vojsk rychle reagovat na konkrétní situaci a řídit bojovou činnost.

Těchto situací může být celá řada, ohraničená situací pro nás nejnejpříznivější a nejpriznivější. Nejpriznivější pro nás by byla situace, kdyby se nám poda-
řilo zjistit zámýsl agrese protivníka a dobu jejího zahájení a na základě toho uvést vojska do bojové pohotovosti, uskutečnit rozptýlení, aniž by to protivník zjistil.

Nejpříznivější pro nás by byla situace, kdyby se nám nepodařilo zjistit přípravy a možnou dobu zahájení úderu proti nám. K této situaci může dojít tehdy, neuskuteční-li protivník žádná opatření, která by nasvědčovala k přípravám. Pro možný model prvního hromadného úderu jsem zvolil tuto pro nás krajně nejnejpříznivější situaci.

Cíle pro první hromadný úder určují štáby NATO. Cíle zejména pro jaderné úderu neustále doplňují a upřesňují. Na základě podrobného rozboru cílů na válčišti rozděluji cíle na jednotlivé nosiče a řízené střely, zejména pro první hromadný úder.

V prvním hromadném úderu nebudou cíle ani úkoly prostředkům vzdušného napadení měněny. Složitá vzdušná situace a narušení systému velení a spojení to ani nedovoluje. První hromadný úder musí proto v podstatě proběhnout tak, jak byl naplánován.

Štáby NATO mají v současné době dosti prostředků ke zjišťování cílů na válčišti. Průzkumné družice umožňují zjišťovat cíle s velkou přesností. Proto při zpracování modelu hromadného úderu musíme vycházet ze skutečnosti, že protivník má dostatek údajů o charakteru cílů a je schopen připravit první hromadný úder do dostatečných podrobností.

Ze zkušeností ve Vietnamu, izraelsko-arabského konfliktu a ze cvičení můžeme předpokládat, že prostředky vzdušného napadení protivníka budou plnit v prvním hromadném úderu proti ČSSR tyto hlavní úkoly:

- úderu na mírově obsazená letiště a raketové prostředky pozemních vojsk;
- průlom systému PVOS ničením prostředků PLRV, RTV, míst velení a navigačního stíhacího letectva;
- úderu na důležitá hospodářská, průmyslová, komunikační a politická centra;
- úderu na hlavní uskupení pozemních vojsk (mírové posádky);
- vzdušný průzkum a radiolokační rušení.

Význam lidského činitele potvrdil a ukázal též izraelsko-arabský konflikt, kde na jedné straně vystupují organizační schopnosti izraelských štábů a zvládnutí bojové techniky a na druhé straně ne-

schopnost arabských štábů a nezvládnutí moderní bojové techniky arabskými vojsky.

V našich podmínkách z hlediska lidského činitele při rozpracování možného modelu prvního hromadného úderu je nutné vycházet kromě organizačních schopností a připravenosti štábu NATO zejména ze současného stupně výcviku letectva a obsluh řízených střel PERSHING a SERGEANT v jižní části NSR. Dále pak z bojových možností a vybavení letectva a RS zařazených do výzbroje VVS NATO a ze stupně bojové pohotovosti a připravenosti působit za všech povětrnostních podmínek.

Letectvo NATO v jižní části NSR, které by pravděpodobně působilo v případě napadení proti ČSSR, je vyzbrojeno letouny typu F-4D, RF-4C, F-104G, CF-104 a G-91 FIAT. Všechny typy kromě letounů G-91 FIAT jsou vybaveny elektronickou výstrojí a sdruženým radiolokačním systémem NASARR, které umožňují let po trati, přilet k cíli, vyhledání cíle a zteč za všech povětrnostních podmínek klasickými i jadernými zbraněmi.

Stupeň výcviku osádek letounů při využití elektronické výstroje letounů a sdruženého radiolokačního systému NASARR umožňuje let po trati a přiblížení k cíli za normálních povětrnostních podmínek ve dne ve výšce 75–150 m nad terénem, v noci a za ztížených povětrnostních podmínek ve výšce 300–400 m nad terénem.

Osádky letounů jsou vycvičeny ve zteči na cíl z vodorovného, klouzavého, stěmhlavého i stoupavého letu (odhoz jaderných pum ze stoupavého letu pomocí přístroje LABS — tzv. TOSS BOMBING) v malých výškách. Dále v používání NAPALMu a protizemních řízených střel BULLPUP na bodové malorozměrné cíle.

Osádky letounů F-4D, RF-4C, F-104G, CF-104 jsou vycvičeny v protiraketovém manévru, v pronikání prostorem braněným protiletadlovými řízenými střelami, v klamné činnosti, rádiovém a radiolokačním rušení. Dále musíme vycházet ze skutečnosti, že osádky letounů znají bojové možnosti našich letounů a protiletadlových řízených střel, taktiku a zásady bojové činnosti.

Podle zkušeností z Vietnamu, z nácviků a cvičení působí letectvo v malých skupinách (dvojice, roje). K cíli se přibližují zpravidla v malých nebo v přizemních výškách. Po trati letu manévrují výškou, směrem a rychlostí. Let po trati a přiblížení k cíli uskutečňují osádky letounů F-4D, RF-4C, F-104G, CF-104 na výškách do 500 m nad terénem rychlostí 800–900 km/h. Na výškách do 12 000 m používají rychlosti 1200–1400 km/h a na výškách nad 12 000

metrů rychlosti 1400–1800 km/h. Osádky letounů G-91 FIAT létají při bojových letech rychlostí 700–800 km/h.

Letectvo a řízené střely na středoevropském válčišti jsou udržovány na vysokém stupni bojové pohotovosti. Od každé letky nosičů jaderných zbraní je udržován jeden roj (4 letouny) v pohotovosti ke vzletu do 15 minut od proniknutí signálu k napadení a dvojice letounů u ostatních druhů letectva. Útvary letectva zaujímají bojovou pohotovost na letištích v počtu potřebném k plynulému hromadnému úderu za 60 až 120 minut.

Letecký personál tvoří kádry lidí hmotně preferovaných, jejichž morálně politický stav a bojová morálka jsou vysoké, zejména u západoněmeckého letectva. Vzhledem k značným možnostem výběru lidí, jsou osobní kvality leteckého personálu dobré. To jsou všechno činitele, se kterými musíme počítat při zpracování opatření k odrazení prvního hromadného úderu.

Podle názorů vojenských teoretiků a zkušeností ze cvičení armád štábů NATO by první hromadný úder v podmínkách všeobecné jaderné války, zahájené s překvapením (alespoň v operačním měřítku), byl zahájen balistickými řízenými střelami strategického, operačního, popřípadě i operačně taktického určení a hotovostními silami letectva. Současně by byl vyhlášen všeobecný bojový poplach a vojska uváděna do bojové pohotovosti. Taktické letectvo by bylo zasazováno do boje postupně tak, jak by zaujímaly osádky bojovou pohotovost.

U taktických letounů nosičů, udržovaných v hotovosti ke vzletu do 15 minut, je každá dvojice letounů vybavena jadernou pumou příslušné ráže podle cíle, který má ničit. U ostatních nosičů taktického letectva se předpokládá, že každý roj bude mít jednu jadernou pumu (v určitých případech může mít i dvě). Další letouny roje budou vyzbrojeny klasickými zbraněmi (různé druhy pum, protizemní a protiletadlové řízené střely, napalm apod.) podle úkolu, který budou plnit.

Poněvadž nám nejsou známy cíle jaderných úderů sovětských raket, musíme vycházet z názorů USA na ztráty v první den bojové činnosti, kde velení USA předpokládá ztráty 30–50 % taktických letounů na středoevropském válčišti. Proto je reálné počítat, že prvního hromadného úderu se může zúčastnit asi 50 % taktických letounů na válčišti, tj. 3–4 roje od letky (12–16 letounů). Ostatní letouny by byly vyřazeny odvetným úderem sovětských raket a našeho letectva na leti-

tích (pokud by jim to dolet dovoloval), nebo použity k zesílení PVO a k přechodu na rušivou metodickou činnost po úderu.

Velení USA a NATO předpokládá, že v prvním hromadném úderu by bylo 70 až 80 % úsilí taktického letectva na válčišti použito k boji o jadernou a vzdušnou nadvládu včetně průlomu naší PVOS a jen 20–30 % úsilí k plnění dalších úkolů, zejména izolace bojiště.

Letouny F-4D, F-104G a CF-104, které mohou působit jako nosiče jaderných zbraní proti ČSSR, mohou nést jaderné pumy ráže 10, 40, 60–75, 130, 300, 1000–1100 kt, popřípadě jaderné pumy starší konstrukce ráže 2½, 9, 28 a 47 kt. Řízené střely SERGEANT mohou nést jaderné hlavice ráže 40 a 150 kt, řízené střely PERSHING ráže 40, 165 a 400 kt, křídlaté rakety MACE ráže 10, 60–75, 300 a 1100 kt.

MOŽNÝ ZÁMYSL PRVNÍHO HROMADNÉHO ÚDERU PROTI ČSSR

Koncepce zámyslu celé mechaniky a modelu prvního hromadného úderu musí stanovit a zabezpečit splnění úkolů, tj. zničení plánovaných cílů v nejkratším čase a co možná s nejmenšími ztrátami. Dále pak plynulé působení do celé hloubky vzdušného vpádu (asi 1000–1200 km od čs. státní hranice).

Je reálné počítat s tím, že protivník využije všech zásad a zkušeností z války ve Vietnamu, izraelsko-arabského konfliktu a dalších zkušeností, které logicky vyplývají z požadavku maximální bojové efektivnosti letecké a raketové techniky a splnění úkolů v co nejkratším čase a při

minimálních ztrátách. V tomto směru je nutné vycházet ze zkušeností, že protivník zná systém naší PVOS a její bojové možnosti (ne ale konkrétní rozmístění protiletadlových raketových oddílů a radiotechnických hlásek, i když musíme připustit, že protivník zná konkrétní umístění některých jednotek PVOS).

Podle uvedených předpokladů a současného uskupení prostředků vzdušného napadení na středoevropském válčišti, poznatků a zkušeností ze cvičení je možné rozpracovat tento pravděpodobný model prvního hromadného úderu proti ČSSR. Pro tento model prvního hromadného úderu

Tabulka 1

Svaz, svazek, útvar	Celkové počty	Počty letounů a RS pro hromadný úder	Letouny a RS působící na cíle v ČSSR
17 LA (A): 36 tk 49 tsbk 38 pzlt	16 oz MACE 72 F-4D 18 RF-4C	6 RS MACE 36 F-4D 12 RF-4C	4 RS MACE 28 F-4D 8 RF-4C
1 ld (K): 1 lk 4 lk	36 CF-104 54 CF-104	12 CF-104 36 CF-104	8 CF-104 28 CF-104
LV JIH (N): 32 sbk 34 sbk 44 btk 51 pzlk 1 křs	50 F-104G 50 F-104G 50 G-91R 50 F-104G 8 PERSHING	32 F-104G 32 F-104G 28 G-91R 12 F-104G 6 PERSHING	24 F-104G 24 F-104G 28 G-91R 8 F-104G 6 PERSHING
2 as (N): 250 ofs	4 SERGEANT	4 SERGEANT	4 SERGEANT
3 LA (A): 1 pzlt	18 RF-4C	—	—
Celkem	398 letounů 28 oz RS	200 letounů 16 oz RS	156 letounů 14 oz RS
Z toho	276 SBol 122 PzL 226 nosičů	164 SBol 36 PzL 136 nosičů	132 SBol 24 PzL 104 nosičů

Tabulka 2

Svaz, svazek, útvar	Celkové počty	Počty letounů a ŘS pro hromadný úder	Letouny a ŘS působící na cíle v ČSSR
1 ld (K): 1 lk 4 lk	36 CF-104 54 CF-104	12 CF-104 36 CF-104	6 CF-104 24 CF-104
LV JIH (N): 32 sbk 34 sbk 44 bkl 51 pzkl 1 křs	50 F-104G 50 F-104G 50 G-91R 50 F-104G 8 PERSHING	32 F-104G 32 F-104G 32 G-91R 12 F-104G 6 PERSHING	24 F-104G 32 F-104G 32 G-91R 12 F-104G 6 PERSHING
2 as (N): 250 ořs	4 SERGEANT	4 SERGEANT	4 SERGEANT
Celkem	290 letounů 12 ŘS	156 letounů 10 ŘS	130 letounů 10 ŘS
Z toho	204 SBoL 86 PzL 154 nosičů	132 SBoL 24 PzL 100 nosičů	112 SBoL 18 PzL 80 nosičů

proti ČSSR v podmínkách všeobecné jaderné války, zahájené překvapivým úderem, jsem zvolil dvě varianty.

V první variantě předpokládám, že velení NATO by mohlo rozhodnout vést územím ČSSR pomocný úder pozemních vojsk západoněmeckým 2. as a částí sil amerického 7. as (4–6 divizí v prvním sledu). Za této situace by protivník mohl vést první hromadný úder proti ČSSR těmito silami a prostředky (viz tab. 1).

V této variantě by se mohlo zúčastnit v prvním hromadném úderu proti ČSSR (včetně průletu územím ČSSR do hloubky) asi 200 letounů a 16 ŘS všeho druhu.

Z toho na cíle na území ČSSR by mohlo působit asi 156 letounů a 14 ŘS, tj. asi 75 % letounů a dalších asi 25 % letounů by mohlo působit na cíle v hloubce, mimo území ČSSR.

Těmito silami a prostředky může protivník uskutečnit v prvním hromadném úderu na cíle v prostoru ČSSR asi 50 jaderných úderů na 46 cílů. Z toho v prostoru 3.s PVOS 28 jaderných úderů na 25 cílů a v prostoru 2.s PVOS 22 jaderných úderů na 21 cílů. Čtrnáct jaderných úderů může uskutečnit řízenými střelami a 36 jaderných úderů letouny nosiči.

Klasickými prostředky může taktické

Tabulka 3

Útvar, jednotka	Vzdálenost v km	Doba k překonání při rychlosti cíle		
		800 km/h	1200 km/h	1600 km/h
36 tk (A)	400	30'	20'	—
49 tsbk (A)	400	30'	20'	15'
38 pzlt (A)	350	26'	18'	13'
1 lk (K)	400–500	30–37'	20–25'	15–19'
4 lk (K)	400–600	30–40'	20–30'	15–22'
32 sbk (N)	450	34'	23'	17'
34 sbk (N)	450	34'	23'	17'
44 bkl (N)	220	17'	—	—
51 pzkl (N)	150–350	11–26'	8–18'	6–13'

letectvo v této variantě napadnout a vyřadit 25–30 cílů, především prostředků PVOS v rámci průlomu naší PVOS (plro, to, RTH, RTU, VS, NS atd.). Rozsah ničení cílů klasickými prostředky bude záviset v první řadě na tom, jak zná protivník jejich rozmístění v míru.

Ve druhé variantě předpokládám, že velení NATO se rozhodne neútočit pozemními silami územím ČSSR, ale zaujmout obranu západoněmeckým 2. as a zabránit použití ozbrojených sil ČSSR k útoku a přenesení bojové činnosti na území NSR. Za této situace by protivník mohl vést první hromadný úder proti ČSSR těmito silami a prostředky (viz tab. 2).

V této variantě by se mohlo v prvním hromadném úderu proti ČSSR zúčastnit (včetně průletů územím ČSSR do hloubky) asi 160 letounů a 10 RS PERSHING a SERGEANT. Z toho na cíle na území ČSSR by mohlo působit asi 130 letounů a 10 RS, tj. asi 80 % letounů a dalších 20 % letounů by mohlo působit na cíle v hloubce mimo ČSSR.

Těmito silami a prostředky může protivník uskutečnit v prvním hromadném úderu na cíle v prostoru ČSSR asi 38 jaderných úderů na 25 cílů. Z toho v prostoru 3.s PVOS 22 jaderných úderů na 20 cílů a v prostoru 2.s PVOS 16 jaderných úderů na 15 cílů; 10 jaderných úderů může uskutečnit řízenými střelami a 28 jaderných úderů letouny nosiči.

Klasickými prostředky může taktické letectvo v této variantě napadnout a vyřadit asi 20–25 cílů, především prostředků PVOS v rámci průlomu naší PVOS.

Vzdálenosti základů prostředků vzdušného napadení protivníka od státních hranic ČSSR na předpokládáných směrech bojové činnosti a doba potřebná k překonání vzdálenosti při používaných rychlostech:

Dobu zahájení úderu jsem volil v časových ranních hodinách (za svítání), tj. dobu, kdy na hlavním středoevropském válčišti probíhá střídání hotovosti. Tato situace je výhodná, nebo nemůže vyvolat podezření o přípravě k napadení a zabezpečuje plynulost prvního hromadného úderu. Praktickým výsledkem této situace může být skutečnost, že síly a prostředky střídající hotovost, mohou zasáhnout do boje asi 20 minut po hotovostních silách a zabezpečit tak plynulost hromadného úderu (příprava letounů včetně jaderné i klasické munice trvá podle norem USA a NATO pro roj 10–15 minut).

V první variantě může být zámyslem prostředků vzdušného napadení protivníka v prvním hromadném úderu proti ČSSR:

1. Řízenými střelami PERSHING zničit politická, hospodářská a průmyslová centra PRAHA, OSTRAVA, BRNO, BRATISLAVA, HRADEC KRÁLOVÉ, nebo jiné důležité velké plošné cíle, jako letiště možných nosičů jaderných zbraní apod.
2. Řízenými střelami SERGEANT zničit letiště v západních a severozápadních Čechách, průmyslové centrum PLZEŇ nebo pozemní vojska v nejbližších mírových posádkách.
3. Křídlatými raketami MACE zabezpečit zničení nejdůležitějších politických a hospodářských center PRAHA, OSTRAVA, nebo jiných cílů, např. arb, frb.
4. Hotovostními silami taktického letectva uskutečnit jaderné úderý na další letiště v Čechách a na Moravě, na štáby svazů, popřípadě i VS sborů PVOS.
5. Silami a prostředky střídajícími hotovost uskutečnit jaderné úderý na letiště na Slovensku, hospodářská a politická centra KOŠICE, MOST, LIBEREC, ÚSTÍ n. L., Kladno, Olomouc, Kolín, Žilina, Havlíčkův Brod, nebo na raketové brigády pozemních vojsk.
6. Hlavními silami po zaujetí bojové pohotovosti na mírových letištích uskutečnit jaderné úderý na soustředění pozemních vojsk (mírové posádky) v Čechách a na Moravě, komunikační uzly DEČÍN, Č. TŘEBOVÁ, PREROV, ZVOLEN, ČIERNA n. T., průmyslová střediska nebo jiné cíle.
7. Bitevním a stíhacím bombardovacím letectvem klasickými zbraněmi napadnout a vyřadit asi 30–35 cílů, prostředků PVOS (plro, to, RTH, VS, NS) v rámci průlomu naší PVOS na hlavních náletových směrech KARLSRUHE, PRAHA, OSTRAVA a MÜNCHEN, LINZ, OSTRAVA (KOŠICE).
8. Průzkum a zjišťování cílů pro další jaderné úderý, zjišťovat výsledky jaderných úderů a rádiové a radiolokační rušení.

Ve druhé variantě může být zámyslem sil a prostředků vzdušného napadení protivníka v prvním hromadném úderu proti ČSSR:

1. Řízenými střelami PERSHING zničit politická, hospodářská a průmyslová centra PRAHA, BRNO, OSTRAVA, BRATISLAVA, HRADEC KRÁLOVÉ nebo jiné důležité velké plošné cíle obdobně jako při první variantě.
2. Řízenými střelami SERGEANT zničit letiště v západních a severních Čechách, průmyslové centrum PLZEŇ a pozemní

vojska v nejbližších mírových posádkách.

3. Hotovostními silami taktického letectva uskutečnit jaderné úder y na další letiště v Čechách a na Moravě a na štáby svazů, popřípadě i VS sborů PVOS.
4. Silami a prostředky střídající hotovost uskutečnit jaderné úder y na letiště na Slovensku, hospodářská a průmyslová centra KOŠICE, MOST, OLOMOUC, na pozemní vojska v posádkách v Čechách, popřípadě raketové jednotky pozemních vojsk nebo jiné cíle.
5. Hlavními silami po zaujetí bojové pohotovosti na mírových letištích uskutečnit jaderné úder y na pozemní voj-

ska v dalších posádkách, politická, hospodářská a průmyslová centra ŽILINA, ÚSTÍ n. L., DUBNICA, MARTIN, PRAHA, OSTRAVA, LIBEREC nebo jiné cíle.

6. Bitevním a stíhacím bombardovacím letectvem klasickými zbraněmi napadnout a vyřadit celkem asi 20—25 cílů, prostředků PVOS (plro, to, RTH, VS, NS atd.) v rámci průlomu naší PVOS na hlavních náletových směrech KARLSRUHE, PRAHA, OSTRAVA a MÜNCHEN, LINZ, OSTRAVA (KOŠICE).
7. Průzkum a zjišťování cílů pro další jaderné úder y, zjišťovat výsledky jaderných úderů, rádiové a radiolokační rušení.

MOŽNÝ PRŮBĚH PRVNÍHO HROMADNÉHO ÚDERU PROTI ČSSR

Čas vydání rozkazu k napadení jsem zvolil 05.00 hodin SEČ. V této situaci by mohl mít hromadný úder tento časový průběh: Proniknutí signálu k hotovostním silám v 05.02—05.03 hodin, odpálení řízených střel PERSHONG a SERGEANT v 05.10—05.15 hodin a jejich dopad na cíle v ČSSR v 05.15—05.20 hodin. Vzlet letounů z hotovosti v 05.15—05.20 hodin a jejich přilet na hranice vzdušného prostoru ČSSR v 05.35—05.45 hodin.

Z hotovostních sil a prostředků použít v 1. variantě proti ČSSR 54 letounů, z toho 40 nosičů jaderných zbraní a 14 řízených střel. Z toho na cíle v ČSSR 12 řízených střel a 40 letounů (28 nosičů). Ve vzdušném prostoru ČSSR vytvořit hotovostními silami NATO celkem 25 cílů.

Ve druhé variantě (minimálního počtu prostředků vzdušného napadení) použít proti ČSSR 40 letounů, z toho 28 nosičů jaderných zbraní a 10 řízených střel. Z toho na cíle v ČSSR 10 řízených střel a 34 letounů (24 nosičů). Ve vzdušném prostoru ČSSR vytvořit hotovostními silami NATO pouze 17 cílů.

Hotovostní síly jsou určeny především k vyřazování letectva, hlavních míst velení a řízení armády a raketových jednotek pozemních vojsk, proto můžeme zcela reálně počítat s tím, že se budou zásadně vyhýbat prostorům bráněným protiletadlovými řízenými střelami, nebo je překonávat letem v malé nebo v přizemní výšce.

Ze sil a prostředků NATO, střídající hotovost, v první variantě použít proti ČSSR 54 letounů, z toho 40 nosičů jaderných zbraní a 3 křídlaté rakety MACE. Z toho na cíle v ČSSR 2 křídlaté rakety, 40 letounů (28 nosičů). Ve vzdušném pro-

storu ČSSR vytvořit silami střídajícími hotovost 20 cílů.

Ve druhé variantě použít proti ČSSR 40 letounů (28 nosičů). Z toho na cíle v ČSSR 34 letounů (24 nosičů). Ve vzdušném prostoru ČSSR vytvořit v této variantě 12 cílů.

Síly a prostředky NATO, střídající hotovost, by v dané situaci pokračovaly v ničení letectva a raketových jednotek pozemních vojsk, míst velení a řízení armády a zahájily spolu s bitevním letectvem průlom naší PVOS ničením plro, RTH, VS a NS klasickými prostředky. Současně průzkumným letectvem zjišťovat nové cíle k úderům letectva, výsledky jaderných úderů a uskutečňovat RL rušení.

Hlavními silami letectva po zaujetí bojové pohotovosti v první variantě použít proti ČSSR celkem 92 letounů, z toho 56 nosičů. Z toho na cíle v ČSSR 80 letounů (48 nosičů). Ve vzdušném prostoru ČSSR vytvořit 29 cílů.

Ve druhé variantě použít proti ČSSR celkem 76 letounů, z toho na cíle v prostoru ČSSR 60 letounů (40 nosičů). Ve vzdušném prostoru ČSSR vytvořit 23 cílů.

Bitevním a stíhacím bombardovacím letectvem pokračovat ve vyhledávání a ničení především objektů PVOS v rámci prohlubování průlomu naší PVOS a v ničení pozemních vojsk. Průzkumným letectvem pokračovat ve zjišťování nových cílů pro jaderné úder y a výsledků prvního hromadného úderu.

Možný časový průběh prvního hromadného úderu, pravděpodobné počty cílů a počty letounů ve vzdušném prostoru ČSSR pro obě varianty jsou uvedeny v příloze 1.

Z rozboru možného modelu vyplývá, že

za dané situace by byly pravděpodobně v prostoru ČSSR dvě kritické situace (náletové vlny) v obou variantách použití prostředků vzdušného napadení. První kritická situace co do počtu cílů i letounů byla mezi 40–80 minutami a druhá mezi 120–150 minutami od vydání rozkazu k napadení.

Z rozboru možného časového průběhu ničení cílů na území ČSSR vyplývá, že v obou možných variantách má protivník možnost hotovostními silami zničit bráněná místa a hlavní průmyslová centra a mírová obsazená letiště do 40–50 minut od dopadu řízených střel na cíle v ČSSR včetně štábů armád a vojenských okruhů, popřípadě raketových jednotek pozemních vojsk.

I při minimálním počtu 130 letounů proti ČSSR může protivník vyřadit v rámci průlomu naší PVOS až do 50 % pro a RTH v prvním hromadném úderu. Pokud jde o pozemní vojska, může protivník kromě štábů armád a okruhů vyřadit v prvním hromadném úderu až 50 % mírových posádek útvarů a svazků pozemních vojsk.

Z á v ě r

Z rozboru obou variant možného modelu prvního hromadného úderu v podmínkách všeobecné jaderné války zahájené s překvapením vyplývá, že ke zvýšení účinnosti a efektivity naší PVOS bude nutné přehodnotit celkovou koncepci PVOS a v celoarmádním měřítku řešit zejména tyto hlavní problémy:

1. Přehodnotit systém PVOS z hlediska předimenzování prostředků k ničení cílů ve velkých výškách a zaměřit se v další výstavbě systému PVOS především na výstavbu a zdokonalení malovýškového systému, tj. prostředků ke zjišťování cílů letících na malých výškách (účinné radiolokaátory) a prostředků k jejich ničení (protiletadlové řízené střely, letectvo a malorázové dělostřelectvo).
2. Přehodnotit sestavu protiletadlového vojska, zrušit systém kruhové obrany bráněných míst a vytvořit liniovou obranu. Jednotky protiletadlových řízených střel učlenit do liniové sestavy (2–3 linie). Palebné jednotky PLRV v hotovosti střídát tak, aby byla vytvořena souvislá linie prostoru účinné působ-

nosti PLŘS a zamezeno beztržnému pronikání vzdušného nepřítele do hloubky mezerami mezi bojovou sestavou bráněných míst.

3. Přehodnotit sestavu a rozmístění stíhacího letectva z hlediska efektivity jeho použití a plnění úkolů. Vyčlenit stíhací letectvo od frontového letectva a začlenit do podřízenosti armády PVOS. Reorganizovat a redislokovat stíhací letectvo tak, aby jeho rozmístění bylo úměrné plnění úkolů na obou hlavních vzdušných náletových směrech (asi $\frac{2}{3}$ na západní směr: FRANKFURT, PRAHA, OSTRAVA a $\frac{1}{3}$ na jihozápadní směr: MÜNCHEN, LINZ, KOŠICE nebo OSTRAVA). Zvýšit počet letounů udržovaných v hotovosti. Bylo by výhodné udržovat pro každý vzdušný náletový směr v hotovosti 2–3 roje (8–12 letounů, tj. celkem asi 16–20 letounů).
4. Přehodnotit průzkumný, radiolokační systém radiotechnického vojska z hlediska možností včasného zjišťování a vedení cílů na malých výškách a odolnosti systému proti radiolokačnímu rušení a radiotechnické činnosti protivníka. Především je nutné vytvořit účinný malovýškový systém zjišťování a vedení vzdušných cílů a účinný systém dalekého zjišťování vzdušných cílů. Urychlit zavedení automatizace, nebo poloautomatizace velení a uvědomování v systému radiotechnického vojska a jeho reorganizaci tak, aby pronikání informací o vzdušných cílech nebylo se zpožděním několika minut a se značnými nepřesnostmi způsobenými dosavadními plně manuálními metodami práce vojáků základní služby radiotechnického vojska.
5. K zabezpečení bojové pohotovosti a nepřetržité činnosti systému PVOS náležitě dotovat útvary PVOS lidmi s bojovou technikou tak, aby nebyly v rozporu úkoly s možnostmi útvarů a vytvořeny tak reálné předpoklady k plnění náročných úkolů PVOS při současném zabezpečení pracovních i životních podmínek lidí. Plně využít ke zvýšené

účinnosti PVOS prostředků vojenské PVO. Tyto prostředky k odrážení prvního hromadného úderu vzdušného nepřítele zařadit do systému PVOS.

Z hlediska útvarů PVOS bude nutné, aby měly rozpracováno několik variant možného modelu prvního hromadného úderu za použití jaderných i klasických zbraní a metodiku velení a řízení bojové činnosti na základě těchto variant, zejména pro hotovostní směny velitelských stanovišť, které řídí bojovou činnost do příchodu bojových směn.

Útvary protiletadlového raketového vojska musí rozpracovat jednotlivé varianty hromadného úderu i svoji činnost na základě těchto variant z hlediska ničení cílů, které budou pronikat prostorem účinné působnosti PLRV a z hlediska ničení cílů, které budou uskutečňovat průzkum a úderu na konkrétní možné cíle v prostoru

účinné působnosti sestavy PLRV. Při rozpracování variant využít všech poznatků z taktiky letectva USA ve Vietnamu.

Útvary stíhacího letectva musí rozpracovat jednotlivé varianty hromadného úderu i svoji činnost z hlediska odrážení úderů prostředků vzdušného napadení nepřítelů na hlavních vzdušných náletových směrech a ničení cílů v součinnosti s protiletadlovým raketovým vojskem, při využití všech poznatků z taktiky letectva USA ve Vietnamu.

Útvary radiotechnického vojska by měly rozpracovat jednotlivé varianty hromadného úderu a svoji činnost z hlediska radiolokačního zabezpečení činnosti letectva a protiletadlového raketového vojska z mírového a ze skrytého systému, zejména proti nízkoletícím cílům. Přitom musí vycházet z konkrétního hotovostního systému a z činnosti podle grafikonu.

PALEBNÉ PRŮMĚRY

DĚLOSTŘELECTVA

Palebný průměr zbraně není jen základní kalkulační jednotka ke stanovení normy spotřeby a zabezpečení, ale především základní vybavení zbraně municí, se kterou by plnila bojové úkoly. Palebný průměr kromě celkového počtu a počtu jednotlivých druhů munice stanoví závazně také její rozložení — kolik u zbraně, jednotky, útvaru, svazku.

Proto by mělo složení a rozložení palebného průměru optimálně odpovídat bojovému použití zbraně, palebným úkolům, které bude převážně plnit a dopravním možnostem zbraně — tahače nebo podvozku. Má-li být palebný průměr základní kalkulační jednotkou, jeho velikost by měla odpovídat předpokládané spotřebě v boji a palebné možnosti jednotlivých ráží by měly být vyrovnány, tj. jedním palebným průměrem zabezpečovat splnění přibližně stejného objemu typických palebných úkolů.

Přezkoumáme-li podle těchto hledisek palebné průměry dělostřelectva, dospějeme k závěru, že jsou určité disproporce, které bychom měli vyřešit.

V článku se pokusím navrhnout určité řešení z hlediska potřeb dělostřeleckého velitele; jsem si vědom, že jde o závěry diskusní povahy, proto žádám další dělostřelecké i vševojskové velitele a příslušníky služby dělostřeleckého vyzbrojování, aby k nim zaujali stanovisko.

CELKOVÁ VELIKOST PALEBNÝCH PRŮMĚRŮ

Základním druhem střel jsou tříštivo-trhavé granáty, které slouží k plnění převážně většiny palebných úkolů. Proto je toto střelivo nejvíce zastoupeno u ráží, které plní palebné úkoly hlavně střelbou ze zakrytých palebných postavení (85 až 100 %), a jeho počet je určující pro celkovou velikost palebného průměru.

Porovnáme palebné možnosti jednoho palebného průměru na typické cíle, přičemž jako základ (100 %) vezmeme nejhojnější ráže pro děla 122 mm H, pro raketomety 130 mm RM (tabulka 1).

Palebné možnosti všech ráží kromě 100mm K jsou dobře vyrovnány a tedy velikost jejich palebného průměru odpovídá. Palebné možnosti 100mm K jsou nižší vzhledem k menšímu účinku střel. Značné je snížení u cílů 5—7; pro tento materiál jsou však typické hlavně cíle 1—3 vzhledem k zařazení a dostřelu. Abychom vyrovnali palebné možnosti s ostatními rážemi, bylo by nutné zvýšit počet tříštivo-trhavých střel přibližně na 100 ran. Zvětšený objem a váha zde nebudou problémem, poněvadž 100mm K používá stejné tahače jako 122mm K.

SLOŽENÍ PALEBNÝCH PRŮMĚRŮ

Palebný průměr tvoří většinou různé střely — tříštivotrhavé, protipancéřové, průpalné, zástřelné, u jednotného střeliva a 152mm H jsou různé náplně.

Budeme posuzovat vhodnost složení palebných průměrů odděleně pro děla plnící převážně úkoly ze zakrytých palebných postavení, pro raketometry a protitanková děla.

a) Palebné průměry děl

Palebné průměry 100mm K, 122mm K, 122mm H obsahují převážně tříštivotrhavé střelivo, u 152mm H jen toto střelivo. Zbytek palebného průměru tvoří střelivo s protitankovým účinkem, u 122mm K ještě zástřelné střelivo.

Počet ran protitankového střeliva u 122mm H a K — 2 rány u děla — je zcela nedostatečný k zabezpečení obrany palebného postavení při nájezdu tanků. Kanón 100m má u děla 6 ran — což je asi tak minimální potřebný počet, ovšem ve dvou druzích s odlišnými balistickými vlastnostmi — 2 granáty protipancéřového a 4 průpalného. Houfnice nemá protitankové střelivo vůbec.

K zabezpečení obrany palebného postavení je nutné mít přímo u děla přibližně 6—10 ran. Toto množství umožňuje baterii odrazit útok v síle do tankové rot — k vyřazení potřebného počtu nejméně 10 tanků je potřeba 25—40 ran, kterou by vypálila čtyři děla ze šesti. Z této úvahy vyplývají tyto požadavky:

— u děl mít přímo u zbraně 6—10 ran protitankového střeliva jako základní výbavu děla, kterou nezařazovat do palebného průměru. Další 50 % z tohoto počtu vézt jako zásobu na vozidlech oddílu. Doplnění vyžadovat v případě spotřeby ve výši oddílové zásoby,

— pro 152mm H vyvinout (převzít) protipancéřové střelivo,

— pro 100mm K kanónových brigád používat jako protitankové střely pouze střelivo průpalné, protipancéřové střelivo ponechat pro protitankové jednotky.

Dýmové nebo zástřelné střelivo je velmi výhodné ke střelbě za obtížných pozorovacích či terénních podmínek, k zastřelení s prostředky vzdušného průzkumu, ke

Tabulka I

Palebné možnosti jednoho palebného průměru tříštivotrhavého střeliva v procentech ke 122mm H — 130mm RM

Poř. čís.	Palebný úkol	100 K 68 OF	122 K 71 OF	122 H 76 OF	152 H 60 OF	130 RM 128	M-21 120
1	Ničení OZ	73	93	100	103	—	100
2	Umlčení OZ	72	94	100	105	—	100
3	Baterie	82	93	100	96	100	75
4	Radiolokátor	—	94	100	105	100	118
5	Krytá živá síla	54	93	100	133	100	150
6	Nekrytá živá síla	60	93	100	105	100	100
7	Proud	45	94	100	98	100	100
Celkem průměr 1-7		64	93	100	107	100	106
1-4		73	94	100	107	100	98
5-7		53	93	100	112	100	117

střelbě v noci, kontrole účinné střelby apod. Přitom kromě 122mm K není ve složení palebných průměrů a podle Dě1-27-1 má se vyžadovat podle potřeby v množství asi 10 % tříštivotrhavého střeliva. Tato praxe není nijak výhodná. V palebném průměru 122mm K je zástřelné střelivo z toho důvodu, že jde o materiál s velkým dostřelem, který bude často plnit úkoly s prostředky vzdušného průzkumu. Totéž ale platí pro 100mm K kanónových brigád (kde pozorování výbuchů při větru je i na běžné pozorovací dálky značně obtížné) i pro ostatní ráže. Z toho důvodu pokládám za účelné mít v palebném průměru trvale dýmové či zástřelné střelivo v množství 5–8 %. Toto střelivo používáme především k zastřelení — přechod na tříštivotrhavé střelivo po zastřelení dýmovým je složitý, jsou-li (jak je dnes běžné) oba druhy laborovány s různými sériemi náplní. Bude-li dýmové či zástřelné střelivo trvalou součástí palebného průměru, bude laborováno s toutéž sérií náplní a jeho použití bude jednoduché.

Rozdělení náplní u 100mm K v poměru přibližně 3:1 ve prospěch náplně plné a u 152mm H v poměru 2:1 pro náplň plnou přeměněnou, odpovídá potřebám zbraní a předpokládaným úkolům. Střelivo u 122mm H a K je laborováno s plnou náplní. Přitom značnou část úkolů plníme menšími náplněmi a nepoužité velké náplně vracíme k další laboraci. Naskytá se otázka, zda by nebylo vhodné část náplní laborovat s menšími náplněmi, konkrétně 122mm H s náplní 3 a 122mm K s náplní 2. Podle praxe a zkušeností by bylo vhodné toto rozdělení: 122mm H — 60 až 70% náplň plná, zbytek náplň redukovaná (počítaje náplní 3).

Pro 122mm K stačí poměr 50% náplně plné, 50 % náplně 2.

b) Palebné průměry raketometů

Složení palebných průměrů je jednoduché — obsahují jen tříštivotrhavé (tříštivé) střelivo. V souladu s předcházející-

mi úvahami můžeme uvažovat o těchto závěrech:

— náboje 130mm RM laborovat zapalovači nz 62v, které umožňují nastavení i na trhavý účinek — např. při střelbě na kryté cíle;

— u raketometu M-21 mít v palebném průměru do 5 % dýmového či zástřelného střeliva.

c) Palebné průměry protitankových děl

Palebný průměr protitankových děl — 82mm BzK a 100mm K — se skládá z protitankového a tříštivotrhavého (tříštivého) střeliva. Pro složení palebného průměru je určující možná spotřeba protitankového střeliva přímo u zbraně — reálné je počítat s tím, že dělo může vypálit 20–25 ran při boji s tanky a obrněnou technikou. Složení obou protitankových palebných průměrů odpovídá těmto zásadám. U 100mm K je nutné ponechat složení 50 % protipancéřového a 50 % průpalného střeliva; protipancéřové střelivo slouží k boji s obrněnou technikou na větší dálky, ničení OT a lehkých tanků, průpalné střelivo k ničení cílů na dálky do 1800 m.

Velikost palebného průměru 100mm K bylo by účelné upravit shodně se závěrem stati 1 — přitom ponechat dosavadní počty protitankového střeliva a zvýšit počet tříštivotrhavé munice. Dosavadní **rozdělení náplní** tříštivotrhavých střel (50 % s náplní plnou, 50 % zmenšenou) zrušit a tříštivotrhavé střelivo u protitankových jednotek, vyzbrojených 100mm K, mít pouze s plnou náplní. Důvod: přímá střelba tříštivotrhavým střelivem je výhodnější s náplní plnou, úkoly, které by protitankové jednotky plnily ze zakrytých palebných postavení, budou většinou na dálkách větších než 12 km, takže zmenšená náplň je u protitankových jednotek zbytečná. Navíc z hlediska zásobování municí je to výhodné, poněvadž na stupni svazku odpadá nutnost udržovat zásobu zmenšené náplně, kterou u tanků nepoužíváme.

ROZLOŽENÍ PALEBNÝCH PRŮMĚRŮ

Dosavadní rozdělení, tj. 0,5 pp u zbraně, 0,2 pp na prostředcích praporu (oddílu), 0,1 pp u pluku a 0,2 pp u divize (svazku) i rozložení munice pro raketomety vcelku odpovídá potřebám dělostřelectva i kapacitě tahačů, podvozků apod. Pouze kanónové oddíly kanónových brigád a protitankové oddíly protitankového pluku a brigády by bylo výhodné považovat za „samostatné oddíly ve svazku“ a mít

u nich 0,5 pp u zbraně a 0,3 pp na dopravních prostředcích oddílu; na dopravních prostředcích brigády, pluku dopravovat 0,2 palebného průměru. Je to z důvodu větší zásobovací samostatnosti těchto oddílů, které jsou také často přidělovány jako posilový prostředek a působí i ve značné vzdálenosti od svého útvaru (svazku).

Návrh úpravy palebných průměrů dělostřelectva

Číslo pal. průměru	Palebný průměr pro	Munice pro zbraň	Druh náboje	Palebný průměr pro jednu zbraň		Pohyblivé zásoby vezené			
				ran ks	váha kg	u zbraně	praporu od- dílu	pluku	svazku
1	2	3	6	7	9	10	11	12	13
175	všechny druhy vojsk	82 mm BzK ZH 12,7	JOF	40	1570	20	8	4	8
			JPrSv	40		20	8	4	8
			celkem	80		40	16	8	16
			PZSv	300		150	60	30	60
117	protitan- kové jednotky	100 mmK vz. 53	JOF	46	4160	22	13	—	11
			JDým	6		4	1	—	1
			JPSv	24		12	8	—	4
			JPrSv	24		12	8	—	4
			celkem	100		50	30	—	20
116	armádní děl. svazky	100 mm kanón vz. 53	JOF*	98		44	20	9	19
			JDým**	8		6	—	1	1
			celkem	100	4000	50	20	10	20
			*mn	24		12	6	2	4
			**mn	2		2	—	—	—
			JPrSv	12	370	8	4	—	—
123	armádní děl. svazky	122 mm kanón vz. 31/37	EOF*	74		36	16	7	15
			EDým	6		4	—	1	1
			Celkem	80	4480	40	16	8	16
			*red. náplň	40		20	8	4	8
			EPSv	10	560	6	4	—	—

Číslo pal. průměru	Palebný průměr pro	Munice pro zbraň	Druh náboje	Palebný průměr pro jednu zbraň		Pohyblivé zásoby vezené			
				ran ks	váha kg	u zbraně	praporu oddílu	pluku	svazku
1	2	3	6	7	9	10	11	12	13
124	všechny druhy vojsk	122mm houfnice vz. 38	EOF*	74	2880	36	16	7	15
			EDým	6		4	—	1	1
			Celkem	80		40	16	8	16
			*red. náplň	24	400	12	6	2	4
			EPrSv	12		8	4	—	—
129	všechny druhy vojsk	152mm houfnice vz. 18/47	EOF*	56	4500	27	12	5	12
			EDým	4		3	—	1	—
			Celkem	60		30	12	6	12
			*nzmp	22	750	11	4	3	4
			EPSv	10		6	4	—	—
	všechny druhy vojsk	122mm Rm-M-21	JROF	114		114	—	57	57
			JRDým	6		6	—	3	3
			Celkem	120	—	120	—	60	60

Z á v ě r

Na základě těchto úvah by bylo účelné uskutečnit ve složení a rozložení palebných průměrů dělostřelectva tyto změny:

1. Palebný průměr 100mm K vz. 53 (a samohybného kanónu 100 mm) zvýšit na 100 ran jak pro kanónové brigády (váha 4,0 t), tak i protitankové jednotky (váha 4,2 t).
2. Protitankové střelivo pro děla (mimo protitankových jednotek) vyjmout ze složení palebného průměru a mít je v potřebném počtu v základní výbavě

děla a na dopravních prostředcích oddílů.

3. Do palebného průměru děl a raketo-metů M-21 zařadit dýmové (zástřelné) střelivo v počtu 5—8 % palebného průměru.
4. U 122mm H a 122mm zavést redukováné náplně.
5. Tříštivotrhavé střelivo pro 100mm K protitankových jednotek mít v palebném průměru pouze s plnou náplní.
6. Upravit rozložení palebného průměru

Palebné možnosti upravených palebných průměrů

Poř. čís.	Palebný úkol	100 K 92 OF	122 H 122 K 74 OF	152 H 56 OF	130 RM 128	M-21 114
1	Ničení OZ	101	100	98	—	100
2	Umlčení OZ	99	100	100	—	100
3	Baterie	114	100	92	100	72
4	Radiolokátor	—	100	100	100	112
5	Krytá živá síla	75	100	126	100	142
6	Nekrytá živá síla	84	100	100	100	89
7	Proud	62	100	95	100	100
Celkem průměr 1–7		89	100	102	100	105
1–4		105	100	98	100	96
5–7		72	100	107	100	110

pro protitankové jednotky a oddíly kanónových brigád.

Navrhované složení a rozložení palebných průměrů (viz tabulku 2) zachovává vcelku úpravu Dě1-27-1 s vypuštěním sloupců 4, 5, 8, 14 a zachováním číslování sloupců.

Porovnáme-li navrhované palebné průměry podle stejných zásad jako v části 1, tj. palebné možnosti ve vztahu ke 122mm H — 130mm RM (viz tab. 3).

Palebné možnosti všech ráží jsou dobře vyrovnány. Velikost, složení i rozložení palebných průměrů odpovídá. Kanón 100 mm je výhodné používat na cíle 5–7, výhodnější je přidělovat mu především cíle 1–3. Na krytou živou sílu a palebné prostředky využívat především 152mm H a RM M-21.

Navrhovaná úprava velikosti, složení a rozložení palebných průměrů dělostřelectva dobře splňuje všechny předpoklady a vyhovuje potřebám a úkolům dělostřeleckých průměrů ostatních zbraní.

Ženíjní přepravní technika a improvizace

Ženíjní přepravní technika se při svých soudobých progresivních parametrech vyznačuje mimo jiné též vysokou mechanizací a tím i relativně velkou rychlostí zřizování přepravišť přes vodní překážky. Zdvojení normovaných ženíjních přepravních prostředků improvizovanými prostředky má velký význam s ohledem na možnosti náhrady ztrát v soudobých podmínkách vedení bojové činnosti.

O některých z nejprogresivnějších typů normované ženíjní přepravní techniky a o jejich vlivu na zabezpečení manévru vojsk byly již uveřejněny ve VOJENSKÉ MYSLI některé články, např. v č. 4/67 „Použití pontonové mostové soupravy PMS“, v č. 6/67 „Mosty kontra obojživelníky“ a v č. 4/68 „Pásové samohybné soulodí GSP“. Dnešní článek je zaměřen na hodnocení nouzového zdvojení normované ženíjní přepravní techniky improvizovanými prostředky.

DŮVODY KE ZDVOJENÍ NORMOVANÉ ŽENIJNÍ PŘEPRVNÍ TECHNIKY IMPROVIZOVANÝMI PROSTŘEDKY

Nutnost ženíjního zabezpečení manévru vojsk a jejich prostředků v soudobých útočných operacích kvalitní moderní ženíjní přepravní technikou je všeobecně známá, prokazatelná a nesporná. Zároveň je však nutné si uvědomit, že současná skladba ženíjních jednotek, útvarů a svazků, dále technický stav ženíjní přepravní techniky a rovněž současné počty ženíjních přepravních prostředků přímo u vojsk i ve skladech stěží postačí plně zabezpečit prvosledové útvary a svazky hned v počátečním období války, zvláště při velkých ztrátách, které budou způsobeny především vlivem zbraní hromadného ničení.

Tím spíše se však bude muset projevit nedostatek ženíjních přepravních prostřed-

ků v dalším období války, kdy zásoby ženíjní přepravní techniky ze skladů budou předány vojskům k nahrazení zničených prostředků v průběhu předchozí bojové činnosti a další výroba buď nebude stačit krýt rychlý úbytek přepravní techniky zničené v boji nebo nebude mít vlivem velkého rozsahu ničení zázemí a ekonomických center jadernými údery nepříteli, dobré podmínky k doplňování ztrát ženíjní přepravní techniky nebo bude zaměřena především na zabezpečení výroby palebných prostředků; rozdíl mezi ztrátami a možnostmi doplňování ženíjních přepravních prostředků bude vzrůstat. Proto je nutné, aby pro každý typ ženíjního přepravního prostředku byla vyřešena odpo-

vídající varianta (nebo více variant) improvizovaného ženíjního přepravního prostředku s možností výroby v polních podmínkách nebo v závodcích či dílnách s průměrným běžným technickým zařízením, přičemž by bylo použito materiálu buď improvizovaného či v průměru běžně dostupného. Další podmínkou je možnost využití mechanizačních a motorizačních prostředků, které budou buď z běžné výroby (nanejvýše s úlevami ve zmíněných technických podmínkách k výrobě a přejímání) či z civilního používání nebo i kořistního původu. K tomu je nutné mít k dispozici předem připravenou výkresovou výrobní a výcvikovou dokumentaci, obě ově-

řené odpovídajícími zkouškami a praktickým používáním vzorků u vojsk, což tedy představuje znalosti těchto prostředků v odpovídající míře u vojsk již při mírovém výcviku. Současně s tím je nutné vytvořit potřebné množství rezerv mechanizačních, motorizačních i speciálních prostředků v civilním sektoru v národních podnicích, především ve stavebních podnicích (např. automobilní jeřáby, soupravy k beranění apod.), a dále i v masových organizacích, klubech apod. (např. lehká plavidla, přívěsné lodní motory, lehké potápěčské soupravy a jiná zabezpečující technika mající své uplatnění při sportu či ve výrobních odvětvích).

MOŽNÉ VARIANTY ZDOVOJENÍ ŽENIJNÍ PŘEPRAVNÍ TECHNIKY IMPROVIZOVANÝMI PROSTŘEDKY

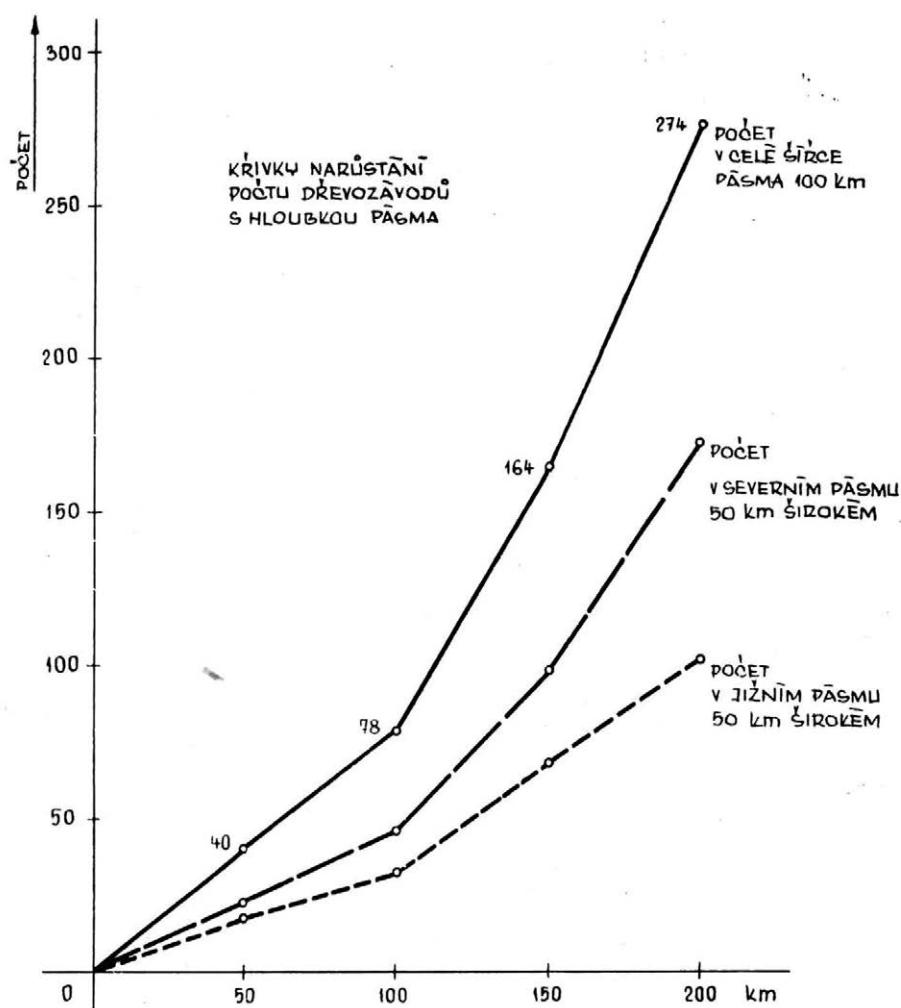
Skutečně dobrým základem řešení problematiky zdvojení ženíjních přepravních prostředků je současně technické vyřešení mechanizace stavby nízkovodních mostů a soustavný výcvik ve stavbě nízkovodních mostů, jimiž se v průběhu útočné operace nahrazují hlavně pontonové soupravy k jejich uvolnění pro opakované zabezpečování prvosledových útvarů a svazků. V tomto oboru mají armády států Varšavské smlouvy nesporný předstih před armádami států NATO, v nichž se s nízkovodními mosty prakticky příliš neuvažuje.

Vyřešit improvizovaně odpovídající přímý ekvivalent ke každému druhu či typu ženíjního přepravního prostředku nebude snadné a nebude se zdát vždy vhodně řešitelné. Tuto otázku musíme však chápat tak, že nejde o nahrazení normované techniky (často výrobně velmi náročné) totožným improvizovaným prostředkem, ale že jde o zabezpečení přepravy vojsk přes překážku určité kategorie (běžně řešené kvalitní moderní normovanou technikou) odpovídajícím improvizovaným způsobem, co do technologie vybudování přepraviště třeba zcela odlišným od použití normované techniky, avšak přes improvizaci co nejpohotovější, nejrychlejší a nejúspornější jak z hlediska výroby prvků i kom-

pletů (celků), materiálu i mechanizace, dopravy a manévru, vlastní stavby i provozu.

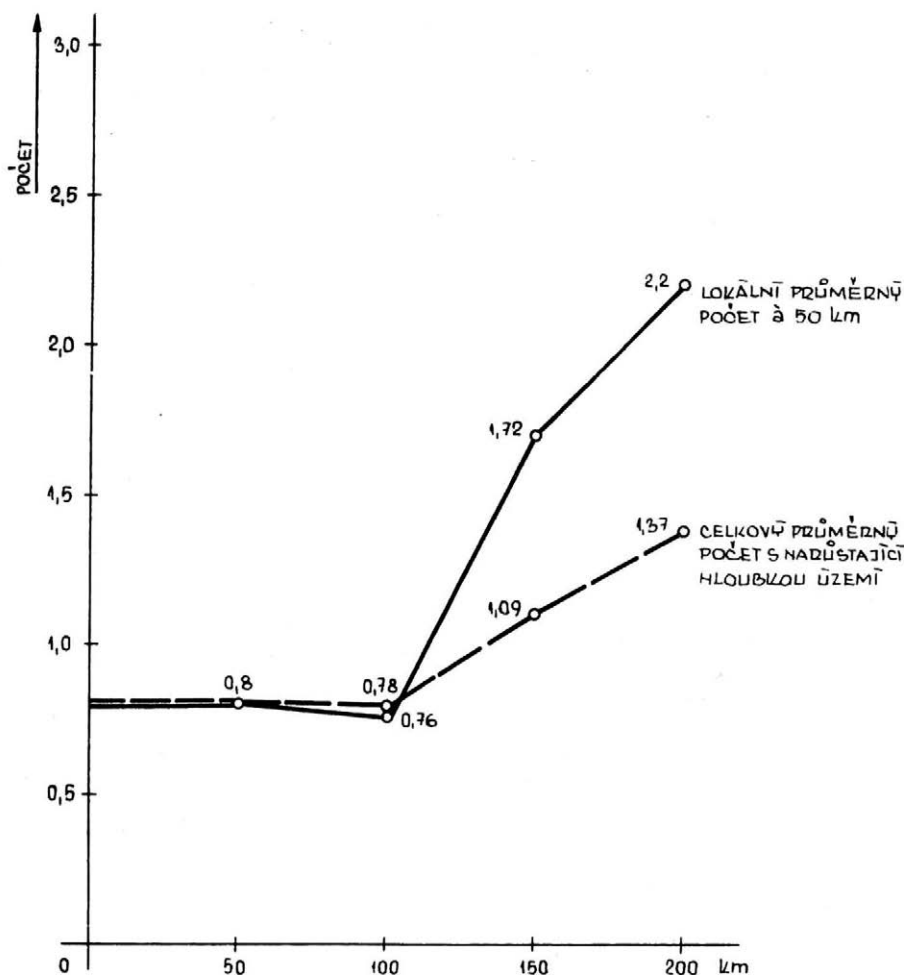
Pro názornost jsou dále uvedeny dvě rozdílné varianty přemostování překážek o šířce cca 15 m, s jejichž výskytem je možné počítat opakovaně v průměru po 40–50 km, tj. soudobých podmínkách vedení útočné činnosti až 2krát denně. Moderní a vysoce progresivní technikou k přemostění těchto častých překážek jsou mostní tanky, ať už dosud v ČSLA používané MT-34 nebo nově zavedené MT-55A. Improvizovaným prostředkem, který může nouzově nahradit předchozí normovanou rychlou a pohotovou přemostovací techniku jsou krátké rozebratelné dřevěné mosty o dvou či více polích s rozpětím většinou po 5 m pro jedno mostní pole. Most mostního tanku můžeme tedy improvizovaně nahradit dřevěným rozebratelným mostem o třech polích (vyrobitelným v polních podmínkách z místních zdrojů), řešeným pro stavbu buď mechanizovaně automobilním jeřábem nebo při poškození či vyřazení automobilního jeřábu i ručně. Proto jsou kolejové mostovky i rámové podpory uvedeného improvizovaného mostu rozebratelné na jednotlivé prvky, s nimiž lze manipulovat i ručně.

POČET DŘEVAŘSKÝCH ZÁVODŮ NA ZÁPADNÍM VÁLČÍŠTI V PÁSMU 100 km ŠÍROKÉM A 200 km HLUBOKÉM



POZNÁMKA
ZAPOČÍTÁNY JSOU DŘEVAŘSKÉ ZÁVODY NEJMÉNĚ S 5 ZAMĚSTNANCI

PRŮMĚRNÝ POČET DŘEVAŘSKÝCH ZÁVODŮ NA 100 km^2 ZÁPADOEVROPSKÉHO VÁLČISTĚ



POZNÁMKA:
ZAPOČÍTÁNY JSOU DŘEVAŘSKÉ ZÁVODY NEJMÉNĚ S 5 ZAMĚSTNANCÍ

Tak např. jedna kolejová mostovka váží cca 1400 kg, se rozloží po ručním vytažení osmi spojovacích roubíků celkem na osm dřevěných součástí (tj. 4 trámce, 2 mostíkové štíty, 2 svlaky), z nichž nejtěžší váží asi 220 kg. Rozebíratelné kolejové mostovky a nastavitelné rámcové podpory uvedeného improvizovaného dřevěného mostu můžeme převážet na kterémkoli typu nákladního automobilu o užitečné únosnosti nejméně 3 t.

Praktický příklad další alternativy — improvizovaného mostu na plovoucích podporách, postaveného přes středně širokou vodní překážku, je uveden na obr. 1.



VOUŽITÍ IMPROVIZACE V BOJOVÝCH PODMÍNKÁCH

Skutečnou potřebu a nutnost znalosti i dovednosti nahradit kterýkoli normovaný ženíjní přepravní prostředek improvizovaným prostředkem dokázal průběh Velké vlastenecké války, kdy po zničení normovaných ženíjních přepravních prostředků sovětská vojska (po rychlém několikátýdenním vývoji a vyřešení 40—60t dřevěné pontonové soupravy) zabezpečovala přepravy převážně jen improvizovanými prostředky, vyráběnými v polních podmínkách, poněvadž sovětský průmysl se musel v tehdejší situaci bezpodmínečně zaměřit na výrobu palebných prostředků a tanků; tak např. přes DUNAJ v Bratislavě postavili sovětské ženisté dřevěný pontonový most a VÁH u Trenčína přemostili pomocí improvizovaných prostředků, pouze jedno soulodí bylo normované. Není dále jisté bez zajímavosti, že v období útoku sovětských vojsk uskutečnily prvosledové jednotky a útvary převážnou většinu násil-

ných přechodů i přes široké vodní překážky za použití dovedně a iniciativně vyrobených improvizovaných ženíjních přepravních prostředků.

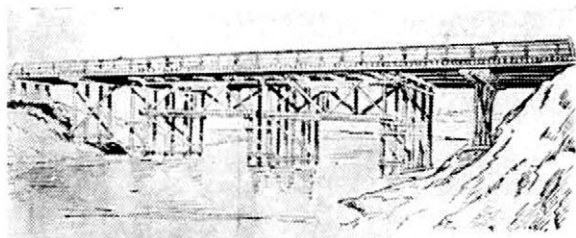
Dokladem úspěšného využití improvizovaných prostředků mohou být též zkušenosti ze současných bojů ve Vietnamu. Vlastenecká vietnamská vojska používají sice moderní bojovou a zabezpečující techniku, dodávanou z vyspělých průmyslových států, současně plně využívají při své činnosti též improvizovaných prostředků. Rozhodně není cílem porovnávat výzbroj naší armády s armádou Vietnamské demokratické republiky a s vojsky Národní fronty osvobození jižního Vietnamu, tím spíše ne zcela nesrovnatelné ekonomické, technické a výrobní podmínky, ale pouze poukázat na relativní úspěch improvizovaných prostředků v nouzových případech vedle moderní techniky a proti moderní technice.

PODMÍNKY K ŘEŠENÍ IMPROVIZOVANÝCH ŽENIJNÍCH PŘEPRAVNÍCH PROSTŘEDKŮ

Nejvýkonnější ženíjní přepravní technikou jsou mosty všech druhů a kategorií, umožňující plynulý přejezd relativně vysokého počtu bojové techniky a vozidel. Proto budeme normovanou ženíjní přepravní techniku nahrazovat improvizovanými dřevěnými nebo kombinovanými mosty, pře-

devším na pevných podporách, tedy rozebíratelnými dřevěnými mosty vhodnými pro OZP, nízkovodními mosty a popřípadě i vysokovodními mosty (viz obr. 2).

Řešení improvizovaných ženíjních přepravních prostředků je podmíněno v bojové situaci mimo jiné místními zdroji a



výrobní technikou jednak začleněnou u vojsk, jednak získanou na obsazeném území.

Lesní porosty předpokládaného válčiště vytvářejí dobré podmínky pro místní zdroje k improvizaci; jejich pohotovému využití je závislé na technickém vybavení ženijních útvarů určených k zřizování dřevozávodů.

Nejmenší význam pro improvizaci mají stálé dřevařské závody jednak svým strojním vybavením, jednak zásobami jak řeziva, tak kulatiny různých profilů.

Hustota a počty stálých dřevařských závodů na západoevropském válčišti jsou patrné z přílohy 1 a 2.

Tabulka 1 uvádí počet dřevařských závodů na západoevropském válčišti v pásmu 100 km širokém a 200 km hlubokém

grafickou formou křivek narůstání počtu dřevařských závodů s hloubkou pásma. Do číselných hodnot jsou započteny dřevařské závody s minimálně pěti zaměstnanci.

Na uvedených 20 000 km² uvažovaného pásma je celkem 274 dřevařských závodů.

V tabulce 2 je uveden průměrný počet dřevařských závodů na 100 km² západoevropského válčiště, dále hodnoty počtů jak číselně, tak graficky. Celkový průměrný počet dřevařských závodů v uvedených 20 000 km² uvažovaného pásma je 1,37 dřevařského závodu na 100 km².

V průběhu bojové činnosti je sice nutné počítat s vyřazením poměrně vysokého počtu stálých dřevařských závodů, přesto však můžeme počítat s tím, že svazek při průměrném hodinovém postupu 3–4 km/h i při zničení 80 % dřevařských závodů může získat denně 2–3 dřevařské závody ve svém útočném pásmu; při zničení 50 % stálých dřevařských závodů může obsadit denně 5–7 dřevařských závodů. Tím mohou být vytvořeny poměrně dobré materiální i výrobní podmínky k řešení improvizovaných ženijních přepravních prostředků a popřípadě i jiných druhů prostředků, např. prvků pro objekty velitelských stanovišť aj.

Z á v ě r

V článku jsem uvedl jen některé z variant možných improvizovaných ženijních přepravních prostředků.

Zkušenosti a hodnocení soudobých podmínek pro bojovou činnost nutně vedou k závěru, že úspěch ženijního zabezpečení násilných přechodů přes vodní překážky v příští možné válce bude záviset kromě jiných faktorů na kvalitních přepravních prostředcích maximálně mechanizovaných, avšak zdvojených zvláště po průběhu počátečního období války improvizovanými prostředky, vyřešenými a ověřenými principiálně již v mírových podmínkách.

RŮZNÉ

K SOUSTAVĚ VĚDECKÝCH INFORMACÍ

Podplukovník Ing. Vladimír Kubišta,
CSc.

Bouřlivý rozvoj vědy a techniky, který plně zasahuje i do života armády, každodenně přináší obrovské množství nových poznatků. Jedním z charakteristických rysů tohoto stavu je i to, že ve stále kratších obdobích se znásobuje množství vědeckých poznatků. V souvislosti s tím se velmi často hovoří o informační explozi, informačním mraku apod.

Nerozlučně s rozvojem vědy a techniky vzniká a vyvíjí se vědecká informace a její organizační podoba — soustava vědeckých, technických a ekonomických informací.

O soustavě vědeckých informací v té či oné zemi čas od času proběhne v našem tisku řada rozdílných a různě zaměřených zpráv. Čtenáře pochopitelně nakonec zajímá otázka: jak vypadá vědecká informace v naší zemi, v naší armádě?

Tento článek je pokusem přiblížit čtenáři tuto celkem málo známou oblast života naší armády. Omezený rozsah článku nedovoluje zabývat se všemi otázkami a problémy soustavy vědeckých informací v armádě. Proto se omezím jen na řešení organizační stránky tohoto problému.

STAV SOUSTAVY VĚDECKÝCH INFORMACÍ V ARMÁDĚ

Základem soustavy vědeckých informací v armádě se stalo vládní usnesení č. 606 ze dne 17. července 1959 o vybudování účelně decentralizované soustavy vědeckých informací. Vládní usnesení předpokládalo vybudovat třístupňovou soustavu útvarů vědeckých informací v podobě základních (závodních), oborových a odvětvových středisek vědeckých informací. Celostátním orgánem soustavy vědeckých informací nadresortního charakteru se stal Ústav pro technické a ekonomické informace — UTEIN, v dnešní podobě Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací — ÚVTEL.

Ústřední postavení v jednotlivých sítích vědeckých informací zaujala (nebo měla zaujmout) oborová informační střediska, která měla zahrnovat dosavadní útvary studijní, dokumentační, informační, publikační a překladatelské služby i technické

knihovny závodů nebo ústavů, při nichž byla zřízena. Přes některé dílčí nedostatky, které se projevily v dalších letech, je toto usnesení krokem vpřed při řešení otázek vývoje soustav vědeckých informací v naší zemi.

Téměř současně s vládním usnesením vyšel zákon č. 53 o jednotné soustavě knihoven ze dne 9. července 1959, který vytyčoval některé zásady budování sítě knihoven jako nedílné součásti jednotné soustavy knihoven.

Vládní usnesení č. 606/1959 a svým způsobem i zákon o jednotné soustavě knihoven byly v armádě uvedeny v život rozkazem ministra národní obrany č. 011 ze dne 2. prosince 1959.

Rozkaz podtrhuje význam zvýšení úrovně vojenskoteoretického myšlení a zvýšení intenzity vědecké práce v armádě. Zdůrazňuje, že jedním z důležitých prvků této činnosti je soustavné využívání poznatků a zkušeností obsažených ve vojenskovědecké, politické a technické odborné literatuře. V souvislosti s tím vyzvedává význam vojenské informační služby. Touto službou rozumí získávání, shromažďování, odborné zpracování, zveřejňování a zpřístupňování výsledků studijní a vědecké činnosti v těch vědních oborech, které se dotýkají zájmů Čs. lidové armády a které jsou obsaženy v literárních fondech domácí i zahraniční produkce.

Ve smyslu a duchu vládního usnesení č. 606/1959 byla zřízena oborová informační střediska:

- v oboru vojenskovědecké práce u Vojenské akademie Antonína Zápotockého, podřízené náčelníku akademie; jeho činnost (podle RMNO č. 011/1959) řídí a usměrňuje náčelník generálního štábu Čs. lidové armády prostřednictvím náčelníka akademie;

- v oboru technických věd u náměstka ministra národní obrany pro technické věci, podřízené přímo náměstkovi ministra národní obrany pro technické věci;

- v oboru společenských věd u Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda, podřízené náčelníku akademie; jeho činnost řídí a usměrňuje náčelník hlavní politické správy prostřednictvím náčelníka akademie;

- v oboru lékařských věd u Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu J. Ev. Purkyně, podřízené náčelníku ústavu; jeho činnost řídí náčelník zdravotnické správy prostřednictvím náčelníka ústavu.

Kromě uvedených a dosud existujících oborových informačních středisek bylo roz-

hodnutím náčelníka generálního štábu Čs. lidové armády v roce 1966 zřízeno další oborové informační středisko při VzÚ 401.

RMNO č. 011/1959 dále řešil některé dílčí otázky. Mimo jiné stanovil, aby sledování vojenské informační služby v příslušných vědních oborech a předkládání návrhů na zlepšení její činnosti zabezpečily jednotlivé sekce vědecké rady ministra národní obrany.

Tímto rozkazem byla též zrušena Ústřední vojenská knihovna. Její fondy byly rozděleny mezi knihovnu Ústředního domu armády, knihovny oborových informačních středisek a knihovnu Vojenského historického ústavu. Tím byl také dovršen proces likvidace vojenských odborných (vědeckých) knihoven v naší armádě, který s výjimkou akademií a některých vědeckých ústavů postihl celou armádu.

Rozkaz MNO č. 011/1959 je tedy opatřením ministerstva národní obrany, které realizovalo vládní usnesení č. 606/1959 v oblasti působnosti ministerstva národní obrany. Je nesporné, že vydáním tohoto rozkazu byl sledován ve své podstatě správný cíl — vybudovat soustavu vědeckých informací v armádě a pro její potřeby.

Hodnotíme-li dnes — s odstupem téměř desíti let, ale i pod zorným úhlem zkušeností z realizace vládního usnesení č. 606/1959 v civilním sektoru, jakož i ze zkušeností získaných při realizování RMNO č. 011/1959 — současný stav soustavy vědeckých informací v armádě, nelze se vyhnout některým závěrům:

1. Vládní usnesení č. 606/1959 se stalo právním podkladem budování **třístupňové** soustavy vědeckých informací. RMNO č. 011/1959 se však stal **podkladem vybudování pouze jednoho stupně soustavy vědeckých informací**, stupně sice nejdůležitějšího, ale přece jen pouze jednoho jediného. Tento rozkaz se nestal podkladem budování jak vyšších, tak ale zejména nižších článků soustavy vědeckých informací u svazů a svazků, popřípadě útvarů.

2. Závažná je skutečnost, že nebyl zřízen **orgán** — skutečný výkonný a dostatečně autoritativní orgán, **který by koordinoval činnost všech oborových informačních středisek** v souladu s potřebami vědecké práce, s požadavky bojové a operační přípravy. Tento orgán by měl také řídit a usměrňovat rozpracování metodiky a výzkumu činnosti pracovníků soustavy vědeckých informací v armádě apod.

3. Vládní usnesení č. 606/1959 bylo do podmínek armády **přeneseno dosti formálně**, bez přihlídnutí ke specifickým stránkám vojenskovědecké práce i bez vyhod-

nocení dosavadního vývoje vědecké informační činnosti v armádě. Zejména nebyla důsledně dodržena zásada, že oborová informační střediska mají být budována v souladu s profilem a potřebami vědecké práce toho pracoviště, u kterého byla zřízena.

4. Ustanovení vládního usnesení č. 606/1959 a RMNO č. 011/1959 **nebyla důsledně uvedena v život**. Ani jedno z oborových informačních středisek nebylo až do konce roku 1966 organizováno v duchu citovaných dokumentů. Výsledkem pak logicky bylo, že začalo postupně vedle sebe vznikat i několik informačních pracovišť. Taková situace se vytvořila na VPA KG, kde vedle sebe až do poloviny r. 1967 pracovala dvě informační pracoviště. Taková situace je dnes i na VA AZ, kde v současné době existují, popřípadě usilovně se budují tři informační pracoviště se všemi z toho vyplývajícími materiálními náklady.

5. Skutečnost, že neexistoval (a dodnes vlastně neexistuje) orgán, který by seriózně a odpovědně koordinoval činnost jednotlivých oborových informačních středisek, odráží se i v oblasti akvizice. VA AZ, TIS, VPA KG kupují ročně přes 2000 titulů domácích i zahraničních časopisů. Je obecně známo, že řada těchto titulů se překrývá, a to nejen uvnitř armády, ale i s civilními pracovišti. O tom konečně svědčí tyto údaje:

Vojenská vědecká knihovna VA AZ v posledních letech kupuje přes 700 titulů zahraničních časopisů, z toho 380 titulů z devizové oblasti. Státní technická knihovna v Brně dubluje tento nákup knihovny VA AZ 395 tituly, z toho pak 116 titulů z devizové oblasti. Obě knihovny jsou přitom umístěny v jednom prostoru.

S duplicitou (multiplicitou) nákupu odborných časopisů úzce souvisí i duplicita (multiplicita) jejich informačního zpracování. Není řídkým jevem, že **řada časopisů je dokumentována dvakrát i třikrát**.

Zřejmě nikdy se nevyhne určité duplicitě při nákupu literárních pramenů, i když by pochopitelně měla být omezena na minimum. Duplicita (multiplicita) v informačním zpracování jednotlivých titulů je však pro naši zemi příliš velkorysým přepychem.

6. Skutečnost, že není dostatečně autoritativní koordinující orgán s celoarmádní působností v oblasti vědeckých informací, projevuje se i v **rozdílném kádrovém zabezpečení jednotlivých oborových středisek**. Zvláště patrné je to při porovnání studijně rozborových skupin Vojenského vědeckého informačního střediska a Vědeckého informačního střediska spo-

čenských věd k 1. 10. 1967 (s nepatrnými změnami platí dodnes).

Studijně rozborová skupina VIS má tyto počty:

— samostatný vědecký pracovník (od 1. 1. 1968)	1
— starší důstojník	3
— důstojník	2
Celkem tedy	6

pracovníků

Studijně rozborová skupina VISSV má tyto počty:

— samostatný vědecký pracovník	3
— vědecký pracovník — CSc. (z toho 3 občanští pracovníci)	15
— starší důstojník	11
— důstojník	—
— odborný pracovník (občanských pracovníků)	8
Celkem tedy	37

pracovníků

Problém kádrového zabezpečení VIS v porovnání s VISSV vynikne zvláště výrazně, uvědomíme-li si několik okolností:

a) VIS je vyhraněným oborovým střediskem (vojenství, vojenská věda), které ve své činnosti není doplňováno a ani přímo nevyužívá — na rozdíl od ostatních středisek — výsledků práce obdobných civilních pracovišť.

b) Toto středisko zabezpečuje oblasti zájmů celé řady složek MNO, GŠ a HT. V jejich dnešní organizační podobě jsou to především:

- náčelník generálního štábu a jemu podřízené složky,
- náměstek ministra národní obrany
- náčelník hlavní správy pozemních vojsk a jemu podřízené složky,
- náměstek ministra národní obrany
- náčelník hlavní správy letectva a protivzdušné obrany státu a jemu podřízené složky,
- náměstek ministra národní obrany
- náčelník hlavního týlu a jemu podřízené složky,
- správa vojenského školství, atd.

Uvědomíme-li si důsledně postavení tohoto střediska a jeho řízení a postavení ostatních středisek, nelze se vyhnout pocitu, že je zde něco nenormálního.

Po shrnutí všeho, co bylo řečeno, lze konstatovat:

Soustava vědeckých informací v armádě existuje již téměř 10 let. Přestože ve své vlastní činnosti dosáhla řady cenných

úspěchů, její organizační struktura do značné míry ustrnula. Je nedořešena celá řada organizačních otázek. To ztěžuje jak práci uvnitř této soustavy, tak i prosazení cílevědomé spolupráce s informačními pra-

covišti v civilním sektoru. O tom, že je nutné řešit řadu závažných otázek, svědčí to, že současný stav i další vývoj této soustavy je již několik let předmětem jednání různých orgánů a komisí.

JAK DÁLE?

Ke správné odpovědi na otázku jak dále v soustavě vědeckých informací, jak dále zkvalitnit organizační strukturu celé soustavy tak, aby mohla daleko kvalitněji a účelněji plnit své poslání, bude zřejmě vhodné nejdříve formulovat několik základních, východních hledisek. Jejich správné vymezení, pochopení a důsledné uvedení v život by mělo vytvořit určité myšlenkové předpoklady řešení organizačních otázek. Domnívám se, že je možné formulovat tato hlediska:

- promyšlené, sladěné, cílevědomé řízení celé soustavy vědeckých informací v armádě;

- účelové budování soustavy vědeckých informací v armádě;

- maximální úspornost;

- úzká koordinace soustavy vědeckých informací v armádě s činností soustavy vědeckých informací v civilním sektoru.

Jinými slovy: jeví se **potřeba dobudovat a přebudovat soustavu vědeckých informací v armádě tak, aby její těžiště bylo skutečně v oblasti vojenskovědecké práce.** Současně je třeba usilovat o vyloučení veškeré duplicitní činnosti jak uvnitř armádní soustavy, tak zejména ve vztahu k civilní soustavě vědeckých informací — technických i společenských.

Nově organizovaná soustava vědeckých informací v armádě by měla mít tyto články:

1. Při výkonném orgánu vědecké rady ministra národní obrany skupinu 2—3 kvalifikovaných pracovníků, jejichž úkolem by mimo jiné bylo koordinovat činnost soustavy vědeckých informací jak uvnitř armády, tak i s civilním sektorem. Skupina by byla rovněž armádním partnerem ÚVTEI.

2. Přebudovat Technické informační středisko MNO na pracoviště vědeckých informací pouze pro potřeby MNO. Ve své každodenní činnosti by středisko využívalo materiálů zpracovaných ostatními oborovými informačními středisky — armádními i civilními.

Nelze však zcela pominout ani možnost znovuvybudování Ústřední vojenské knihovny při MNO, která by pak — možná i úspěšněji plnila informační poslání jak vůči MNO, tak i vůči celé armádě.

3. Přebudovat a dobudovat Vojensko-vědecké informační středisko ČSLA při VA AZ v souladu s profilem a potřebami akademie ve vojenskovědecké a vojensko-technické informační středisko. Při jeho další výstavbě brát v úvahu jak jeho oborovou jedinečnost, tak i celokademické funkce. V souvislosti s tím pak skoncovat s neodůvodněným tříštěním soustavy vědeckých informací na akademii. Takto účelně vybudované středisko vědeckých informací by při všech svých povinnostech vůči akademii plnilo nejméně 95 % všech svých povinností vůči celé armádě.

4. Vojenské informační středisko společenských věd při VPA KG je v současné době jediným pracovištěm vědeckých informací v armádě s ucelenou (uzavřenou) organizační strukturou. To se pochopitelně odráží velmi pozitivně v práci střediska. Přesto se však nelze ubránit dojmu, že by v jeho každodenní činnosti prospělo podstatně zvýraznění jeho vojenskopolitického a vůbec vojenského profilu na straně jedné a vyloučení veškeré duplicitní činnosti na straně druhé — a to i v oblasti společenských věd.

5. Zbývající dvě oborová informační střediska (VLVDÚ a VzÚ 401) jsou poměrně úzce specializována v souladu s potřebami svých ústavů. U těchto středisek by zřejmě měla být dále prohloubena specializace jejich práce v součinnosti s ostatními pracovišti. Je možné, že by se to odrazilo i v jejich organizační struktuře.

6. Vážným problémem, který zasluhuje uvážlivé a promyšlené řešení, je vybudování soustavy základních středisek (pracovišť) vědeckých informací u svazů, svazků, popřípadě útvarů. Těmito pracovišti by se např. mohly stát postupně obnovované a budované vojenské odborné knihovny.

Pronikání vědeckých informací k zájemcům na stupni svazu, svazku a útvaru je zřejmě nejslabším článkem celé soustavy vědeckých informací v armádě. Přitom nejde o to, jak by se snad někdo mohl nepsprávně domnívat, aby na pracovníky na těchto stupních byly kladeny požadavky vědecky pracovat apod. To je konečně úkolem jiných orgánů a ne soustavy vědeckých informací. Především jde o to, aby tito pracovníci, vzhledem ke svému

přístavení a ke svým povinnostem, byli alespoň v určité míře seznamováni se současným stavem rozvoje vojenskoteoretického myšlení a s výsledky vojenskovědeckého bádání. Jinými slovy: Soustava vě-

deckých informací na těchto stupních by měla účelně a vhodně pomáhat zájemcům, aby doplňovali a rozšiřovali ty své poznatky, které např. získají studiem Vojenské mysli.



Co říci závěrem? Dnes se všeobecně ve světě i u nás uznává, že k budování dobře pracující soustavy vědeckých informací je třeba zhruba deseti let. Avšak při pohledu na uplynulých 10 let vývoje soustavy vědeckých informací v naší armádě a na její současný stav lze se jen dosti těžko vyhnout smutnému konstatování: příliš mnoho promarněných příležitostí, příliš mnoho zbytečně vynaložené práce, příliš mnoho subjektivních přístupů a úzkých zájmů. Je jen přáním, aby právě tyto momenty byly vyloučeny ze současného řešení tak aktuálního problému, a to především v zájmu rozvoje vojenskovědecké práce v armádě, v zájmu potřeb celé armády.

POBYT sovětských vojsk na území cizích států

(Informace o mezinárodně právních
otázkách)

Kapitán, promováný právník **Josef Urban**

Jak vyplývá z podtitulu, nenajde čtenář v článku odpověď na politický a vojenský význam této problematiky mezinárodních vztahů, ani širší hodnocení mezinárodně politických souvislostí. **Informace se opírá pouze o publikované mezinárodní smlouvy a jiné dokumenty politické povahy, které mají přímý nebo alespoň nepřímý vztah k dočasnému pobytu sovětských vojenských jednotek na území cizích států. I když mezinárodní smlouvy a jiné dohody na právním základě regulují jen faktický stav věcí, jsou projevem vůle smluvních stran. Ukazují názorně, které otázky a na jakém základě byly dohodnuty. Jsou i důležitým nástrojem uchování a změny faktického stavu.**

Chceme-li se zamyslet nad právním postavením sovětských vojenských jednotek na území cizích států a nad mezinárodně politickým významem této skutečnosti, jak se vyjadřuje v příslušných smlouvách, je nezbytné ukázat i na historický a politický vývoj tohoto závažného problému mezinárodních vztahů.

Právní otázky dočasného pobytu se dotýkají mezinárodního práva ve dvojnásobném smyslu: jednak lze obecně posuzovat vztah pobytu zahraničních jednotek k cílům a zásadám Charty OSN (tedy k obecnému mezinárodnímu právu), jednak analyzovat právní vztahy mezi smluvními stranami.

Bezpečnost států měla podle Charty OSN zajišťovat kolektivní spolupráce všech členských států a v krajním případě společná donucovací akce proti útočníkovi. Zásady kolektivní bezpečnosti vytvářely dostatečný rámec efektivnosti takového systému. Fungování rozhodujících prostředků zajištění kolektivní bezpečnosti se však nepodařilo zajistit, i když k úplnému rozpadu systému nedošlo. Vznikem NATO a dalších vojenských bloků a vytvořením globální soustavy vojenských základen na cizích územích se vytvořila nebezpečná situace v mezinárodním společenství, situace, která je v rozporu se zásadami kolektivní bezpečnosti.

V podmínkách, kdy důležitým činitelem zajišťování mezinárodního míru a bezpečnosti se stává vojenská rovnováha sil, musí i socialistické státy stavět proti sjednocené vojenské síle západního bloku vojenskou sílu, a to v potřebném rozsahu i v náležité formě.

S mezinárodním právem však není v rozporu používání vojenské síly pouze z obranných důvodů, pokud tato síla je důsledkem předcházející vojenské hrozby a je této hrozbě přiměřená. Socialistické státy, vědomy si obecného nebezpečí, vznikajícího zajišťováním mezinárodního míru

a bezpečnosti vojenskou rovnováhou sil, předkládají současně s organizováním své vojenské síly i celou sérii návrhů, které směřují ke změně a likvidaci opatření takového druhu. Je možné jmenovat různé dílčí i zásadní návrhy na odzbrojení, likvidaci vojenských seskupení, likvidaci vojenských základů na cizím území, návrhy na částečné nebo úplné stažení zahraničních vojsk z území především evropských států a jiné návrhy a doporučení.²⁾

Sovětský svaz zrušil své vojenské námořní základny na území některých států a dnes má rozmístěny dočasně své ozbrojené síly na území Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Maďarské lidové republiky a nyní také na území Československé socialistické repub-

liky. Právním základem jejich pobytu jsou jednak mezinárodní smlouvy uzavřené mezi dohodovými velmocemi jako výsledek 2. světové války a Varšavská smlouva (obecné mezinárodní právní základy) a dvoustranné smlouvy mezi zainteresovanými zeměmi.

Rozmístování vojsk na území cizích států není zvláštností socialistické koalice států, nýbrž v podstatě i obecně užívanou formou zabezpečování zájmů NATO a jiných mezinárodních vojenských uskupení.

Krátké pojednání o historickém vývoji této problematiky umožní snadnější orientaci v platném právním stavu, základech tohoto stavu a okruhu otázek, kterých se právní úprava dotýká.

BÝVALÉ SOVĚTSKÉ VOJENSKÉ ZÁKLADNY

Vojenská námořní základna ve Finsku.

Sovětský svaz měl podle mírové smlouvy s Finskem z 12. března 1940 pronajat poloostrov Hanko s přilehlými vodami za účelem vybudování vojenské námořní základny, která měla chránit vstup do Finského zálivu. Pronájem byl poskytnut na dobu 30 let za příslušnou náhradu.

V další etapě vztahů mezi Finskem a SSSR, podle mírové smlouvy z 10. 2. 1947, Sovětský svaz se zřekl svých práv na pronájem poloostrova Hanko výměnou za poskytnutí oblasti Porkkala-Udd ke stejnému účelu. V souvislosti s tím byly poskytnuty Sovětskému svazu i další služby, nutné k provozu základny (železniční, vodní, silniční a vzdušné cesty, užívání telekomunikačních prostředků). Pronájem byl poskytnut na dobu 50 let za náhradu.

Po uzavření Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi oběma státy ze 6. 4. 1948 se zlepšovaly vzájemné vztahy. V souvislosti s mezinárodní situací v letech 1954–1955 byla 10. 9. 1955 uzavřena v Moskvě dohoda o „zřeknutí se práva SSSR používat oblast Porkkala-Udd jako vojenskou námořní základnu a o stažení ozbrojených sil z této oblasti“. Finská republika převzala tuto oblast a všechna zařízení do své správy.

Vojenská námořní základna v Číně.

Na Krymské konferenci bylo mezi USA, Velkou Británií a Sovětským svazem v rámci spojeneckých dohod o Japonsku dosaženo úmluvy o předání námořní základny Port Artur (na území Číny, kontrolované tehdy Japonskem) Sovětskému svazu.

K definitivní dohodě o Port Arturu došlo později mezi Čínou a Sovětským svazem ve Smlouvě o přátelství a společenství v Moskvě dne 14. 8. 1945. Právní vztahy mezi oběma velmocemi byly vyjádřeny v institutu společného užívání práva na území námořní základny, a to na dobu 30 let. Byla také vytvořena čínsko-sovětská vojenská komise, která měla rozhodovat o otázkách spojených s používáním základny.

Nová situace vznikla vyhlášením Čínské lidové republiky v roce 1949. Dohoda mezi Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou o čínské čančunské železnici, Port Arturu a Dálném ze 14. 2. 1950, předpokládala odchod sovětských vojsk a předání základny bezprostředně po uzavření mírové smlouvy s Japonskem, nejpozději však koncem roku 1952. Protože nebylo dosaženo společné dohody o mírové smlouvě s Japonskem mezi dohodovými velmocemi, byl prodloužen termín vykli-

1) Viz např. V. Novák: Nebezpeční hosté, Praha 1964, NV.

2) Viz např. dokumenty: Návrh SSSR k otázce odzbrojení a zmírnění mezinárodního napětí z 17. 11. 1956, Návrh SSSR na zmírnění mezinárodního napětí z 8. 1. 1958, Komuniké o poradě Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy z 26. 5. 1958, Memorandum předložené SSSR na XIII. zasedání Valného shromáždění OSN z 18. 9. 1958, Návrh smlouvy o přátelství a spolupráci evropských států z 15. 7. 1958, Deklarace o všeobecném a úplném odzbrojení, předložené Valnému shromáždění OSN na jeho XIV. zasedání a v poslední době návrhy obsažené v Deklaraci o upevňování míru v Evropě, kterou přijalo zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy 5. 7. 1966.

zení základny až do okamžiku dosažení takové společné dohody.

Mezinárodně politická situace po skončení korejské války vytvořila pak předpoklady dalšího jednání mezi oběma zeměmi. Dospělo se k definitivní dohodě o předání základny do plné dispozice ČLR. Stalo se tak k 31. 5. 1955.

MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ ZÁKLAD DOČASNÉHO POBYTU SOVĚTSKÝCH VOJSK NA ÚZEMÍ NĚKTERÝCH SPOJENECKÝCH STÁTŮ

Německá demokratická republika a Polská lidová republika. Dočasná přítomnost sovětských ozbrojených sil na území těchto dvou států se opírá o některé mezinárodní smlouvy, uzavřené dohodovými velmocemi v roce 1945 po porážce hitlerovského Německa. Protokol o dohodě mezi vládami Sovětského svazu, Spojených států a Velké Británie a prozatímní vládou Francie o okupačních pásmech v Německu a o správě Velkého Berlína z 12. 9. 1944 předpokládá zřízení okupačních pásem v Německu.

Dalšími právními akty mezi velmocemi byly dohody, dosažené na Krymské a Postupimské konferenci v roce 1945, o okupaci a kontrole Německa, podle kterých se na základě sjednaného plánu obsadila samostatná pásma a zřídila Kontrolní komise se sídlem v Berlíně. K zajištění spojující cesty mezi vojsky okupačních mocností na území Německa se ponechaly příslušné vojenské jednotky i na jiných územích evropských států. Z tohoto důvodu se nacházely sovětské vojenské jednotky na území PLR.

V důsledku pozdějšího vývoje (vznikem separátního západoněmeckého státu) se měnilo právní postavení sovětských ozbrojených sil na území východního okupačního pásma. Po vzniku Německé demokratické republiky v roce 1949 docházelo k postupnému obnovování suverenity tohoto státu, až posléze NDR vystupuje ve vztahu k Sovětskému svazu jako smluvní strana dvoustranné smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojenských jednotek na svém území. Stalo se tak na základě Komuniké o jednání mezi vládou a vládní delegací NDR a Sovětského svazu z 22. 8. 1953, dále Prohlášení sovětské vlády o vztazích mezi NDR a SSSR z 25. 3. 1945 a konečně Smlouvy o vztazích mezi NDR a SSSR z 20. 9. 1955. V poslední z nich se již uvádí formulace, že dočasný pobyt sovětských vojsk na území NDR je se souhlasem vlády tohoto státu a předpokládá uzavření zvláštní dohody o této otázce na dvoustranném základě.

Pojem vojenské základny v právním smyslu nelze ztotožňovat s institutem dočasného pobytu sovětských vojsk na území spojeneckých států. Vedle politických aspektů podléhá umístění sovětských vojsk na území některých členských států Varšavské smlouvy jinému právnímu režimu.

Dočasný pobyt sovětských ozbrojených sil na území NDR a PLR právně zakotvily dvoustranné smlouvy mezi zainteresovanými stranami v období let 1956–1957.

Shrňme-li mezinárodně právní důvody dočasného pobytu sovětských ozbrojených sil na území těchto dvou států, pak platným základem jsou mezinárodní smlouvy, uzavřené dohodovými velmocemi po kapitulaci Německa (nebyl vytvořen jednotný německý stát na demokratickém základě). Sovětská vojska jsou na tomto území i v souladu s Varšavskou smlouvou.

Maďarská lidová republika a Rumunská lidová republika. Obdobně jako v případě Německa došlo v roce 1945 mezi velmocemi k Dohodě o okupačních pásmech v Rakousku z 9. 7. 1945, na základě níž byla vojska okupačních mocností na tomto území až do roku 1955.

Podle článku 21, odstavec 1 a 3 mírové smlouvy s Rumunskem a článku 22, odstavec 1 a 3 mírové smlouvy s Maďarskem, poskytovaly oba státy Sovětskému svazu právo udržovat na vlastním území ozbrojené síly SSSR, potřebné k zajištění komunikačních linií mezi Rakouskem a územím Sovětského svazu. Předmětem úpravy vzájemných vztahů bylo právo na služby a usnadnění, potřebné k udržování zmíněných komunikačních linií; zato SSSR vyplácel oběma stranám odpovídající kompenzaci.

Po uzavření státní smlouvy s Rakouskem v květnu 1955 se dosavadní stav změnil, protože součástí smlouvy bylo stažení okupačních vojsk. SSSR tak učinil ještě před stanoveným termínem, tj. před 31. 12. 1955.

V té době byla již uzavřena Varšavská smlouva a ta se také stala právním podkladem nové úpravy dosavadního rozmístění sovětských vojsk v Maďarské lidové republice a v Rumunské lidové republice. Dvoustrannými smlouvami, které byly mezi zainteresovanými zeměmi uzavřeny, předcházelo uveřejnění Deklarace vlády SSSR o zásadách dalšího rozvoje a upevňování vztahů mezi socialistickými zeměmi z října 1956, kde mj. vláda SSSR projevila

ochotu jednat o otázkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území přátelských států.

Platnou právní úpravou dočasného pobytu sovětských jednotek na území MLR je tedy Varšavská smlouva a dvoustranné smlouvy mezi SSSR a MLR o úpravě vzájemných vztahů. Až do stažení sovětských jednotek z území RLR (na základě rozhodnutí Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy z 26.

5. 1958) platily i tam v podstatě stejné zásady.

Pokud jde o území Československa, před rokem 1968 existovala pouze Dohoda o statutu sovětských vojsk na území ČSR v době válečných operací z 8. 5. 1944, podle které se sovětská vojska stáhla na vlastní území po skončení válečných operací. Nyní upravuje dočasný pobyt sovětských vojenských jednotek na našem území smlouva ze 16. října 1968.

PRÁVNÍ ÚPRAVA DOČASNÉHO POBYTU SOVĚTSKÝCH VOJSK

Postavení sovětských ozbrojených sil na území členských států Varšavské smlouvy upravují a vysvětlují dokumenty právní i politické povahy.³⁾ Protože na jejich mezinárodně politické hodnocení a přípustnost podle obecných norem mezinárodního práva jsem již poukázal, další část informace věnuji otázkám právních vztahů mezi smluvními stranami. Ty jsou obsaženy v dohodách o dočasném rozmístění sovětských jednotek na území přátelských států a v dohodách o vzájemné právní pomoci.⁴⁾

1. Zásady dočasného rozmístění

V Deklaraci vlády SSSR o základech dalšího rozvoje a upevňování přátelství a spolupráce mezi socialistickými zeměmi

z 4. 10. 1956 se mj. vyjadřuje stanovisko SSSR k dočasnému pobytu sovětských jednotek na území evropských socialistických států. Sovětská vláda soudí, že právními důvody dočasného rozmístění sovětských vojsk na území MLR a RLR je Varšavská smlouva a dvoustranné dohody mezi členskými státy. V PLR se pak sovětské jednotky nacházejí na základě Postupimské konference a v souladu s Varšavskou smlouvou. **Sovětská vláda je dále ochotna projednat s ostatními členskými zeměmi problém jejich dalšího pobytu na základě**

— **dohody mezi všemi účastníky (Varšavské smlouvy),**

— **za souhlasu členského státu, na jehož území a podle jeho žádosti tato vojska jsou, nebo mají být rozmístěna.**

³⁾ — Deklarace vlády SSSR o základech rozvoje a dalšího upevňování přátelství a spolupráce mezi SSSR a ostatními socialistickými státy z 30. 10. 1956.

— Společné prohlášení delegací ÚV KSSS a vlády SSSR a delegací ÚV PSDS a vlády PLR z 18. 11. 1956.

— Prohlášení vládních delegací SSSR a RLR o společném jednání z 3. 12. 1956.

— Společné prohlášení vládních delegací SSSR a NDR ze 7. 1. 1957.

— Deklarace vlád SSSR a Maďarské lidové republiky z 28. 3. 1957.

— Československo-sovětské komuniké z Moskvy ze 4. 10. 1968.

⁴⁾ — Smlouva mezi vládou SSSR a vládou Polské lidové republiky o právním statutu sovětských jednotek dočasně umístěných na území Polska ze 17. 12. 1956.

— Dohoda mezi vládou NDR a vládou SSSR o otázkách dočasného rozmístění sovětských jednotek na území NDR z 12. 3. 1957.

— Dohoda mezi vládou SSSR a Rumunské lidové republiky o právním postavení sovětských jednotek dočasně umístěných na území RLR z 15. 4. 1957.

— Dohoda mezi vládou SSSR a vládou Maďarské lidové republiky o právním postavení sovětských vojsk na území MLR z 27. 5. 1957.

— Smlouva mezi vládou NDR a vládou Sovětského svazu o vzájemné právní pomoci ve věcech, které souvisejí s dočasným rozmístěním sovětských ozbrojených sil na území NDR z 2. 8. 1957.

— Smlouva mezi vládou PLR a vládou SSSR o vzájemné právní pomoci ve věcech, které souvisejí s pobytem sovětských jednotek dočasně umístěných na území Polska z 26. 10. 1957.

— Komuniké o zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy z 26. 5. 1958 (stažení sovětských vojsk z území Rumunské lidové republiky).

— Smlouva mezi vládou ČSSR a vládou SSSR o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území ČSSR z 16. 10. 1968.

Společná prohlášení stranických a vládních delegací mezi SSSR a ostatními socialistickými státy, jak byla vydána v letech 1956—1957, jednak formulují zásady dočasného rozmístění a jednak vyjadřují mezinárodně politické souvislosti dočasného pobytu sovětských vojsk i účelnost jejich rozmístění v budoucnu. Všeobecně se uvádějí argumenty, vyplývající z mezinárodně politické situace:

- zostřování mezinárodního napětí v důsledku existence vojenských bloků, které brání nastolení trvalého míru,
- remilitarizace NSR, aktivizace re-vanšistických sil a skutečnost, že nedošlo ke společnému řešení německé otázky,
- existence základů USA na cizím území,
- odmítání odzbrojení a závazků k mírovému řešení sporů.

Sovětsko-polské prohlášení dále vyjadřuje právní zásady postavení sovětských jednotek na území spojeneckých států, které mají obecnou platnost. **Za základ právní úpravy jsou vyhlášeny zásady „proletářského internacionalismu, národní nezávislosti a nevměšování, svrchovanosti.** Zejména zásada suverenity a nevměšování se do vnitřních věcí přijímajícího státu je ve všech smlouvách o dočasném pobytu uvedena na prvním místě. Státy, na kterých jsou umístěny sovětské vojenské jednotky, **zůstávají podle těchto prohlášení suverény na svém území a povolují omezenému počtu sovětských vojsk omezené užívání vojenských objektů.**

2. Právní režim dočasného rozmístění sovětských vojsk

Protože dohody o dočasném rozmístění sovětských vojsk na území NDR, PLR, MLR a nyní i ČSSR jsou svým obsahem i formou v podstatě shodné a upravují pravidelně stejný okruh otázek mezi oběma smluvními stranami, pojednám pouze o jejich obecné náplni s uvedením některých odlišností. **Smlouva mezi vládou SSSR a vládou ČSSR o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na našem území byla ovšem uzavřena za poněkud jiných okolností, než byla situace let 1956—1957. Má proto odlišností nejvíce, i když podstata zůstává stejná.**

a) **Otázky věcné povahy.** Každá ze smluv o dočasném pobytu sovětských vojenských jednotek obsahuje ustanovení o **počtech a rozmístění sovětských vojsk.** Konkrétní otázky s tím spojené jsou předmětem zvláštních dohod mezi smluvními stranami (pouze smlouva SSSR a NDR

uvádí, že počet a rozmístění sovětských vojenských jednotek bude předmětem konzultací).

Smlouvy většinou definují pojem „**prostory rozmístění**“ sovětských vojenských jednotek a shodují se v tom, že se jimi rozumí jednak místa stálých posádek sovětských ozbrojených sil na území přijímajícího státu, jednak i jiné vyhrazené prostory. Např. čl. 18 sovětsko-polské dohody stanoví, že jde o místa, která jsou vyčleněna k používání sovětským jednotkám — ubytovací prostory, polní cvičiště, střelnice a jiné objekty, které tyto jednotky používají.

Způsoby a podmínky využívání poskytnutých objektů (ubytovacích prostorů, střelnic, cvičišť) a poskytování příslušných služeb nezbytných k provozu těchto objektů (stavební prostředky, telekomunikační spoje, využití elektrické energie, výkon potřebných komunálních služeb, náhrada za užívání) rovněž upravují zvláštní dohody smluvních stran. Ve smlouvě československo-sovětské se navíc uvádí „společné užívání vojenských cvičkových prostorů, střelnic a cvičišť s Československou lidovou armádou“ (čl. 3 smlouvy).

K **budování staveb** jakéhokoli druhu (letišť, cesty, mosty, stálá zařízení, rádiové spojení, použité frekvence a kapacity takových zařízení) je třeba souhlasu příslušných orgánů země pobytu.

b) **Právní postavení příslušníků sovětských jednotek.** Společné dohody o dočasném pobytu sovětských jednotek s většími či menšími podrobnostmi vymezují pojem „osob, které přísluší k sovětským jednotkám“. V podstatě se rozlišují tři kategorie osob:

- příslušníci sovětských vojenských jednotek (vojenské osoby z povolání a základní služby),
- civilní zaměstnanci vojenské správy,
- rodinní příslušníci obou těchto kategorií osob. Dohoda československo-sovětská navíc vymezuje kdo jsou „členové rodin příslušejících k sovětským vojskům“. Tato rozlišení mají svůj právní význam a souvisejí se zvláštní právní úpravou některých otázek jejich postavení.

Při pokusu stručně charakterizovat společné základní rysy jejich právního postavení, pak najdeme ve smlouvách tyto:

- základní právní zásadou určující obecně jejich vztah k právnímu řádu přijímajícího státu je stanovena povinnost respektovat a plnit právní řád země pobytu,

— vojenské osoby nosí stejnokroj a označení podle předpisů, platných v sovětských ozbrojených silách,

— cestování těchto osob do míst stálých posádek, potřebné osobní dokumenty, platnost celních a devizových předpisů, pasová a celní kontrola těchto osob řídí se většinou zvláštními dohodami mezi smluvními stranami,

— na žádost země pobytu (příslušných orgánů) mohou být jakékoli osoby sovětských ozbrojených sil odvolány pro porušení právního pořádku přijímajícího státu. Toto ustanovení však československo-sovětské smlouva neobsahuje.

c) **Jurisdikce v trestních věcech.** V dohodách se stanoví obecná zásada, podle které osoby sovětských ozbrojených sil podléhají soudní pravomoci země pobytu; vojenské osoby podléhají orgánům vojenské justice a prokuratury.

Ustanovení smluv však předpokládají dvě zásadní výjimky z této zásady, a to v případech, že jde o trestné činy a přestupky spáchané těmito osobami

— proti Sovětskému svazu a proti vojenským osobám, jiným příslušníkům sovětských jednotek a členům jejich rodin.

— v případech, že jde o trestné činy a přestupky spáchané vojenskými osobami při plnění služebních povinností (v československo-sovětské smlouvě s dodatkem „v místech stálých posádek“).

Tyto výjimky z obecné příslušnosti příslušných orgánů země pobytu podléhají rozhodovací pravomoci sovětských soudů, prokuratury a jiných orgánů.

Trestné činy a přestupky občanů přijímajícího státu proti sovětským ozbrojeným silám a jejich příslušníkům jsou posuzovány jako obdobné jednání proti ozbrojeným silám země pobytu.

Příslušné orgány země pobytu a sovětské příslušné orgány si mají navzájem poskytovat pomoc při stíhání uvedených trestných činů a přestupků a mohou vzájemně žádat o postoupení nebo převzetí věcí, v případech zvláště stanovených.

d) **Náhrada škody.** Všechny platné smlouvy obsahují články o vzájemných náhradách, vzniknou-li hmotné škody sovětským jednotkám, příslušníkům sovětských jednotek a jejich rodinným příslušníkům na jedné straně a institucím země pobytu, občanům země pobytu a třetím osobám, které pobývají na území přijímajícího státu.

Hmotné škody mohou vzniknout buď konáním, nebo opomenutím, při výkonu služebních povinností příslušníků sovětských vojenských jednotek, nebo ve všech

dalších případech i mimo výkon služebních povinností.

Vzniklé hmotné škody posuzují a rozhodují o nich smíšené komise (obecně) nebo zmocněnci obou smluvních stran (škody vzniklé konáním nebo opomenutím sovětských jednotek a jejich příslušníků, jakož i škody způsobené institucemi země pobytu sovětským jednotkám a jejich příslušníkům).

Ostatní případy řeší příslušné justiční orgány země pobytu. Uplatňování nároků náhrad se děje podle práva země pobytu. Odškodnění vyplácí smluvní strany ve vymezené lhůtě (do tří měsíců od rozhodnutí).

e) **Společné orgány.** Aby bylo možné operativně rozhodovat o otázkách, vzniklých při aplikaci dvoustranných smluv a při jejich výkladu, zřizují se smíšené komise na základě paritního zastoupení, které jednají podle jednacího řádu. V případě sporu o určitou otázku dochází k rozhodnutí diplomatickou cestou. V československo-sovětské smlouvě plní tuto funkci zvláště jmenování zástupců (čl. 13).

f) **Platnost smluv.** Smlouvy shodně neuvádějí dobu platnosti a jsou tedy uzavřeny na neurčitou dobu (po dobu trvání pobytu sovětských vojenských jednotek). Nestanoví se ani zvláštní podmínky, nebo alespoň obecné podmínky výpovědi smlouvy, uvádí se pouze, že „smlouva může být změněna souhlasem obou smluvních stran“.

3. Některá zvláštní ustanovení

Mimo uvedené rozdílnosti, které ovšem nevybočují z obecných zásad, obsahují smlouvy další ustanovení.

Tak ve smlouvě sovětsko-polské se vedle smíšené komise uvažuje o povolání zvláštních zmocněnců pro záležitosti pobytu sovětských vojsk v Polsku (čl. 17). Ustanovení o náhradě škod lze přiměřeně použít i v případech vzniklých hmotných škod při transportech sovětských jednotek (čl. 15/2). Ojedinelé je ustanovení čl. 8, kde se předvídájí podmínky vyklizení kasárenských objektů sovětskými jednotkami a jejich předání příslušným orgánům v náležitém stavu.

Dohoda mezi vládami SSSR a NDR pokládá za významnou otázku dopravní bezpečnosti (podle čl. 4/5 dopravní prostředky sovětských ozbrojených sil zachovávají dopravní předpisy, platné na území NDR). Podle článku 18 „v případě ohrožení bezpečnosti sovětských ozbrojených sil“ může sovětské vrchní velení, při odpovídající konzultaci s příslušnými orgány NDR,

podniknout opatření k odstranění takového ohrožení.

Smlouva československo-sovětská se liší v samém názvu od ustálené formulace dvoustranných smluv označením „podmínky dočasného pobytu sovětských vojsk“. V čl. 1 se zdůvodňuje dočasný pobyt „zajištěním bezpečnosti zemí socialistického společenství před silicemi revanšistickými snahami západoněmeckých militaristických sil“ a určuje lhůta odchodu ostatních vojsk z území ČSSR (do dvou měsíců po ratifikaci smlouvy).

V článku 3/1 se zvláště zdůrazňuje, že náklady pobytu ponese sovětská strana. Podle čl. 3/2 budou vojenské výcvikové prostory, státnice a cvičiště využívány společně s Československou lidovou armádou. Čl. 4 smlouvy stanoví osvobození příslušníků sovětských vojenských jednotek a jejich rodinných příslušníků

od pasové a vizové kontroly. S tím souvisí podle čl. 5 i volný hraniční průchod vojenského materiálu a další úlevy, poskytování služeb podle příslušných dohod (č. 6), úprava zásobování sovětských jednotek a jiné otázky (čl. 7 a 8).

4. Dohody o vzájemné právní pomoci

Obsahují řadu ustanovení trestně procesní povahy a mají přispět k hlubší spolupráci orgánů činných v trestním řízení a právní pomoci ve věcech civilních a správních (příslušnost ve věci, vyšetřování trestných činů, doručování a předvolání, náklady spojené s právní pomocí, jednací řeč před soudními a vyšetřovacími orgány, rovnost občanů před soudem, zajišťování osob a věcí a jiné otázky).

Konkrétní dohody o vzájemné pomoci byly uzavřeny mezi vládou Sovětského svazu a vládami NDR a PLR.

Právní problematika dočasného pobytu sovětských vojsk na území spřátelených států pochopitelně nepostihuje hodnocení faktických příčin dočasného pobytu. Rozebírá pouze důsledky již vzniklého stavu. Odpovídá jen na otázku, které vztahy mezi smluvními stranami jsou předmětem právní úpravy, jaké je postavení a jaké závazky smluvní strany vzájemně přejímají, eventuálně i právní prostředky a postup jejich plnění.

GENERÁLNÍ ŠTÁB V LETECH VÁLKY

Na jaře letošního roku vyšla v SSSR [Vojennoje izdatel'stvo MO SSSR, Moskva 1968] velmi zajímavá memoárová kniha o činnosti GŠ SSSR v letech Velké vlastenecké války. Její autor, armádní generál S. M. Štemenko, je v naší širší vojenské veřejnosti málo znám; vzhledem ke svému tehdejšímu funkčnímu zařazení má však všechny předpoklady ke splnění úkolu, který si stanovil v úvodu své knihy.

Generál Štemenko, jak vyplývá z jeho knihy, byl krátkou dobu po zakončení Vojenské akademie velitelem výcvikového těžkého tankového praporu a po absolvování Akademie Generálního štábu na podzim 1940 nastoupil jako starší pomocník náčelníka oddělení operační správy GŠ.

Zajímavý byl průběh autorova studia na Akademii GŠ, které měl dvakrát přerušeno. V prvním případě byli posluchači Akademie GŠ koncem srpna 1939 na stáži; autor byl konkrétně určen ke štábu Kyjevského zvláštního vojenského okruhu, kde se měly konat velké manévry. Tyto manévry připravovaly oba pohraniční okruhy (Kyjevský a Běloruský) v souvislosti s přípravou války hitlerovského Německa proti Polsku.

Jak je známo, Polsko bylo napadeno 1. září 1939. V důsledku této skutečnosti byl Kyjevský vojenský okruh doplněn k 7. září vojáky ze zálohy a velitel okruhu byl upozorněn na přípravu k pochodu na Západní Ukrajinu. V této době se podle autora z Kyjevského okruhu vytvořil Ukrajinský front pod velením maršála SSSR C. K. Timošenka, který dostal rozkaz do 16. září připravit vojska k rozhodnému útoku a 17. září 1939 překročit státní hranice s Polskem.

Po skončení polské kampaně pokračovali posluchači Akademie GŠ opět ve studiu, které bylo znovu přerušeno v zimě 1940 v průběhu finsko-sovětské války a teprve po jejím zakončení 12. března 1940 se opět vrátili ke studiu, které zakončili na podzim 1940.

Po zahájení války v roce 1941 se stal generál Štemenko náčelníkem směru, později zástupcem náčelníka operační správy a od roku 1943 až do konce války byl náčelníkem operační správy GŠ. Po válce zastával po dobu čtyř let funkci náčelníka GŠ. Jak je známo z tisku, je v současné době náčelníkem štábu spojených ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy.

Již z tohoto stručného přehledu jeho vojenské dráhy je zřejmé, že je oprávněn napsat knihu, první svého druhu, která hluboce rozebírá práci GŠ za

války. V úvodu autor poukazuje na to, že všichni autoři memoárové literatury o Velké vlastenecké válce se rekrutují z řad velitelů frontů, armád, svazků apod. Zdůrazňuje, že zatím nebylo téměř nic pozitivního napsáno o činnosti GŠ a o Vrchním velitelství (STAVKA), ba spíše naopak — jejich činnost byla dosud (a to jen okrajově) hodnocena vcelku záporně, asi tak, že na GŠ a ve STAVCE byli lidé odtrženi od života, lidé, kteří se pokoušeli velet vojskům pomocí globusu.

Název knihy nesmí být chápán podle autora doslova, jelikož se nesnaží všestranně popisovat činnost celého GŠ za války. Po přečtení knihy se však čtenáři ukáže plastický obraz práce GŠ, J. V. Stalina a velitelů frontů za války, seznámí se se způsobem plánování důležitých operací i s charakteristikou řady vojenských funkcionářů, kteří tehdy zastávali vysoké funkce na GŠ a na jednotlivých frontech.

Knihy kromě úvodu obsahuje celkem 15 hlav, ve kterých je ukázána autorova činnost, zasazená velmi přehledně do celkového rámce tehdejších historických událostí, takže čtenář získá naprostý přehled o celkovém rázu a podmínkách dané etapy. V některých státech je celková charakteristika činnosti buď hlavního velitele, GŠ, nebo některých vedoucích funkcionářů. Touto formou se tedy čtenář dozví o různých jednáních, která byla doposud obestřena rouškou vojenského tajemství, nebo všeobecně některé události byly „tabu“, poněvadž se týkaly činnosti J. V. Stalina.

Velmi podrobně jsou v knize rozebrány události na GŠ SSSR v prvních týdnech a měsících po zahájení války s hitlerovským Německem.

Čtenář se zde seznámí nejen s činností GŠ v tomto velmi těžkém období, ale i s celkovým vývojem situace na frontě. Autor ukazuje, že jedním z hlavních problémů na GŠ bylo udržení stálého spojení se štáby frontů, především se Západním frontem, což ve svých důsledcích způsobovalo malou informovanost GŠ o skutečné situaci na frontě.

Dále jsou zde uváděny i takové závery, jako např. to, že mírová organi-

zační struktura GŠ, zejména operační správa, nevyhovovala válečným potřebám a byla změněna. Tak např. k zabezpečení velení vytvořili na operační správě skupiny směrových důstojníků ke každému frontu. Aby byl umožněn potřebný odpočinek, byli důstojníci GŠ rozděleni na dvě směny, pracující po 24 hodinách, které se střídaly vždy v 7 hodin ráno apod.

Velmi zajímavé bylo i řešení kádrových otázek v prvních dnech války. Generál Stemenko ukazuje, jak byly tyto otázky řešeny na nejvyšších místech. Tak v prvních dnech války byl náčelník GŠ G. K. Žukov jmenován velitelem frontu, náčelník operační správy odešel na funkci náčelníka štábu Západního frontu, kde byli jeho předchůdci spolu s velitelem frontu a náčelníkem operační správy frontu zbaveni funkcí. Rovněž na operační správě byla praktikována pozoruhodná kádrová politika u vedoucích funkcionářů. Jak ukazuje autor, ve funkcích náčelníka operační správy se ještě před zahájením války v r. 1941 vystřídal několik generálů, z nichž někteří byli na tomto místě pouze několik měsíců. K těmto změnám docházelo i po zahájení války. Autor ukazuje, že tyto kádrové změny v prvních dnech války vyvolávaly na GŠ velkou nervozitu.

Tolik jsem stručně uvedl jen pro ilustraci, aby si čtenáři mohli udělat alespoň přibližný obraz o celkovém charakteru této knihy.

Domnívám se, že po přečtení celé knihy získá čtenář skutečně reálnou představu o práci GŠ a zejména operační správy za války, seznámí se s některými charakteristickými rysy vedoucích funkcionářů SSSR a Sovětské armády a v mnoha směrech si může poopravit své mínění o činnosti J. V. Stalina za války, která nám byla vysvětlována v uplynulých letech značně zkresleně.

Především bude tato kniha zajímavá „operátory“, kteří se mohou seznámit s mnoha pracovními poznatky svých předchůdců z této doby.

Vzhledem k tomu, že kniha obsahuje řadu zajímavostí, pokusím se v některých z příštích čísel Vojenské mysli ukázat na některé problémy z hlediska jejich možné dnešní aplikace.

V říjnu 1968 byl před oponentskou komisí náčelníka raketového vojska a dělostřelectva obhájen vědecký úkol na téma „Zabezpečení bojové činnosti raketového vojska a dělostřelectva“, který svým obsahem a dosahem zdůvodňuje a navrhuje nutnost změny některých názorů na zabezpečení bojové činnosti raketového vojska a dělostřelectva.

•

Jako nejzávažnější bylo přijato zdůvodnění, že dělostřelecký průzkum, topograficko-geodetická příprava a povětrnostní příprava nemají charakter zabezpečení bojové činnosti, ale jsou součástí bojové činnosti. K tomu závěru se došlo na základě těchto úvah:

Zabezpečení bojové činnosti jako pojem předpokládá existenci dvou veličin. První je to, co má být zabezpečováno — tj. bojová činnost, druhé je to, co má zabezpečovat — tj. souhrn prvků plnících tuto funkci.

Přeneseme-li tyto poznatky do oblasti dělostřelectva a raket, pak vzhledem k této konkrétní oblasti je nutné konkretizovat i obě obecně jmenované veličiny.

Je zřejmé, že pod pojmem bojová činnost raket a dělostřelectva každý chápe především palbu. Nezáleží na precizaci účinků a důsledků této palby; to je věc konkrétní situace a nakonec i dohody. Záleží jen na tom, aby každý chápal palbu jako činnost k dosažení jistého účinku — tedy rozhodně ne pouhé vystřelení a pouhý dopad bez ohledu na cíl. S tímto požadavkem jistě každý souhlasí a za bojovou činnost nikdo tedy nebude pokládat slavnostní salvy.

Obsah druhé veličiny odedávna stanoví předpisy. Zařazení jistých činností pod pojem zabezpečení bojové činnosti je však značně fiktivní a dubiozní. Konkrétně v dělostřelectvu se podle dosavadního stavu zcela běžně používá výrazů bez logického podkladu. Je to proto, že nejsou ujasněny pojmy, že panuje roztržitost a nejednotnost.

Jako příkladu je možné použít „osudu“ významu dělostřeleckého průzkumu. V současné praxi dělostřelecký průzkum zahrnuje řadu činností, které mají různý vztah k palbě i k sobě navzájem. Toto zahrnutí nevzniklo dílem teoretického zdůvodnění, ale zcela subjektivně na základě jakési „proorganizovanosti“ na štábech dělostřelectva. Obecně se však má za to, že dělostřelecký průzkum v celém svém rozsahu je součástí zabezpečení bojové činnosti. V tomto směru byla již přijata i organizační opatření a oddělení, zabývající se

OBHAJOBA

vědeckého

úkolů

funkcí dělostřeleckého průzkumu, nazývá-
jí se oddělení zabezpečení palby.

Tento název je zajímavý, a proto jej
učiníme východiskem k ilustraci onoho
podivného stavu, kdy dělostřelecký prů-
zkum je součástí sama sebe. To není
alogismus, ale skutečnost. Je tomu tak
proto, že plní-li dělostřelecký průzkum
funkci zabezpečení palby (tedy zabezpe-
čení bojové činnosti), pak musí existovat,
jak bylo uvedeno hned na začátku, dvě
veličiny: palba, která je zabezpečována a
dělostřelecký průzkum, který ji zabezpe-
čuje.

Souhlasíme-li s prvními tezemi, musí
tomu být tak i nyní. Jenomže o jaké pal-
bě bez dělostřeleckého průzkumu může
být řeč, než o té, která koresponduje
s oněmi slavnostními salvami. Každá jiná
palba totiž musí v sobě zahrnout již dě-
lostřelecký průzkum, aby mohla totiž vů-
bec vzniknout. Střílí-li se naslepo, pak
není třeba dělostřeleckého průzkumu; pak
ale není možné hovořit o palbě. Z tohoto
důvodu tedy nemůže být dělostřelecký prů-
zkum součástí zabezpečení bojové čin-
nosti, ale součástí bojové činnosti — po-
kud za ni považujeme palbu.

V současné době je však funkce dě-
lostřeleckého průzkumu chápána výhrad-
ně ve smyslu zabezpečovacím. To ve svých
důsledcích znamená předpokládat:

- existenci palby bez dělostřeleckého
průzkumu,

- zabezpečení dělostřeleckého prů-
zkumu dělostřeleckým průzkumem.

Obě alternativy vlastně ani ve skuteč-
nosti nejsou; existují vedle sebe a nikoho
přilíší nevzrušují.

Situace je však komplikovaná ještě
další okolností. Bylo řečeno o celkem
zcela náhodném zařazení komplexu čin-
ností pod pojem dělostřelecký průzkum.
Zatím je takový stav, že vedle původní-
ho poslání — totiž zjišťování cílů a účas-
ti na jejich ničení — zahrnuje dělostře-
lecký průzkum ještě povětrnostní a topo-
graficko-geodetickou přípravu.

Povětrnostní příprava a topograficko-
geodetická příprava uplatňují svou funkci
vůči palbě zatím různě podle použitého
materiálu k palbě. Jde totiž o to, že ve-
dle dělostřeleckého klasického typu exis-
tují rakety, jejichž uplatnění v palebné
funkci má poněkud jiné předpoklady. Tak
např. oboje-li se dělostřelectvo bez po-
větrnostního podkladu a nijak tím pod-
statně neovlivní jeho palebné možnosti,
nelze to tvrdit u raket, kdy povětrnostní
podklad je předpokladem realizace úderů
— tedy palby.

Z toho je vidět, že povětrnostní pří-
prava plní v jednom případě funkci za-
bezpečení bojové činnosti — tj. u dělo-
střelectva, kdy jeho palbu svou eventuál-
ní účastí zkvalitňuje — a v druhém pří-
padě je součástí bojové činnosti — tj.
u raket, kde bez své apriorní existence
neumožňuje vůbec zahájit palbu. Podmín-
kou je, že úderý jsou myšleny z hlediska
významu bojové činnosti, tedy určitých
účinků v cíli a ne jen odpálení rakety
kamsi do ne zcela očekávaného prostoru.

Topograficko-geodetická příprava jak
u dělostřelectva, tak i u raket podmiňuje
svou apriorní existenci vznik palby. Tedy
v žádném případě palbu nezabezpečuje,
ale podílí se na jejím vzniku. Nezáleží na
kvalitě topograficko-geodetické přípravy,
ale na její prosté existenci — ať již má
charakter zběžné orientace v mapě a vy-
čtení souřadnic, či vyžaduje dlouhodobá
měření.

Z celého komplexu dělostřeleckého
průzkumu má tedy zatím charakter za-
bezpečení bojové činnosti jediné pově-
trnostní příprava ve prospěch dělostře-
lectva, zatímco vše ostatní je nutné vyjmout
z tohoto pojmu a chápat jako součást
palby, tedy jako bojovou činnost.

Neodvratné zavedení kvalitního mate-
riálu ke klasickému dělostřelectvu v blíž-
ké budoucnosti nutně změní funkci pově-
trnostní přípravy. Týká se to potřeby po-
větrnostní přípravy k palbě dalekonosným
materiálem, pro jaderné dělostřelecké
granáty, k zahájení účinné střelby bez
zastřílení. Vzhledem k těmto okolnostem,
jež nejsou v nedohlednu, je nutné chápat
celou funkci povětrnostní přípravy jako
funkci umožňující vznik palby, tedy bo-
jovou činnost a ne zkvalitnění palby exis-
tující již před použitím povětrnostní pří-
pravy.

V této souvislosti se nabízí moment
ke stanovení kritéria, co obecně vzato je
a není zabezpečení bojové činnosti. Za-
bezpečení bojové činnosti musí předpo-
kládat:

- zkvalitnění již existující činnosti
vzniklé nezávisle na faktorech zkvalit-
nění,

- charakter zkvalitňujících opatření
je nutné posteriorní.

To jsou, stručně řečeno, důvody ve-
doucí k poznání, že dělostřelecký prů-
zkum, topograficko-geodetická příprava a
povětrnostní příprava u dělostřelectva a
raketového vojska jsou bojovou činností.

Při obhajobě vědecké práce bylo do-
saženo rovněž souhlasu s navrhovanými
definicemi dělostřeleckého průzkumu, to-
pograficko-geodetické přípravy a pově-
tr-

nostní přípravy. Definice byly formulovány takto:

Dělostřelecký průzkum je soustava prostředků, uspořádaná ke zjišťování cílů a realizaci palebného působení se současnou možností podílet se na jeho maximální efektivnosti.

Topograficko-geodetická příprava RVD je soustava sil a prostředků, uspořádaná k topograficko-geodetickému připojení palebných i průzkumných prvků bojové sestavy s cílem realizovat jeden ze základních předpokladů nejen nezbytných k uskutečnění palby RVD, avšak i plně ovlivňujících její účinnost.

Povětrnostní příprava RVD je soustava sil a prostředků, uspořádaná ke zjišťování povětrnostních podmínek v ovzduší s cílem realizovat jeden z předpokladů, nezbytných k uskutečnění palby raketo-

vého vojska a plně ovlivňujících účinnost palby nejen raketového vojska, avšak i dělostřelectva a přesnost zvukoměrného průzkumu.

Z definic a charakteru tří popsaných oborů vyplývá jejich závislost na palebném systému. Vědecká práce v detailech rozebrala jejich problematiku a stala se tak podkladem činnosti na těchto úsecích, nezbytné pro příslušné specialisty. Zároveň však vytyčila a stanovila vazby a závislosti, o nichž musí uvažovat každý, kdo se teoreticky i prakticky zabývá problémy palebné soustavy.

Vědecká práce byla anotována s cílem dát podklad k tvorbě příslušných předpisů v rámci dělostřelectva a raketového vojska. Poskytla obsáhlé zdůvodnění budoucích zásad v připravovaných předpisech.

Druhý díl práce rozebírá problém ostatních činností, které v jistých proporcích plní dělostřelectvo a raketové vojsko a které jsou běžně zařazovány pod pojem zabezpečení bojové činnosti.

Zpracovatelé se zabývali

- přímým zajištěním a ochranou,
- protivzdušnou obranou,
- ženijním zabezpečením,
- ochranou proti zbraním hromadného ničení,
- maskováním,
- protiradiotechnickou činností.

Obsahem zkoumání této části je především realistické zhodnocení toho, co může plnit druh vojska a čeho musí využívat od jiných druhů vojsk. Zpracovatelé poskytli štábům i vojskům teoretický pohled a zároveň formulovali i praktické závěry činnosti, přičemž vytyčili její realitu a efektivnost.

Zpracovatelé se pokusili stanovit náplň činností komplexu zabezpečení bojové činnosti dělostřelectva a raketového vojska a stanovili tím vlastně i praktická opatření, realizovaná u útvarů. Došli k těmto závěrům:

1. Přímé zajištění a ochrana je souhrn opatření dělostřelectva a raketového vojska s cílem zabránit nenadálému pozemnímu napadení vlastních sil a prostředků za pohybu i na místě, v boji i mimo boj. Ve všech čtyřech případech je přímé zajištění a ochrana zaručena především vševojskovou sestavou, která svými silami zprostředkovává, ale velmi účinně plní funkci zajištění a ochrany již pouhou

přítomností v prostoru. Zlepšení této kvality je dosahováno organizováním zajišťovacích a ochranných prvků.

2. Protivzdušná obrana je souhrn opatření, která umožňují využít účinku činnosti protivzdušné obrany jako bojové činnosti druhu vojska. Úměrně efektivním způsobem přispívají této obraně i síly a prostředky dělostřelectva a raketového vojska.

3. Ženijní zabezpečení směřuje k využití ochranných vlastností terénu a zlepšení jeho průchodnosti pro potřeby dělostřelectva a raket. Přitom realizace všech prvků je věcí využití ženijního vojska na straně jedné a úměrné účasti možností prostředků dělostřelectva a raketového vojska na straně druhé.

4. Ochrana proti zbraním hromadného ničení je činnost k omezení účinků zbraní hromadného ničení na síly a prostředky dělostřelectva a raket, přičemž je využíváno možností dělostřelectva a raket, ale zejména chemického vojska. Mimo tento pasivní okruh činnosti se dělostřelectvo a rakety aktivně podílejí svou bojovou činností na zabránění použití zbraní hromadného ničení nepříteli tím, že je ničí. Tento prvek však patří již do bojové činnosti.

5. Maskování směřuje ke zmenšení ztrát, které působí všechny druhy bojové činnosti nepříteli. Zabezpečuje se utajením nebo klamáním, v druhé řadě maskováním překvapení. Účast dělostřelectva a raket je pouze minimální a pohybuje se v rámci zabezpečení bojové činnosti jen ve zhotovování masek. Rozsáhlejší mas-

kovací činnost již není věcí dělostřelectva a raket v rámci zabezpečení bojové činnosti, ale je bojovou činností. Technické práce spojené s pasivním maskováním (zhotovení masek) rozsáhlejších rozměrů jsou úkolem ženijního vojska.

6. Protiradiotechnická činnost již v samém názvu vyjadřuje rozpornost tohoto pojmu a labilnost jeho zařazení mezi zabezpečení bojové činnosti nebo bojovou činnost. Aktivní stránka této činnosti je dána zjištěním radiotechnických prostředků nepřítele, jejich rušením nebo ničením. Pasivní stránka je dána ochranou vlastních radiotechnických prostředků před působením nepřítele. Je tedy zřejmé, že dělostřelectvo a rakety se podílejí na obou činnostech především na aktivní stránce, jako nejúčinnější. To je však bojová činnost (průzkum a ničení) a ne zabezpečení bojové činnosti. Pod tento pojem je tedy nutné v dané disciplíně zařadit jen pasivní ochranu vlastních radiotechnických prostředků dělostřelectva a raket.

Vědecká práce se dotkla i formalizace bojových dokumentů. Ačkoli byly řešeny jen dokumenty druhu vojska, obecných zásad je možné využít i mimo jeho ob-

last. Zpracovatelé formulovali svůj názor takto:

Jednotná dokumentace co do formy a obsahu je výhodná a nutná vždy tam a tehdy, kdy

1. exaktně lze dokázat, změřit, vyčíslit, že uváděná jednotnost vede k urychlení práce, zpřesnění práce a že jiná forma a obsah tyto výhody nemá;

2. se předpokládá, že dokumentu bude využito hromadně, spolu s jinými z jiných míst statisticky, a různost obsahu i formy by toto statistické nebo jiné rozborové řízení zdržovala;

3. jiná hlediska opravňující jednotnost neexistují.

K požadavku názornosti a obecné srozumitelnosti dokumentu lze pak říci toto: obě veličiny mají usnadňovat práci zpracovatelům a těm, kdo ještě zpracované problematice rozumí. Jiné hledisko postrádá logiku. Ten, kdo věci neovládá, nebude zachráněn názorností něčeho, co je mu neznámé a ten, kdo věcem rozumí, často se z takového dokumentu stejně nic nedozví.

Názornost a srozumitelnost tedy vyplývá z potřeby ulehčit, zrychlit, či zkrátit práci, kterou koná odborník.

Účast dělostřelectva a raketového vojska na jednotlivých prvcích zabezpečení bojové činnosti bude tedy minimální; tím je ukázána realita jeho účasti a možností.

Zpracovatelé vědecké práce vycházeli v celkové koncepci z toho, že

— jako dělostřelci jsou schopni nejlépe posoudit, co je bojovou činností jejich druhu vojska a co takovou činností není;

— jako dělostřelci nejsou povinni vytvářet základní všeobecné pojmové třídění ve vojenské terminologii, ale jsou schopni jednak rozpoznat nelogičnosti a zastaralé představy v používané terminologii a jednak přispět za svůj druh vojska k ujasnění situace na tomto úseku;

— jako vojáci jsou povinni upozornit na nedostatky, vyskytující se v samých základech vojenské teorie s cílem podílet se na správných formulacích a zásadách základů vojenského myšlení.

Oponentská komise přijala práci s jednomyslným souhlasem.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

MOTOSTŘELECKÉ JEDNOTKY V BOJI PROTI

NÍZKOLETÍCÍM CÍLŮM

Rychlý rozvoj raketové techniky v poválečném období podstatným způsobem ovlivnil prostředky a účinnost protivzdušné obrany. Nové prostředky, protiletadlové řízené střely typu země-vzduch jsou schopné ničit soudobé letouny ve středních a velkých výškách s poměrně vysokou pravděpodobností zásahu. Tyto nové prostředky zatlačily do pozadí klasické protiletadlové kanóny střední a velké ráže. Protiletadlové řízené střely jsou zatím málo účinné proti letounům v malých a přízemních výškách. Zvláště pro vojskovou protivzdušnou obranu nebyly vyvinuty a zavedeny k bojovému použití protiletadlové řízené střely s vysokou pravděpodobností zásahu v malých a přízemních výškách. Tento nedostatek se výrazně projevil v bojích ve Vietnamu. Po zasazení protiletadlových řízených střel na vietnamském bojišti používají američtí piloti nové způsoby taktiky a obrany proti této zbraní.

Výsledkem je přechod na způsob příletu i bojové činnosti v malých a přízemních výškách, které umožňují vyhnout se zjištění a sledování radiolokátory k navedení protiletadlových řízených střel. Únikovým manévrem se však dostávají do sféry účinné palby lehkých automatických protiletadlových kanónů. Kromě toho nelze přehlédnout ani desítky tisíc kulometů a ručních zbraní, používaných k vytváření palebných překrad proti nízkoleteckým

cílům. Zkušenosti ukazují, že v poslední době naprostá většina ztrát letectva USA byla způsobena právě těmito malorázovými protiletadlovými kanóny a ručními zbraněmi.

Všechny dosavadní poznatky, získané jak z bojiště ve Vietnamu, tak z izraelsko-arabské války ukazují přesvědčivě na významnou úlohu letectva v bojové činnosti pozemních vojsk. Potvrzují, že letectvo v kapitalistických státech zaujímalo a zaujímá jedno z čelních míst.

Tyto poznatky vyžadují, aby každý náš velitel si plně uvědomil, že o výsledku boje se rozhoduje jak na zemi, tak i ve vzduchu a že jen aktivní boj se vzdušným nepřitelem může zabránit velkým ztrátám vlastních jednotek.

Proto také v našich předpisech Vševojsk-1-1 a Vševojsk-1-2 jsou uvedeny povinnosti velitelů v otázkách protivzdušné obrany. Používání ručních zbraní proti nízkoleteckým vzdušným cílům není samoúčelné. Poněvadž speciálních prostředků protivzdušné obrany nebude nikdy dostatek, je nutné, aby každý velitel organizoval protivzdušnou obranu sám s využitím těch palebných prostředků, kterými v daných podmínkách disponuje. Zbraně, které mají především sloužit proti pozemním cílům, je nutné umět použít i proti vzdušnému nepříteli, který za určitých okolností je „nepřitelem číslo 1“.

KDO POVEDE BOJ S NÍZKOLETICÍMI CÍLI

K boji s nízkoleticími cíli musí být připraveny všechny jednotky motostřelecké divize.

Bojová činnost letectva nepřítele bude převážně zaměřena na prvosledové motostřelecké a tankové jednotky, odpalovací zařízení vojskových raket a palebná postavení prostředků protivzdušné obrany a dělostřelectva. Dalšími objekty budou velitelská stanoviště, spojovací uzly, stanoviště radiolokátorů, rádiových stanic, jednotky druhého sledu a týlové objekty.

Tento předpoklad určuje, aby všechny druhy vojsk byly vycvičeny a schopny bojovat se vzdušným nepřítelem, ať již pasivní ochranou nebo aktivní bojovou činností podle konkrétní situace. Počty, které mají být vyčleněny a určeny k boji se vzdušným nepřítelem, nemůžeme určovat podle nějaké šablony. Bude záležet na konkrétní situaci, možnostech a počtech bojovníků, které může velitel toho kterého stupně k tomuto úkolu uvolnit. U motostřeleckých jednotek to budou pravděpodobně zálohy nebo druhé sledy, ne vždy v plném počtu. U jednotek druhých vojsk pak ti, kteří nebudou přímo zapojeni do bojové činnosti jako např. řidiči, někteří týloví specialisté, popř. odpočívající nebo hotovostní směny. Tyto osoby musí být seznámeny s potřebnými organizačními pokyny pro tuto činnost (kde se soustředí, do kolika skupin, signál k zaujetí těchto míst apod.) a bezpodmínečně znát způ-

soby vedení palby proti nízkoleticím cílům.

Proto je nutné, aby velitelé všech druhů zbraní, služeb i stupňů ve svých směrnicích, rozkazech a nařízeních nezapomínali určit nebo vyčlenit jednotky nebo skupiny, které se na daný signál soustředí a připraví k odrazení nízkoleticích cílů střelbou z ručních zbraní.

Letecké napadení musí očekávat hlavně prvosledové jednotky motostřelecké a tankové, jednotky raketové, dělostřelecké i protiletadlové a v různých fázích boje i ostatní druhy vojsk.

S touto otázkou boje proti nízkoleticím cílům je spojen velmi závažný problém, především u motostřeleckých jednotek, a to **spotřeba a doplňování munice do ručních zbraní**. Bude mít bojovník motostřelecké jednotky dostatek munice do samopalu nebo lehkého kulometu k plnění svého hlavního úkolu ničení pozemního protivníka a ještě k boji s nízkoleticím vzdušným nepřítelem? Jsme schopni bojovníka zásobit větším počtem střeliva? Můžeme tuto zvýšenou potřebu doplnit k jednotkám? Budeme k tomu mít dostatek dopravních prostředků? Kolikrát můžeme počítat s napadením za jeden den? Kolik munice bude k tomuto úkolu zapotřebí?

To jsou otázky kterými se chci podrobněji zabývat a hledat možné řešení ke splnění úkolů našich vševojskových jednotek.

MOŽNOSTI RUČNÍCH ZBRANÍ NA NÍZKOLETICÍ CÍLE

Využívám poznatků z práce VA AZ, kde byla zpracována spotřeba munice pro ruční zbraně na stupni motostřeleckého pluku.

Podmínky: Motostřelecký pluk vede bojovou činnost v prvním sledu pohraniční divize první den války při nenadálém napadení nepřítelem. Jednotky motostřeleckého pluku jsou postupně zasazovány do boje. Časově je rozpracován úsek bojové činnosti od vyhlášení bojového poplachu 06.45 hod. do druhého dne 04.00 hod. — první den boje.

U motostřeleckého praporu je nutné počítat, že

— část praporu vede přímou bojovou činnost,

— část zabezpečuje činnost bojovníků a zúčastní se boje pouze v kritických situacích.

Na straně protivníka vede boj ručními zbraněmi 33,3 % a ostatními zbraněmi

20,8 % bojovníků, to znamená při počtu mechanizovaného praporu 721 osob — asi 240 živých cílů.

Proti našemu motostřeleckému pluku byly postupně zasazeny:

2 mechanizované prapory bez 1 mechanizované roty,

2 tankové roty bez 1 tankové čety, což činí

— 1310 živých cílů,

— 29 tanků,

— 90 obrněných transportérů.

Kalkulačně počítáme na zničení jednoho živého cíle 160 nábojů, ke zničení 1310 živých cílů je celková potřeba 208 772 nábojů.

Průměrná spotřeba na jeden den boje a ruční zbraň je 173 nábojů. Podle zásad Pěch-3-2 měla by činit spotřeba u motostřeleckého pluku na jeden den boje podle dané situace:

1. mspr 9 184 nábojů
2. mspr 16 889 nábojů
3. mspr 10 785 nábojů, celkem u msp 36 858 nábojů.

Avšak podle práce VA AZ se počítá se skutečnou spotřebou ovlivněnou objektivními a subjektivními podmínkami takto:

1. mspr 34 410 nábojů
2. mspr 63 334 nábojů
3. mspr 40 444 nábojů

Celkem u msp 138 188 nábojů (při počtu 762 samopalů u msp).

Ze zásad vedení boje s nízkoleteckými cíli bude nás zajímat především

- na jakou vzdálenost je účinná palba ze samopalu,
- jak dlouho můžeme cíl postřelovat,
- jaké dávky a kolik nábojů nutno vystřelit k získání reálné pravděpodobnosti sestřelu,
- jaká bude spotřeba munice k sestřelu jednoho cíle,
- s kolika letouny se může motostřelecká jednotka (rota) setkat během jednoho dne boje.

Ze samopalu 7,62 mm vz. 58 můžeme vést účinnou palbu na nízkoletecký vzdušný cíl na vzdálenost 300 m při praktické rychlosti střelby 120 ran za minutu. Na rychlé cíle je nejvýhodnější palba s kon-

statním nadběhem 500 m. Nadběh zjistíme takto:

$$N = V_c \cdot t_s = 250 \cdot 1 = 250 \text{ m}$$

N — nadběh

V_c — rychlost cíle v m/vt

t_s — doba letu střely ve vt (konstantní).

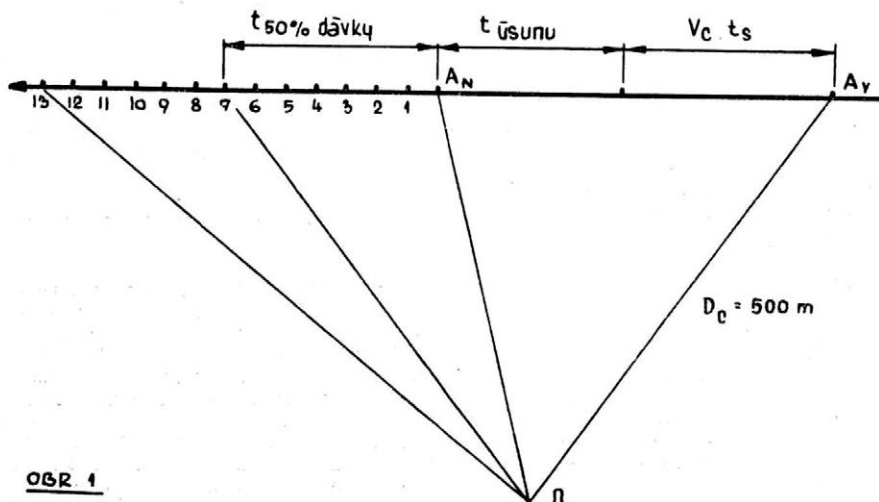
Těchto 250 m platí však pouze pro 1 ránu. Střelec vypálí asi 12–13 ran za 1 vteřinu a střely jsou tedy rozloženy po dráze cíle ve vzdálenostech po 40 m.

Střelec však musí uskutečnit tzv. „úsun“ k nastavení nadběhu ($t_{\text{úsunu}}$), což také trvá určitý čas. Za předpokladu, že střelec vystřelí dávku 15 ran, bylo by nutné, aby střed této dávky, tj. asi sedmý výstřel byl v bodu nadběhu. To znamená, že k vystřelení asi 6–7 ran, které budou rozmístěny na dráze cíle po 40 m, bude třeba času $t_{50\%} = 0,6$ vteřiny (6–7 vystřelených ran je 50 % uvažované dávky).

Rozvedeno: 40 m uletí střela asi za 0,112 vt., pak 6 ran je $0,112 \times 6 = 0,672$ vteřiny. Cíl letí rychlostí 250 m/vt., za dobu 0,6 vt. uletí tedy vzdálenost $0,672 \times 250 = 168$ m.

Nyní můžeme vypočítat výsledný nadběh:

$$N = V_c \cdot (t_s + t_{\text{úsunu}} + T_{50\% \text{ dávky}}) = 250 \cdot (1 + 0,4 + 0,6) = 250 \cdot 2 = 500 \text{ m}.$$



OBR. 1

Tabulka 1

Druh cíle	Rychlost m/vt	Počet ran na 1 sestř.	Počet ran vystř. za 1 průlet	Počet zbraní potřebných na 1 sestřel	Možný počet sestřelů na 100 ks samopalů
Vrtulníky	50	1 040	20	52	1,92
Vojskové letouny	100	2 570	20	178	0,56
Rychlé cíle	200	6 700	15	445	0,22
	300	15 700	15	1 048	0,09

Tabulka 2

Činnost	Dálka cíle v km	Přiletová doba ve vt.
Zachycení cíle dalekohledem	6	30
Začátek rozpoznání typových znaků	4	20
Začátek rozpoznání výsostných znaků	2	10
Zahájení palby z ručních zbraní	0,6—0,3	3

Abychom vykompenzovali případný rozptyl a chyby, bude výhodná střelba dávkami o 15–20 ranách.

Palebné možnosti samopalu uvádí tabulka 1.

Tabulka 2 uvádí časové a dálkové možnosti rozpoznání vzdušného cíle a zahájení palby a ukazuje, kolik času zbývá střelcům k přípravě a uskutečnění střelby.

Další důležitá otázka je, kolikrát v průběhu jednoho dne boje se může střetnout motostřelecká jednotka se vzdušným nepřítelem.

Vycházíme z předpokladu, že do pásma armády, bojující na vedlejším směru, může působit:

1. Z taktické letectva — 2 sbolky, tj. asi 100 letounů (z tohoto počtu je nutné propočítat počty letounů v technické pohotovosti, počty k bojovému zasazení).

Výpočet nám udává, že na jednu motostřeleckou divizi připadá počet 30 letounů. Tyto letouny však plní různé úkoly k získání nadvlády ve vzduchu, izolaci prostoru bojové šinnosti a ke skutečné

podpoře pozemních vojsk, takže na náš jeden motostřelecký pluk pak zůstává asi 6 letounů, což při 4–5 vzletech představuje 24–30 vzletů na den.

2. Vojskové letectvo u md. [N] — 27 vrtulníků, může nepřítel použít k podpoře pozemních jednotek (asi 12 vrtulníků), což při 3 vzletech představuje 36 vzletů za den.

Celkově tedy může působit proti motostřelecké divizi (jejím prvním sledům) za jeden den minimálně 42 letounů a vrtulníků nepřítel.

Protože nás v tomto případě především zajímají menší jednotky (motostřelecká rota), musí tedy její velitel počítat, že se během 1 dne bojové činnosti střetne minimálně se 3 vzdušnými cíli. Vezme-li v úvahu, že nepřátelský letoun usku-
teční obvykle na objevený cíl 3 nálety, odpovídá to až 9 náletům na jeden den. Při spotřebě 20 ran při jednom náletu (na 1 samopal) bude potřeba munice k boji se vzdušným nepřítelem za 1 den a na 1 samopal činit až 180 nábojů.

CELKOVÁ POTŘEBA MUNICE PRO MOTOSTŘELECKÉ JEDNOTKY

Z předchozích propočtů vyplývá:

Na jeden den bojové činnosti potřebuje příslušník motostřelecké jednotky bojující v prvním sledu:

- k boji s pozemním nepřítelem 173 nábojů,
- k boji se vzdušným nepřítelem 180 nábojů,
- stálá záloha munice u vojáka 30 nábojů.

Celková spotřeba munice je 383 nábojů, což odpovídá 1,27 pp pěchotní munice.

Tato celková spotřeba převyšuje základní rozložení pěchotní munice u motostřeleckých jednotek, které činí podle Dě1-27-1:

u muže (zbraně)	150 — 0,5 pp
u msp	60 — 0,2 pp
u msp	30 — 0,1 pp
u msd	60 — 0,2 pp
celkem	300 — 1 pp

Závěr

Motostřelecké jednotky bojující v prvním sledu motostřelecké divize jsou při současném rozložení a zásobování pěchotní munice schopny plnit pouze svůj základní úkol, tj. boj s pozemními jednotkami nepřítel. Druhý úkol, boj se vzdušným nepřítelem, který přináší současné bojové podmínky a který je za určitých okolností „prvořadý“, budou moci plnit buď pasivní ochranou nebo na úkor snížení spotřeby munice proti pozemnímu nepříteli. To znamená, že v každém případě bude nepříznivě ovlivněno plnění hlavního úkolu pozemních jednotek. Zkušenosti, získané z některých bojišť v současné době ukazují, že faktor boje s nízkoletými cíli u všech jednotek, především motostřeleckých, nelze opomíjet. Je tedy nutné hledat možnosti, jak tuto situaci řešit. V zásadě nemůžeme upustit od aktivního boje proti nízkoletým cílům, především tam, kde dochází k přímému napadení vzdušným protivníkem.

Zásobením motostřeleckých jednotek municí pro ruční zbraně a její rozložení až do stupně motostřelecké divize tedy neodpovídá potřebám vedení soudobého boje. Vyřešit tento problém nebude lehké ani jednoznačné.

V zásadě bude nutné na všech stupních až po motostřeleckou divizi zvýšit zásoby munice pro samopaly a UKL. K tomu uvádím tyto možnosti:

1. Zvýšit základní rozložení munice až po msp (nejvíce pak u zbraně) a zvýšit denní přísun.

2. Zvýšit základní rozložení munice jako v bodě 1 a zvýšit denní přísun na úkor jednotek druhů zbraní a služeb.

3. Zvýšit základní rozložení munice jako v bodě 1 a zvýšit denní přísun na úkor dopravy ostatních druhů munice a materiálu.

Uvedené propočty potřeby munice uvažují za nejjednodušších podmínek a počítají s minimálními počty nepřátelského letectva. I tato čísla ukazují, že k zabezpečení munice je nutné zvýšit municí pro samopal a UKL o 0,5 pp u motostřeleckých jednotek. Obdobně bude nutné upravit i počty munice pro jednotky druhů zbraní a služeb a to o 0,2—0,3 pp. Pravděpodobně nejvýhodnější řešení bude zvýšit základní rozložení munice u muže (zbraně), což by znamenalo pro družstvo obrněného transportéru 64 (9 kusů samopalů a 2 PKL) zvýšení o 4700 nábojů. Z toho vyplývá i částečné zvýšení na ostatních stupních. Zvýšení pěchotní munice u motostřeleckého pluku o jeden palebný průměr pro samopaly a UKL představuje z hlediska dopravy 2 vozidla PV3S.

Závěry, ke kterým docházím, jsou jen orientační možnosti získané při taktických cvičeních a procvičování otázek boje proti nízkoletým cílům. K tomuto problému mě přivedly úkoly, vyplývající z řešení otázek protivzdušné obrany motostřeleckých jednotek v boji proti nízkoletým cílům.

Bylo by účelné, aby se k těmto problémům vyjádřili i odpovědní funkcionáři.

EVIDENCE

a materiálové účetnictví v ČSLA

Dnem 1. 1. 1969 nabývá účinnosti nový předpis „Evidence materiálu u vojsk Čs. lidové armády“, ev. zn. Všeob-26-2 (autorská složka MNO/GS/SÚP). Vzhledem k tomu, že jde o jeden ze základních předpisů, usměrňující činnost zásobovacích orgánů ČSLA na všech velitelských stupních, považují za účelné seznámit je s hlavními zásadami nového předpisu a důvody, které ke změnám vedly.

Nový předpis sjednocuje dosud užívané předpisy

Všeob-26-2 — Evidence a účtování materiálu v ČSLA,

Všeob-26-5 — Evidence a účtování nedotknutelných zásob,

Všeob-26-6 — Evidence a účtování materiálu v poli,

Sm-všeob-10 — Směrnice pro účtování a evidenci strojů a výrobního zařízení v ČSLA,

Sm-všeob-31 — Směrnice pro sloučené vedení evidence materiálu běžné potřeby a nedotknutelných zásob a

Směrnice pro vedení evidence tankových zbraní a přístrojů.

Tyto předpisy a směrnice se vydáním nového předpisu ruší. Dále platná ustanovení ze zrušených předpisů jsou však do nového předpisu zahrnuta. Vydání nového předpisu dále předpokládá revizi, ev. zrušení všech odborných Směrnic vydaných k předpisům Všeob-26-2 a Všeob-26-6.

Obsah předpisu je uspořádán podle jednotlivých činností tak, jak se v materiálové evidenci prakticky uplatňuje. To je změna oproti dosavadnímu předpisu, který byl uspořádán podle práce s jednotlivými dokumenty.

V novém znění předpisu byly odstraněny určité duplicity ve vedení materiálové evidence na jednotlivých velitelských stupních a zjednodušeny evidenci práce při zachování průkaznosti a přesnosti evidence a možnosti kontroly. Bylo dokon-

čeno sloučení evidence běžné potřeby (BP) a nedotknutelných zásob (NZ) pro všechny druhy materiálu. Pokud bylo nutné vzhledem k specifice některých druhů materiálu stanovit odlišnosti a výjimky, jsou tyto uvedeny v přílohách k předpisu. Zásadní výjimku tvoří evidence a účtování proviantu u útvarů, které připravují stravu. Tyto otázky nejsou do nového předpisu — vzhledem ke specifice tohoto druhu materiálu — zahrnuty a řeší je vlastním předpisem proviantní správa HT.

Nový předpis Všeob-26-2 upravuje vedení evidence materiálu v ČSLA v míru i v době mimořádných opatření. V obecném základě vychází z celostátně přijatých zásad pro vedení evidence, vládních nařízení a vyhlášek, a upravuje nutné odchylky od jejich ustanovení.

Předpis navazuje na předpis o plánování, zásobování a hospodaření materiálem v ČSLA ev. zn. Všeob-26-1, který je v současné době rovněž přepracován a bude vydán v první polovině roku 1969.

Přepracování a novelizace předpisu sleduje kromě sloučení současných předpisů ještě tyto otázky:

— sjednotit zásady k vedení evidence všech materiálových tříd,

— uplatnit některé nové zásady při vedení evidence u vojsk,

— vytvořit předpoklady k využití mechanizačních prostředků na tomto úseku,

— odstranit duplicitu ve vedení evidence na jednotlivých velitelských stupních,

— zjednodušit některé operace, činnosti a administrativu při zachování průkaznosti a možnosti kontroly,

— zlegalizovat takové činnosti, které nebyly v souladu s dřívějším předpisem, ale byly v praxi běžné.

Ustanoveními předpisu se bude řídit evidence a materiálové účetnictví u všech

útvárů a součástí ČSLA. Výjimku tvoří hospodářské organizace MNO a organizace podle zvláštního statutu, u kterých se ustanovení předpisu vztahují pouze na vojenský materiál předepisovaný tabulkami počtů, nebo přidělovaný podle norem. Základní prostředky, výrobní materiál, nářadí, pomůcky, hotové výrobky a ostatní předměty, které slouží výrobě a provozu se však u těchto organizací evidují podle podnikového systému ve smyslu celostátních norem.

K OBSAHOVÉ STRÁNCE PŘEDPISU

Materiálová evidence je v ČSLA vytvářena v souladu se systémem zásobování tak, aby byl účetně a evidenčně podchyten všechen vojenský materiál a prostředky používané armádou. Vzhledem k funkci, posloupnosti a potřebám jednotlivých velitelských stupňů je tvořen i evidenční systém. Materiálová evidence v ČSLA je zásadně naturální, tj. pořizovací i zůstatková hodnota techniky a materiálu se v evidenci nesleduje. Pokud je při evidenčních pracích používán termín „účetní doklad“, jde o dokument, na jehož základě se uskutečňuje účetní operace. Jde o vnitřní armádní doklad, který nahrazuje účet nebo fakturu používanou v běžných dodavatelsko-odběratelských vztazích.

Evidenční systém v ČSLA vytváří vzájemnou vazbu mezi jednotlivými evidenčními místy a dokumenty. Toto je důležitý prvek kontroly, nutný k naturální evidenci, u které chybí přirozená kontrola hotovým účtem. Pravdivost a úplnost evidence musí za této situace být prokazatelná ze vzájemné vazby mezi skutečností a evidenčním dokladem, mezi účetním dokladem a zápisem v evidenci tak, aby bylo možno z údajů evidence nejvyššího stupně kdykoliv dojít zpět až k prvotnímu dokladu nebo ke skutečnosti, která byla dokladem vyjádřena. O každém příjmu nebo vydání materiálu musí být vystaven řádný doklad potvrzující druh i skutečné množství materiálu, označen orgán, který doklad vydal a schválil, účel pohybu a další údaje, které charakterizují skutečnost. Toto jsou základní principy systému materiálové evidence v ČSLA.

Z hlediska potřeb hospodaření materiálem, potřeb zabezpečení a řízení se v ČSLA vede **účetní evidence materiálu a operativní evidence.**

Účetní evidence zahrnuje dokumentačně podložené údaje o všech jevech pohybu materiálu ve **hmotných jednotkách**. Spočívá ve správném a včasném vyhotovení, odeslání a potvrzení průkazných

účetních dokladů, zápisu o změně počtů nebo kvalitů materiálu v **evidenčních dokladech** a v ukládání (uschování) těchto dokladů po předepsanou dobu. Zabezpečuje přehled o rozmístění materiálu a zabezpečení normativů zásob na jednotlivých zásobovacích stupních a je podkladem k řízení a hospodaření materiálem. Má přesně určený způsob vedení a příslušnou dokumentaci.

Operativní evidence doplňuje účetní evidenci. Zahrnuje informace o prvotních jevech pohybu materiálu ve hmotných (měrných, kalkulačních), případně peněžních jednotkách v omezeném a měnitelném rozsahu, podle potřeb jednotlivých funkcionářů. Používá se k operativní potřebě řízení, plánování a kontroly.

Operativní evidence poskytuje orientační přehled o počtech hlavních druhů techniky materiálu a některých druhů spotřebního materiálu (munice, PHM, proviant apod.) pro potřeby bezprostředního rozhodování, zejména v době mimořádných opatření. Závažnou formu jejího vedení nový předpis nestanoví.

Operativní evidenci zpracovává každý funkcionář sám v rozsahu svých potřeb a formou, která mu vyhovuje.

V otázce působnosti a odpovědnosti na úseku materiálové evidence je nutné zdůraznit zásadu, že za **pohyb materiálu a jeho účetní převod jsou zodpovědní především odborní funkcionáři a příslušné zásobovací orgány**. Ty také odpovídají za správnost uskutečněných pohybů materiálu, vydávají souhlas ke spotřebě materiálu, nařizují vyhotovení účetních dokladů a kontrolují plnění vydaných příkazů.

Evidenční pracovníci vedou evidenci materiálu ve smyslu stanovených zásad, odpovídají za její přesnost, úplnost a soulad s účetními doklady. V tomto smyslu je také stanovena jejich působnost, ať jde o vedení evidence jednotlivými pracovníky samostatně nebo soustředěnými do evidenční a účetní skupiny.

Předpis upravuje vedení materiálové evidence na jednotlivých velitelských stupních, stanoví doklady materiálové evidence, jejich rozdělení a použití.

Z vedení materiálové evidence a účetnictví zavádí předpis v podstatě dva druhy dokumentace. Evidenční doklady a účetní doklady.

Evidenční doklady obsahují údaje o druhu, množství, jakosti a pohybech materiálu (evidenční listy, evidenční knihy apod.).

Účetní doklady jsou písemnosti, na jejichž podkladě se uskutečňují změny v evidenčních dokladech (předúčtovací do-

klady, doklady, zúčtovací protokoly, faktury, výdejky apod.). Opravňují k hospodářské operaci a jsou podkladem k zápisu v evidenčních dokladech.

Účetní doklady musí mít určité náležitosti, i když jejich forma může být různá. Náležitosti stanoví předpis. Jsou důležité hlavně proto, že v materiálové evidenci se postupně začínají používat mechanizační prostředky. V důsledku toho předpis povoluje výjimky v dokumentaci a za účetní a evidenční doklady pokládá i dokumenty a sestavy vyhotovené těmito prostředky za předpokladu, že splňují předepsané náležitosti.

Vyhotovení a pohyb účetních dokladů jsou znázorněny v předpise schematicky v tabulkách, které mají sloužit jako pomůcka.

Činnosti, tvořící obsah materiálové evidence jsou v předpise uspořádány tak, aby usměrňovaly jednotlivé funkcionáře při řešení konkrétních situací. I když dřívější předpisy umožňovaly tyto situace řešit, nebyla tato činnost v předpisech tak přehledně a účelově uspořádána.

Část předpisu je věnována přípravě a přechodu na evidenci materiálu v polí. Jde o řadu činností, které souvisejí s přípravou polní dokumentace a vytvoření podmínek, aby v nejkritičtější době, tj. uvádění vojsk do bojové pohotovosti, nebyly nutné pracné a časově náročné administrativní úkony. Je stanovena zásada připravit dokumentaci polní evidence materiálu již v době míru a po zmobilizování vojska a přechodu na polní systém upřesnit ji podle skutečné situace.

Hlavní podstatou tohoto zpřesnění je podchytit vzniklé změny v počtech materiálu útvarů a svazků, které nastaly po vyhlášení bojové pohotovosti do doby pohotovosti a poskytnout většinou operativní informací o skutečných počtech materiálu, se kterými jsou útvary a svazky připraveny plnit bojové úkoly.

Jednotlivá ustanovení této části předpisu byla řešena s ohledem na situaci, která mimořádnými událostmi vznikne, na časové možnosti a možnosti evidenční práce vůbec. V této situaci bude k řízení a rozhodování sloužit většinou operativní evidence. Určitý systém účetní evidence musí ovšem fungovat i ve válečném období. Jde nejen o podklady k řízení a rozhodování, ale především o odpovědnost jednotlivých funkcionářů za materiální zabezpečení a použití materiálu.

Na polní systém evidence mohou být různé názory. Cenný je každý názor, pokud vede k uspokojivému řešení tohoto problému. Zatím co mírový systém materiálové evidence je denně prověřován, pol-

ní systém je vypracován pouze odvozeně od mírové situace a prakticky zůstává neproověřen. Na to bychom při cvičení s vojsky neměli zapomínat a do cvičení zařazovat i úkoly tohoto charakteru.

Kromě uvedených změn a zásad upravuje nebo zavádí nový předpis ještě způsob evidence a účtování souprav složených z materiálu několika materiálových tříd (tzv. kombinované soupravy), postup při odpisu materiálu z materiálové evidence, byl-li tento materiál odprodán na úhradu škod a ztrát, evidenci prudce jedovatých látek a zásady používání tabulačních sestav pořízených mechanizačními prostředky místo evidenčních a početních dokladů.

Příloha 8 uvádí druhy pohybů materiálu, jejich číselný znak a způsob označování z hlediska stupně, na kterém je evidován. Má zabezpečit jednotnou klasifikaci některých ukazatelů, které je možno materiálovou evidencí sledovat, zejména při použití mechanizačních prostředků.

Předpis dále mění anebo upravuje některé evidenční i přeúčtovací dokumenty. V souvislosti se změnou počtu kategorií materiálu se mění evidenční listy. Se zřetelem k potřebám mechanizace je upraven i hlavní přeúčtovací doklad tak, aby byl použitelný víceúčelově.

Při novelizaci předpisu se vycházelo z dosud platných předpisů o evidenci a účtování materiálu v ČSLA a odborných směrnic k těmto předpisům, vydaných materiálními hospodáři MNO. Bylo využito kladných výsledků z různých zkoušek u vševojskových svazků a útvarů i u svazků a útvarů PVOS a letectva. Obsah předpisu, jeho zaměření i metodická úprava byla konzultována s řadou odborných pracovníků a projednána na několika pracovních shromážděních. Byl vzat v úvahu i současný stav na úseku normotvorné činnosti MNO.

Jde o vytvoření tzv. oborového předpisu, který obsahuje a usměrňuje problematiku evidence u materiálového účetnictví v ČSLA, aniž by k tomu byly vydávány doplňující předpisy nebo směrnice materiálních hospodářů MNO. Předpis je zpracován tak, aby se neopakovala určitá problematika v jednotlivých statích. Dává určitou vůli nižším orgánům a prostor k úpravě evidenčních prací podle místních podmínek. I když nepřináší zásadní změny v systému materiálové evidence, měl by být východiskem k řešení problematiky materiálového účetnictví v příštích 4–5 letech, tj. do doby, než budou vytvořeny podmínky nebo budou převažovat v této oblasti mechanizační prostředky, k čemuž předpis vytváří podmínky.

TEMATICKÝ PLÁN NA ROK 1969

- Aktuální problémy vojenské politiky
Rozbor významných vojenských a vojenskopolitických problémů a událostí
Směry vývoje všeobecného vojenství
Aktuální problémy vojenské vědy
— vojenská strategie
— zákony a principy ozbrojeného zápasu
— vědeckotechnická revoluce ve vojenství a její vliv na organizaci a přípravu ozbrojených sil, způsoby vedení ozbrojeného zápasu a systém velení
— rozvoj a využití vojenskovo-vědecké činnosti v armádě

- uplatnění výsledků vědy a techniky v praxi vojsk
Aktuální problémy hraničních společenskovo-vědních disciplín (zejména z oblasti válečné ekonomiky, vojenské psychologie a pedagogiky, vojenské sociologie apod.)
Teoretické problémy vojenské doktríny
— teorie jednotlivých společenských a vojenskotechnických věd jako obsahový základ integrační a realizační funkce vojenské doktríny
— obsahové otázky vojenské doktríny
Komplexní systém přípravy velitelů a štábů ČSLA

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Specifické rysy přípravy a vedení ozbrojeného zápasu v rámci koalice
Vliv válčičtější na úlohu, místo a principy výstavby ozbrojených sil

Problematika bojové připravenosti a bojové pohotovosti ČSLA

Jaderná válka a názory na její zahájení na středoevropském válčičtí

Problémy zahájení války po určitém období zvýšeného nebezpečí

Možná období jaderné války z hlediska úkolů ČSLA v rámci koalice

Organizace krytu státní hranice a vedení bojové činnosti jednotkami krytu

Názory na charakter boje a operace ve válce zahájené a vedené konvenčními, nebo konvenčními a částečně i taktickými jadernými zbraněmi

Příprava a vedení útočné operace v souladu s doktrinárními názory na zahájení a vedení války na středoevropském válčičtí

Bojová činnost na jednotlivých směrech
Vedení útočné operace v dalších dnech války

Bojová činnost v pásmech jaderných minových zářezů a zásady jejich rychlého překonávání

Přechod vodních toků ve vysokém tempu

Vedení střetných sražení a střetných bojů

Zabezpečení odolnosti operačních a bojových sestav, zjišťování a boj s prostředky napadení nepřítel

Likvidace následků po hromadných jaderných úderech

Použití vzdušných výsadek
Problémy přechodu z jednoho druhu bojové činnosti na druhý

Široký manévry podél fronty
Součinnost v soudobém boji a operaci
Metody práce velitelů a štábů v boji a operaci

Systém velení, názory na jeho řešení a perspektivy vývoje

Teoretické problémy obranného systému — zejména:

- charakteristické rysy obranného systému a směry jeho rozvoje
— optimální struktura a metody řízení obranného systému ČSSR
— vliv federálního uspořádání na obranu teritoria a zabezpečení potřeb polních vojsk
— obsah vojenské činnosti při obraně teritoria a ochraně obyvatelstva
— úloha a místo vojenských orgánů v obranném systému ČSSR
— zvláštnosti přípravy a organizace ozbrojených sil určených k obraně teritoria
— specifika odborné vojenské přípravy příslušníků územních vojenských štábů
— obsah, význam a metody odborné přípravy vedoucích stranických, státních a hospodářských pracovníků v oblasti obrany státu
— posílání a úkoly vojenských škol při zabezpečování obrany teritoria
— význam kategorizace měst a objektů pro řešení teritoriální obrany
— příprava a budování válečných pracovišť pro řídicí orgány na teritoriu státu
— úloha, místo a úkoly Lidových milic v obranném systému
— úloha, místo a úkoly bezpečnostních orgánů v obranném systému
— řízení CO a hospodářskomobilizačních

příprav v novém státoprávním uspořádání
— branná výchova a příprava obyvatelstva
Úloha bitevního (stíhacího bombardovacího) letectva na středoevropském válčišti

Boj proti nízké letícím cílům
Prolamování PVO v nadzvukových rychlostech, létání nadzvukovou rychlostí při zemi

Směry radiotechnického a letovodského zabezpečení letectva

Organizace radiotechnického průzkumu vzdušné situace v příhraničním pásmu

Automatizace při řízení bojové činnosti RTV

Vzdušná přeprava na teritoriu
Systémové otázky protivzdušné obrany pozemních vojsk

Využití metod operačního výzkumu (zkušeností) k řešení problémů protivzdušné obrany

RVD při podpoře boje vzdušných výsadek

Bojové použití RVD ve střetném sražení [boji]

Dělostřelecký průzkum a palebné plánování

Použití raketometných jednotek v útočném boji divize

Racionalizace systému velení RVD na stupni divize a armád

Spotřeba munice v průběhu operace při přechodu na použití ZHN

Plánování a řízení úkolů ženijního zabezpečení krytu a příhraničních střetných sražení

Použití ženijních přepravních prostředků při zabezpečení tempa postupu v operační hloubce nepříteli

Vševojskový průzkum jaderných výbušných zátarasů

Komplexnost při vyhodnocování účinků jaderných zbraní

Ženíjní zabezpečení velitelských stanovišť v armádní útočné operaci

Ženíjní zabezpečení bojové činnosti letectva a PVOS

Úloha ochrany proti bojovým otravným látkám v soudobém boji a operaci

Radiační střediska v soudobém boji a operaci a perspektivy jejich využití a rozvoje

Použití látek zápalných a ochrana proti nim z hlediska operačního plánování a ovlivňování boje prvosledových svazků a útvarů

Úloha chemického vojska v přípravě teritoria

Organizace spojení při operačních přesunech a v operačním týlu

Využívání pojezdových velitelských stanovišť

Přenos dat pro výpočetní techniku v polním automatizovaném systému velení

Týlové zabezpečení a ekonomický potenciál země

Vývoj techniky vojsk a možnosti týlového zabezpečení

Týlové zabezpečení vojsk v příhraničním střetném sražení

Sjednocení zásobovacího systému v operačním týlu

Týlové zabezpečení vojskového letectva

Úloha a organizace teritoria v integrovaném obranném systému ČSSR

Ochrana vojsk proti biologickým prostředkům

INFORMACE

a) Vojskoteoretická práce v armádách socialistického tábora, její výsledky a řešení aktuálních problémů — možnosti jejich využití v teoretické práci ČSLA

b) Vojskové myšlení v armádách kapitalistických států (USA, NSR, Francie)

Názory na
— problémy války a míru

— zahájení války v Evropě a způsoby jejího vedení

— použití druhů vojsk

— velení

— materiálně technické zabezpečení

Problémy organizace vojsk a směry

vývoje organizačního členění jednotek a svazků

Rozbor a vyhodnocení důležitých operačních a taktických cvičení v Evropě

Zkušenosti z agresivních válek posledních let

Zavádění nové bojové techniky v armádách NATO a její vliv na bojovou činnost

c) Recenze našich a zahraničních rozsáhlejších prací s vojskovou tematikou

Informace o řešených vědeckých úkolech a stručné závěry

Výsledky důležitých akcí v armádě (výzkum a vývoj, cvičení, konference apod.)

Problémy vojskoinformační služby

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук – полковник Иосиф Пруша	
Военная доктрина	3
Полковник Ярослав Йилек	
К вопросам методики преподавания тактики	13

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Доктор военных наук – полковник Милан Сладечек	
К вопросам военной доктрины государства	17
Генерал-лейтенант Вацлав Витановски	
Оборонительная система ЧССР и новая государственно-правовая организация	24
Полковник Ян Рабан	
Территория ЧССР в ходе ведения потенциальной войны	31
Подполковник Вацлав Муронь	
Приобретенные познания в области потенциальности географического пространства	45
Подполковник Ондрей Шустек	
Вероятная модель первого массированного удара	54
Подполковник Здзек Вышата	
Боевые комплекты артиллерии	63
Подполковник Станислав Тешински	
Инженерная переправочная техника и импровизация	69

ИНФОРМАЦИИ

Кандидат исторических наук – подполковник Владимир Кубишта	
К вопросам системы научных информаций	75
Капитан юридической службы Иосиф Урбан	
Пребывание советских войск на территории других стран	80
Кандидат военных наук – полковник Мирослав Недвед	
Генеральный штаб в годах войны	87
Защита научной задачи	89

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Майор Карел Бем	
Мотострелковые подразделения при ведении боя против низколетящих целей	94
Подполковник Бедржих Новы	
Учет и бухгалтерия материальных средств в ЧНА	99
Тематический план на год 1969	102